

Ihmiskauppa ja journalismi - Toimittajan opas

Kaisa Mantilla Beltran

Master-opinnäytetyö
Uudistuva journalismi (YAMK)
2022

Tekijä(t) Kaisa Mantilla Beltran	
Suuntautuminen Uudistuvan journalismin koulutusohjelma (YAMK)	
Opinnäytetyön nimi Ihmiskauppa ja journalismi - Toimittajan opas	Sivumäärä + liitesivumäärä 61 + 23
<p>Tämän kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää ihmiskauppaan liittyviä journalistisia sisältöjä. Kehittämistyön tavoitteena oli tehdä mahdollisimman selkeät ja kattavat ohjeet ihmiskauppaan liittyvästä journalistisesta sisällöntuotannosta. Hankkeessa kehitettiin toimittajille, journalistiopiskelijoille ja mediataloille suunnattu <i>Ihmiskauppa ja journalismi - Toimittajan opas</i>, joka julkaistaan ja jaetaan mediataloille sähköisessä muodossa keväällä 2022.</p> <p>Rajasin oppaan kohderyhmäksi suomalaiset toimittajat. Opas käsittelee ilmiötä seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan näkökulmasta, mutta siitä on hyötyä myös muista ihmiskaupan muodoista sisältöjä tuottaville toimittajille.</p> <p>Työssäni määrittelen sitä, mitä on ihmiskauppa sekä seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa. Avaan myös tarkemmin Suomessa tapahtuvaa ihmiskauppaa. Määrittelen mitä ovat Journalistin ohjeet, journalismin rooli yhteiskunnallisen agendan muodostamisessa, sekä ilmiöiden ja terminologian vakiinnuttamisessa. Kerron myös, millaisia sisältöjä ihmiskaupasta on suomalaisessa mediassa tehty.</p> <p>Käyttämäni tutkimusmenetelmä on konstrukttiivinen tutkimusote. Kehitän hankkeessani uuden konstruktion eli oppaan. Aineistohankintamenetelminäni on benchmarking ja haastattelu. Vertailin kansainvälisiä toimittajille tehtyjä oppaita ilmiöstä ja hyödynsin niitä työssäni. Alan asiantuntijoita haastatteleamalla keräsin ajankohtaista, kokemukseen ja käytäntöön perustuvaa tietoa.</p> <p>Konstruktion eli oppaan testasivat Viestintä ja kehitys -säätö Vikesin hankekoordinaattori ja viestinnän asiantuntija, joilla on hyvä käsitys ihmiskaupasta ilmiönä, ja sisällöntuotannosta sekä journalistisista että eettisistä lähtökohdista.</p> <p>Kirjallisuuden, haastatteluiden, benchmarkingin ja testauksen perusteella loin oppaan. Ohjekirjan pääaiheita ovat: miten ihmiskauppa kehystetään niin, että siitä tehdyt journalistiset sisällöt ovat sekä eettisiä että journalismin ammattieettisiä ohjeita noudattavia, sekä miten ihmiskaupasta tuotetaan journalistisia sisältöjä eettisesti ja ammattieettisiä ohjeita noudattaen ja miten ihmiskaupan uhria haastatellaan eettisesti ja ammattieettisiä ohjeita noudattaen.</p> <p>Työ toteutettiin elokuussa 2021 – maaliskuussa 2022.</p>	
Asiasanat Opas, seksuaalinen hyväksikäyttö, ihmiskauppa, journalistinen sisältö, journalismi	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Ihmiskauppa ja journalismi.....	3
2.1	Ihmiskauppa.....	3
2.2	Ihmiskauppa Suomessa.....	4
2.3	Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa	5
2.4	Journalismi yhteiskunnallisen agendan muodostamisessa	5
2.4.1	Journalismin rooli terminologian vakiinnuttamisessa	6
2.4.2	Ihmiskaupasta uutisoiminen ja Journalistin ohjeet	8
2.5	Ihmiskauppaa käsittelevä journalistinen sisältö Suomessa	9
2.6	Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan representaatio suomalaisessa mediassa.....	9
3	Tutkimuskysymykset, menetelmä ja aineisto	12
3.1	Tutkimuksen aihe ja tavoite	14
3.2	Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.....	14
3.3	Konstrukttiivinen tutkimus	15
3.4	Menetelmät	16
3.4.1	Benchmarking	16
3.4.2	Benchmarking-prosessi.....	16
3.4.3	Haastattelu menetelmänä	25
3.4.4	Haastattelun lajin ja muodon valitseminen	26
3.4.5	Haastateltavien valinta	27
3.4.6	Haastattelujen suunnittelu ja toteutus	30
3.5	Aineiston analysointi	32
4	Aineiston analyysi	34
4.1	Valmistautuminen ihmiskaupasta uutisoimiseen	34
4.2	Ihmiskauppaa käsittelevän uutisen elementit	36
4.3	Ihmiskaupan uhrin tai selviytyjän haastatteleminen.....	40

5	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	34
5.1	Tulosten arviointia.....	47
5.2	Oppaan testaaminen.....	48
5.3	Käytettyjen menetelmien arviointia	51
5.4	Benchmarkingin ja haastatteluiden tuloksista oppaaksi.....	51
5.5	Arvio omasta oppimisestani	55
5.6	Johtopäätökset.....	55
5.7	Jatkotutkimusideoita	56
	Lähteet	58
	Liitteet.....	62
	Liite 1. Kysymykset toimittajalle	62
	Liite 2. Toimittajan opas ihmiskaupasta uutisoimiseen.....	64

1 Johdanto

Suomessa tapahtuu yhä enemmän ihmiskauppaa, joten siitä myös uutisoidaan päivä päivältä enemmän. Tämän kehittämishankkeen lähtökohta oli selvittää, miten suomalaisten toimittajien tuottamaa ihmiskauppaa käsittelevää journalismia voitaisiin kehittää. Ihmiskauppa ilmiönä on suomalaistoimittajille ajankohtainen. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkaana oli kesäkuussa 2021 yhteensä 992 henkilöä. Asiakasmäärä oli korkeampi kuin koskaan aikaisemmin, ja asiakasmäärät ovat yli kolminkertaistuneet viime vuosien aikana. (Ihmiskauppa.fi b.) Vaikka harva suomalainen joutuu ihmiskaupan kanssa henkilökohtaisesti kosketuksiin, tapahtuu sitä maassamme yhä enemmän niin ulkomaalaisille kuin suomalaisillekin uhreille, ulkomaalaisten ja suomalaisten tekijöiden toimesta.

Kiinnostus ihmiskauppaa käsittelevän journalismin kehittämisestä syntyi kokemuksistani raportoidessani ihmiskaupasta ja kirjoittaessani tietokirjaa seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvasta ihmiskaupasta. Perehtyessäni aiheeseen syvemmin, opin havaitsemaan ihmiskauppaa käsittelevissä haastatteluprosesseissa, artikkeleissa ja kuvituksessa epäkohtia, joten oppaan kirjoittaminen vaikutti hyvältä idealta.

Huomasin, ettei alalla ole suomen kielellä toteutettua journalistista opasta, joka ohjeistaisi tuottamaan sisältöä ihmiskaupasta. Kirjalliset oppaat ovat englanninkielisiä. Suomen kielellä on olemassa verkossa julkaistuja tallenteita paneeleista ja haastatteluista. Olen kokenut nämä tallenteet asiantunteviksi ja mielenkiintoisiksi, mutta hankaliksi hyödyntää käytännön toimitustyössä. Siksi päätin kehittää aiheesta ensimmäisen suomenkielisen oppaan.

Oppaan teko tuntui tärkeältä myös ihmiskauppaa käsittelevissä artikkeleissa käytetyn terminologian ja kuvaston oikeellisuuden vuoksi. Syväsen mukaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvaan ihmiskauppaan liittyvässä utisoinnissa korostuu ilmiötä kuvaavien termien hajanaisuus (Syvänen 2018, 65–69). Toimittajien ja median välittämä terminologia ja kuvasto muokkaa osaltaan sitä, miten yhteiskunta ihmiskaupan uhrit näkee ja tunnistaa, ja miten ilmiötä käsitellään politiikassa ja lainsäädännössä.

Kehittämishankkeessa vertailen olemassa olevaa kansainvälistä tietoa. Yhdistän sitä toteuttamiini Suomessa toimivien asiantuntijoiden haastatteluihin, jotka kehystän Journalistin ohjeisiin luodakseni journalistisesti kestävästä lopputuloksesta. Näillä menetelmillä saavuttamani tiedon pohjalta pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini:

Miten toimittajan tulisi kehystää ihmiskauppa, jotta siitä tehdyt journalistiset sisällöt ovat sekä eettisiä että journalismin ammattieettisiä ohjeita noudattavia?

Miten haastatella ihmiskaupan uhria journalistisiin sisältöihin niin, että haastatteluprosessi on sekä eettinen että journalismin ammattieettisiä ohjeita noudattava?

Miten tuottaa journalistisia sisältöjä ihmiskaupasta niin, että työprosessi on sekä eettinen että journalismin ammattieettisiä ohjeita noudattava?

Kehittämishankkeeni tutkimusongelma on journalististen sisältöjen tuottaminen ihmiskaupasta. Työn tarkoituksena on kehittää ihmiskauppaa käsitteleviä journalistisia sisältöjä oppaan avulla.

Hankkeen tavoitteena on tarjota työkaluja journalistiseen sisällöntuotantoon silloin, kun aiheena on ihmiskauppa. Tavoitteena on luoda selkeä ja kattava perusopas sisällön tuottamiseen ihmiskaupasta toimittajille, toimittajaopiskelijoille ja mediataloille. Opasta voivat käyttää niin sähköisessä kuin painetussa mediassa työskentelevät toimittajat. Pysin siihen, että opas tarjoaisi työkaluja Journalistin ohjeisiin nojaavan, eettisen ja taustoittavan ihmiskauppaa käsittelevän journalismin tekemiseen.

Lähestymistapani aiheeseen on konstruktiiivinen tutkimus, jossa kehitetään uusi konstruktio. Konstruktiiivinen tutkimusote sopii parhaiten tutkimukseeni, jossa ongelmana on se, miten toimittajat voisivat kehittää tuottamaansa ihmiskauppaa käsittelevää journalismia. Ratkaisuna on kehittämäni opas, joka opastaa uutisoimaan ihmiskaupasta. Oppaaseen haastatteluilla kerätty aineisto on uutta, eikä vastaavaa opasta ole Suomessa ja suomen kielellä julkaistu aiemmin.

Luvussa kaksi määrittelen opinnäytetyön aihetta koskevat tärkeimmät käsitteet. Luvussa kolme käyn läpi lähestymistapani aiheeseen ja kerron käyttämäni menetelmistä sekä siitä, kuinka olen keräämäni tiedon analysoinut. Luvussa neljä kerron tutkimukseni tuloksista. Luvussa viisi pohdin työni tärkeimpiä tuloksia ja johtopäätöksiä.

2 Ihmiskauppa ja journalismi

Tässä luvussa käyn läpi kehittämistehtävässä käyttämiäni tärkeimpiä käsitteitä. Kerron, mitä on ihmiskauppa ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa. Koska opas on tehty suomen kielellä ja suunnattu suomalaisille journalisteille, kerron myös tarkemmin Suomessa tapahtuvasta ihmiskaupasta.

Kerron myös journalisteja sitovista ammattieettisistä Journalistin ohjeista, journalismin roolista yhteiskunnallisen agendan muodostamisessa, sekä ilmiöiden ja terminologian vakiinnuttamisessa. Lisäksi kerron siitä, millaisia journalistisia sisältöjä ihmiskaupasta ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvasta ihmiskaupasta on Suomessa tehty.

2.1 Ihmiskauppa

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän ylläpitämä Ihmiskauppa.fi sivusto kertoo ihmiskaupan olevan vakava rikollisuuden muoto ja ihmisoikeusrikkomus, jossa rikoksen tekijä saattaa uhrinsa alisteiseen asemaan ja hyväksikäytön kohteeksi saadakseen tästä taloudellista tai muuta hyötyä. Uhrin vapautta tehdä päätöksiä omasta elämästään ja toiminnastaan rajoitetaan. (Ihmiskauppa.fi a.)

Ihmiskaupan muotoja ovat seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa, työvoiman hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa, avioliittoon pakottaminen, kerjäämisessä tai rikollisessa toiminnassa hyväksikäyttö, ihmiselin ja -kudoskauppa sekä benefit fraud - ihmiskauppa (Ihmiskauppa.fi a). Viimeisin on etuuspetoksiin liittyvää ihmiskauppaa, eli esimerkiksi uhrin sosiaalietuuksien nostamista.

Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta (71/2006), eli niin kutsutun Palermon sopimuksen kolmas artikla määrittelee ihmiskaupan seuraavasti:

”Ihmiskauppa” tarkoittaa hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaa henkilöiden värväystä, kuljettamista, siirtämistä, kätkemistä tai vastaanottamista voimankäytöllä uhkaamisen tai voimankäytön tai muun pakottamisen, sieppauksen, petoksen, harhaanjohtamisen, vallan väärinkäytön tai haavoittuvan aseman hyödyntämisen avulla, taikka toista henkilöä vallassaan pitävän henkilön suostumuksen saamiseksi annetun tai vastaanotetun maksun tai edun avulla. Hyväksikäytöksi katsotaan vähintään toisen hyväksikäyttö prostituutitarkoituksessa tai muut seksuaalisen hyväksikäytön muodot, pakkotyö tai pakollinen palvelu, orjuus tai muu orjuuden

kaltainen käytäntö, orjuuden kaltaiset olot tai elinten poistaminen. (Yhdistyneet Kansakunnat 2006.)

Ihmiskaupan uhrin suostumuksella hyväksikäyttöön ei ole merkitystä, jos sen saamiseksi on käytetty joitakin edellä mainituista keinoista. Lapsen, eli alle 18-vuotiaan henkilön värväys, kuljetus, siirtäminen, kätkeminen tai vastaanottaminen hyväksikäyttötarkoituksessa katsotaan ihmiskaupaksi myös silloin, kun siihen ei liity mitään edellä mainittuja keinoja (Yhdistyneet Kansakunnat 2006).

Ihmiskauppa on globaalia. Arviot ihmiskaupan uhrien määrästä vaihtelevat suuresti. Pahimmillaan maailmassa arvioidaan olevan jopa 40 miljoonaa ihmiskaupan uhria (International Labor Organization ILO, Walk Free Foundation & International Organization for Migration IOM, 2007).

Ihmiskauppa on usein piilorikollisuutta, josta viranomaisten on vaikea saada otetta. Uhrit eivät ymmärrä olevansa uhreja, tai ovat liian peloissaan lähestyäkseen viranomaisia. (Beltran & Erjonsalo 2021, 15; ihmiskauppa.fi f.) Uhrin perhe, sukulaiset tai tuttavat voivat olla tietoisia ihmiskaupasta. He voivat myös olla osallisina ihmiskauppaan. (Beltran & Erjonsalo 2021, 165; ihmiskauppa.fi f.) Yleensä ihmiskauppiasta motivoi rikolliseen toimintaan rahallinen hyöty. Aina hyödyn ei kuitenkaan tarvitse olla rahallista, vaan rikoksentehtävien motiivina voi olla myös itse hyväksikäyttö, joka voi olla avioitumaan pakottaminen, kotiapulaiseksi pakottaminen, seksiorjuus tai alaikäisen henkilön lapseksi otto lainvastaisesti. (Ihmiskauppa.fi a.)

2.2 Ihmiskauppa Suomessa

Suomessa ihmiskauppa on kriminalisoitu rikoslain 25. luvussa, joka koskee vapautteen kohdistuvia rikoksia. Ihmiskaupan uhrien auttamista koskeva lainsäädäntö löytyy vastaanottolain 4. luvusta. Lisäksi Suomea velvoittavat kansainväliset velvoitteet ja sopimukset. Suomen ensimmäinen tuomio ihmiskaupasta annettiin vuonna 2006. Kyseessä oli törkeä ihmiskauppa, joka koski virolaisen naisen pakottamista prostituutioon. (Ihmiskauppa.fi c.)

Suomen arvioidaan olevan pääasiassa ihmiskaupan kauttakulku- ja kohdemaana, joka tarkoittaa, että tekijät tuovat uhreja Suomeen hyväksikäytettäväksi, sekä kuljettavat heitä Suomen läpi hyväksikäytettäväksi johonkin muuhun maahan. Valtaosa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkaista on ulkomaalaisia, jotka ovat joutuneet hyväksikäytetyiksi muualla kuin Suomessa. Ihmiskauppaa esiintyy kuitenkin myös kokonaan Suomen rajojen sisällä, ja sekä tekijä että uhri voivat olla suomalaisia. Vuonna

2017, 38 prosenttia auttamisjärjestelmään otetuista asiakkaista arvioitiin joutuneen hyväksikäytetyiksi Suomessa. (Ihmiskauppa.fi c.)

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkaana oli kesäkuussa 2021 yhteensä 992 henkilöä. Asiakasmäärä oli korkeampi kuin koskaan aikaisemmin, ja asiakasmäärät ovat enemmän kuin kolminkertaistuneet viime vuosien aikana. Asiakkaista 770 oli oletettuja tai tunnistettuja ihmiskaupan uhreja, ja 222 heidän alaikäisiä lapsiaan. Suurin osa asiakkaista, 320 henkilöä, oli joutunut pakkotyöhön liittyvä ihmiskaupan uhriksi. 252 oli joutunut seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi, ja 137 oli pakotettu avioliittoon. Vähäisempi määrä ihmiskaupan uhreja oli esimerkiksi pakotettu kerjäämään, tai benefit fraud- eli etuusrikoksen kohteeksi. Pakkotyöhön joutuneet uhrin työskentelivät useimmiten ravintola- tai siivousalalla, mutta myös muilla manuaalisen työn aloilla. Auttamisjärjestelmän asiakkaista 58 prosenttia oli naisia ja tyttöjä, ja 42 prosenttia miehiä ja poikia. Asiakkaat edustivat 63 eri kansallisuutta. 37 asiakasta oli Suomen kansalaisia. Asiakkaista 64 oli otettu auttamisjärjestelmän asiakkaiksi heidän ollessaan alaikäisiä. Auttamisjärjestelmään otettiin alkuvuodesta 2021 uusia asiakkaita 109. Heistä 57 oli joutunut pakkotyöhön. Uusista asiakkaista 28 oli seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan uhreja. 15 tapauksessa hyväksikäyttö tapahtui ulkomailla, ja 13 tapauksessa Suomessa. (Ihmiskauppa b.)

2.3 Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa on työperäisen ihmiskaupan ohella yksi tunnetuimmista ja yleisimmistä ihmiskaupan muodoista. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa voi liittyä esimerkiksi prostituutioon, seksiteollisuuteen tai seksiorjuuteen. YK:n arvion mukaan joka seitsemäs Euroopassa oleva prostituoitu saattaa olla ihmiskaupan uhri (UNODC 2010, 7).

Uhri saatetaan hyväksikäytön kohteeksi käyttämällä hyväksi hänen haavoittuvaa asemaansa, kuten äärimmäistä köyhyyttä, vammaisuutta tai päihderiippuvaisuutta. Myös seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan motiivina on useimmiten raha, mutta sitä tapahtuu myös ilman taloudellista hyötyä. (Ihmiskauppa.fi d.) Monet uhreista tietävät, että heille luvattu työ on prostituutiota, mutta he eivät tiedä karuista olosuhteista, jotka heitä odottavat. Usein uhrin joutuvat maksamaan matkastaan kohdemaahan kymmenien tuhansien velan, joka sitten hoidetaan seksiä myymällä. Velka lisääntyy ihmiskauppioiden sanelemista korkeista asumis-, ruoka-, vaate-, ja muista kustannuksista. (Beltran & Erjonsalo 2021, 102; Ihmiskauppa.fi d.)

Erehdyttäminen kuuluu tyypillisesti seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvaan ihmiskauppaan, mutta myös prostituutioon suostunut henkilö voi olla uhri. Tilanne muuttuu ihmiskaupaksi silloin, kun henkilöä painostetaan tai pakotetaan myymään seksiä, hän ei voi valita mitä, missä ja kenelle hän seksiä myy, tai hän ei voi lopettaa seksin myyntiä ilman vakavia seuraamuksia. (Ihmiskauppa.fi d.)

Suurin osa Suomessa olevista seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan uhreista on joutunut hyväksikäytetyiksi ulkomailla. Suomessakin tapahtuu seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvaa ihmiskauppaa, mutta sitä ei osata aina tunnistaa. Sekä Suomessa että ulkomailla tunnistamista vaikeuttaa se, ettei uhrista voi ulkoisesti päätellä, myykö hän seksiä vapaaehtoisesti. Uhri ei myöskään välttämättä tunnista itseään uhriksi, tunne oikeuksiaan, tai tiedä, että hän voisi saada apua. Uhrin voivat myös pelätä joutuvansa vaikeuksiin, mikäli he puhuvat viranomaisille. Avun piiriin hakeutumista vaikeuttaa myös se, että uhrin voivat olla traumatisoituneita sekä peloissaan, ja he tuntevat, ettei mikään apu voi auttaa heitä ulos tilanteesta. (Ihmiskauppa.fi d.)

2.4 Journalismi yhteiskunnallisen agendan muodostamisessa

Seuraavassa avaan journalismin roolia yhteiskunnallisen agendan muodostajana. Ihmiskauppa on noussut ilmiönä suomalaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun, eikä vähiten siitä tehdyn uutisoinnin vaikutuksen vuoksi. Kyseessä on vakava ihmisoikeusrikkomus, joten ei ole yhdentekevää, miten siitä kerrotaan. Avaan myös journalismin merkitystä terminologian vakiinnuttajana, sillä ihmiskaupasta käytetty kieli vaikuttaa siihen, miten ilmiöön suhtaudutaan ja miten se esimerkiksi nostetaan poliittiselle agendalle. Lopuksi kerron, mitä ovat journalistien työskentelyä ohjaavat ammattieettiset Journalistin ohjeet, joita toimittajat noudattavat tuottaessaan journalistisia sisältöjä.

Tiedotusvälineiden tehtävänä on välittää tietoa yhteiskunnallisista toiminnoista, ja yleisesti katsotaan, että länsimainen demokratia ei toimisi ilman joukkotiedotusvälineitä. Tiedonvälitys on samalla myös vallankäyttöä, minkä pohjalta tiedotusvälineitä onkin kutsuttu neljänneksi valtiomahdiksi. (Huovila, 2004, 8–9.) Toimittajan työ on yhteiskunnallista toimintaa. Valitessaan juttuaiheita ja tehdessään juttuja toimittaja käyttää valtaa. Tiedon julkisuus yhteiskunnassa on siis yksi vallankäytön muodoista eduskunnan lainsäädäntövallan, tuomioistuinten tuomiovallan, talouselämän taloudellisen vallan, sekä kulttuurielämän ja järjestöjen käyttämän vallan ohella. (Huovila, 2004, 167.) Voidaan siis olettaa, että journalismin rooli yhteiskunnallisen agendan muodostamisessa on merkittävä.

Journalismin rooli yhteiskunnallisten ilmiöiden esiintuomisessa on niin ikään tärkeä. Se, millä perusteella ilmiöt valitaan, on monen asian summa. Ensinnäkin, tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein, todetaan Journalistin ohjeissa (Journalistin ohjeet 2014). Journalistisia perusteita ovat ajankohtaisuus, faktapohjaisuus, itsenäisyys ja edustavuus. Journalismin pitää olla kiinni ajassa ja riippumaton, sekä pyrkiä totuudenmukaisuuteen ja palvella suurta yleisöä. (Kunelius 2004, 21–24.)

Journalistiseen sisältöön vaikuttaa myös uutiskriteerien täyttyminen. Henk Prakke määrittelee kriteereiksi maantieteellisen, ajallisen ja kulttuurisen etäisyyden. Maantieteellisen etäisyyden kulmasta tapahtuman arvo on sitä suurempi, mitä lähempänä kohdeyleisöä se tapahtuu. Ajallinen etäisyys liittyy tapahtuman ajankohtaisuuteen. Kulttuurinen etäisyys tarkoittaa puolestaan vastaanottajan osallisuutta tai kiinnostusta tapahtumaan, tai hänen tuntemustaan siitä. (Huovila, 2004, 167.)

Poikkeavuus, yllättävyys, toistuvuus, voimakkuus, negatiivisuus, maantieteellinen läheisyys, koskettavuus ja vaikuttavuus tekevät tapahtumista ja asioista helpommin uutisia (Koivisto 2008, 5–13). Katson ihmiskauppailmiön täyttävän uutiskriteereistä useita. Ihmiskaupan tapahtuminen Suomessa ulkomaalaisille ja suomalaisille, tai ulkomaalaisten uhrien hakeutuminen Suomeen on tuonut ilmiön maantieteellisesti suomalaisia lähelle. Ihmiskauppa on ajankohtainen ilmiö, jossa on toistuvia, negatiivisia ja koskettavia elementtejä. Toisaalta ihmiskauppa on myös yllättävää esimerkiksi siksi, että sitä tapahtuu avoimesti lähiympäristössämme, kuten työvoiman hyväksikäyttönä siivousalalla ja ravintoloissa ympäri Suomea, tai seksuaalisen hyväksikäytön muodossa tutun lomakohteen, kuten Espanjan Aurinkorannikon kaduilla.

Journalismi pyrkii objektiivisuuteen, jolla tarkoitetaan asioiden totuudenmukaista ja eri osapuolille reilua kuvaamista (Reunanen & Koljonen 2014, 90). Huovilan (2004, 166) mukaan toimittaja on kuitenkin myös subjektiivinen vaikuttaja. Ahva esittää, että journalistinen toimituskulttuuri muodostuu taloudellisen, teknologisen, kulttuurisen ja poliittisen kontekstin, kunkin median yritys- ja organisaatiokulttuurin sekä journalistisen ja ammatillisen kulttuurin yhteisvaikutuksesta (Reunanen & Koljonen 2014, 76).

Toimittaja ei ole pelkkä raportoija, vaan osallistuu valinnoillaan ja keskustelunavauksillaan aktiivisesti yhteiskunnallisten asioiden käsittelyyn (Reunanen & Koljonen 2014, 91). Toimittajan työn subjektiivinen luonne näkyy vaikuttavimmin juttuvalinnassa. Samalla korostuu toimittajan ammattitaito eli se, missä määrin hän kykenee etsimään yhteiskunnallisesti oleelliset juttuaiheet. Juttuvalintoja tehdessään toimittaja käyttää

suurinta journalistista valtaa, sillä aiheita valitessaan hän päättää sen, mistä vastaanottajat ovat kiinnostuneita eli mihin julkinen mielipide muodostuu. (Huovila, 2004, 166.)

Vaikka juttuaiheet perustuvat toimittajan harkintaan, eivät toimittajat kuitenkaan väritä niitä omien mieltymystensä mukaisesti (Reunanen & Koljonen 2014, 76). Kuneliuksen (2004, 71) mukaan journalistin tuottamilla viesteillä ei ole välttämätöntä suhdetta hänen omiin ajatuksiinsa, vaan hän muokkaa erityisten intressien ja näkökulmien tuottamasta puheesta tosiasioita, kaikille yhteisiä uutisia.

Toimittaja on paljon vartijana päättäessään, mikä aiheessa on tärkeää, mikä ongelmallista, ja millaisia uskottavia ratkaisuja aiheeseen voisi löytyä (Reunanen & Koljonen 2014, 75). Entman, Horsti, sekä Gamson ja Lasch esittävät, että yksittäinen juttu ei voi esittää kokonaiskuvaa, vaan se on aina rajattu ja esitetty jostain tietystä näkökulmasta. Toisin sanoen juttu on aina kehystetty jollain tavalla (Reunanen & Koljonen 2014, 75).

2.4.1 Journalismin rooli terminologian vakiinnuttamisessa

Sekä laatujournalismilla että populaarimmalla uutisoinnilla on äärimmäisen tärkeä tehtävä auttaa kansalaisia rakentamaan normatiivinen näkemys maailmasta ja asettaa parametrit sille, millaisessa vuorovaikutuksessa olemme sen maailman kanssa. Tämä tarkoittaa, että uutiskielellä on valtava vaikutus siihen, millä tavalla havainnoimme maailmaa, jossa elämme. (Conboy 2007, 4.) Bell esittää, että sanomalehdet ovat ”kieltä muodostavia instituutioita”, mikä tarkoittaa, että niissä käytetty kieli tiedottaa ja saa vaikutteita laajemmista kielellisistä suuntauksista (Conboy 2007, 8).

Toimittajat muokkaavat ja jäsentävät maailman tapahtumia vakiintuneilla tavoilla. Valintojen ja muokkauksen prosessia kutsutaan kehystämiseksi, johon kuuluvat kielelliset, visuaaliset ja äänelliset keinot, joilla tapahtumista rakennetaan tietty kuva. Kehystäminen voidaan nähdä myös asiayhteyden rakentamisena esitettävälle asiaille. Kehystämällä on poliittista merkitystä ja yhteiskunnallisia seurauksia, ja se on yksi osoitus median vallasta, jonka vuoksi erilaiset yhteiskunnalliset toimijat yrittävät saada kehyksensä läpi tiedotusvälineissä. (Seppänen & Väliverronen 2013, 97–99.)

Toimittajan tehtävä on myös tiivistää ja yksinkertaistaa. Tämän sanelee jo jutulle annettu rajattu tila ja merkkimääräkin. Reunasen ja Koljosen (2014, 58) mukaan asiat ovat usein monimutkaisia ja asiantuntijat käyttävät vaikeaselkoista kieltä, jolloin toimittajan tehtävä on selittää asioita ymmärrettävästi.

Toimittaja tekee juttua kirjoittaessaan valintoja siitä, mitä sanoja hän käyttää asiansa kertomiseen. Osa valinnoista on harkittuja ja osa tiedostamattomia, mutta yleensä molemmat niistä sisältävät subjektiivisia aineksia. (Huovila 2004, 147.)

Sanojen valinta vaikuttaa suoraan asiaan liittyvään mielipiteen muotoutumiseen. Huovila vertaa esimerkiksi käytettyä sanoja terroristi/kapinallinen, sissi/vapaustaistelija ja sotilas/taistelija. (Huovila 2004, 147.) Samalla tavalla seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvassa ihmiskaupassa uhrista käytetty sanat ihmiskaupan uhri/seksityöläinen tai prostituoitu/prostituutioon pakotettu voivat toimittajan valintoina vaikuttaa julkisen mielipiteen muotoutumiseen ihmiskaupasta.

Sanojen lisäksi toimittajan tulee kiinnittää huomio kieleen. Ihmiskauppautisoinnissa on esimerkiksi kehoitettu käyttämään passiivimuotoisen lauseen sijasta aktiivia. Passiivimuoto vähättelee ihmiskauppiaan roolia ja ihmiskaupan pakottavaa ja vahingoittavaa luonnetta. (The Irina Project a.) Käytännössä tämä tarkoittaa, että toimittajan tulisi käyttää ”Jaana pakotettiin” sijaan lausetta ”Kari pakotti Jaanan”.

2.4.2 Ihmiskaupasta uutisoiminen ja Journalistin ohjeet

Journalistien työskentelyä ohjaavat Journalistin ohjeet, joiden tavoitteena on tukea sananvapauden vastuullista käyttämistä joukkoviestimissä ja edistää ammattieettistä keskustelua. Ohjeet koskevat kaikkea journalistista työtä ja ne on tarkoitettu alan itsesääntelyä varten. (Journalistin ohjeet, 2014.) Journalistin ohjeissa määritellään journalistin ammatillista asemaa, tietojen hankkimista ja julkaisemista, haastateltavan ja haastattelijan oikeuksia, virheen korjausta ja omaa kannanottoa sekä yksityistä ja julkista. Lisäksi ohjeisiin on jälkikäteen lisätty liite yleisön tuottamasta materiaalista tiedotusvälineiden verkkosivuilla. Ylä-Anttilan mukaan ohjeiden on kyettävä elämään ajassa, jonka vuoksi yleiset muotoilut ovat suotavia (Marttinen, 2016). Sosiaalisen median ja algoritmien rooli, sekä toimittajan uudet ansaintamallit ovat saaneet ohjeiden laatijan, Julkisen sanan neuvoston pohtimaan, pitäisikö ohjeita päivittää jälleen (Erho, 2022).

Ihmiskaupasta uutisointiin voi liittyä useampi Journalistin ohje. Heijastan tässä opinnäytetyössä haastatteluilla keräämäni aineiston Journalistin ohjeisiin, saadakseni lopulliseen oppaaseen parhaan mahdollisen journalistisesti kestävän sisällön.

2.5 Ihmiskauppaa käsittelevä journalistinen sisältö Suomessa

Aikaisempien lukujen perusteella voidaan olettaa, että median rooli ihmiskaupan tunnetuksi tekemisessä on merkittävä ja tärkeä. Media ei ainoastaan tuo ihmiskauppaa ilmiönä tunnetuksi ja tunnistettavaksi, vaan on osaltaan luomassa ihmiskaupaan liittyviä

mielikuvia ja terminologiaa. Ihmiskauppa ja siihen liittyvät ilmiöt kuten maahanmuutto, seksikauppa ja kerjääminen toimivat myös politiikan tekemisen välineinä. Ei siis ole yhdentekevää, millaisia mielikuvia media ihmiskaupasta julkiseen keskusteluun luo.

Ihmiskaupparikollisuuden ja uhrien määrä on lisääntynyt Suomessa (Ihmiskauppa.fi b), ja myös viranomaiset ovat lisänneet mahdollisten ihmiskaupparikosten tutkimista, joten uutisointi aiheesta on lisääntynyt (Himanen & Könönen 2013, 125). Median antama kuva ihmiskaupasta ei ole sinällään virheellinen, mutta se on osin harhaanjohtava. Ihmiskauppa toimii julkisuudessa myös politiikan tekemisen välineenä, joten on tärkeää pohtia ihmiskauppauutisoinnin laatua. (Himanen & Könönen 2013, 125.)

CBSS:n vuonna 2019 julkaisemasta raportista Media Framing of Human Trafficking löytyy Terhi Tafariin laatima, Suomea koskeva raportti ihmiskaupan kehystämisestä suomalaisissa uutismedioissa. Raportin mukaan ihmiskauppa on yleisesti muotoiltu rikosoikeudelliseksi ja maahanmuuttoon liittyväksi ongelmaksi valtakunnallisissa uutismedioissa. Uutisissa kuvataan pääasiassa kolmenlaista ihmiskauppaa: seksuaalista hyväksikäyttöä, työvoiman hyväksikäyttöä ja vähäisemmässä määrin pakko- ja lapsiavioliittoja. Pakko- ja lapsiavioliitot ovat saaneet jonkin verran näkyvyyttä uutismediassa kahden enemmän tutkitun ihmiskaupan tyyppin rinnalla. Muut ihmiskaupan muodot loistavat edelleen lähes kokonaan poissaolollaan. (Tafari 2019, 2.) On kuitenkin ymmärrettävää, että juuri nämä ihmiskaupan muodot näkyvät suomalaisessa mediassa, sillä Suomessa on eniten juuri työvoiman hyväksikäyttöön liittyvää ihmiskauppaa, toiseksi eniten seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvaa ihmiskauppaa, ja lisäksi jonkun verran pakkoavioliittoja. Rikollisuuteen ja kerjäämiseen pakottamista Suomessa on havaittu ihmiskaupan muodoista vähiten, ja elinkauppaa ei ollenkaan. (Ihmiskauppa.fi c.) Koska jälkimmäisiä muotoja ei Suomessa juurikaan esiinny, on luonnollista, että ne eivät suomalaisessa mediassa näy.

Sekä Tafariin (2019, 2) että Himasen ja Könösen (2013, 125) mukaan ihmiskaupan uhrin asema ja hyväksikäytön mahdollistavat rakenteet jäävät uutisoinnissa usein taustalle ja käsittelemättä. Könönen ja Himanen toteavat, että rakenteellisen tason sivuuttaminen julkisessa keskustelussa johtaa sellaiseen politiikkaan ja ilmapiiriin, jossa ihmiskaupan vastainen toiminta kääntyy haavoittuvia ryhmiä vastaan. Tällaista toimintaa on esimerkiksi ihmiskaupparetorikan käyttö muiden poliittisten tavoitteiden ajamisessa, kuten seksin oston ja kerjäämisen kriminalisomisvaateissa ja siirtolaisuuden kontrolloinnin kiristämisessä. Samalla laillisten liikkumisväylien vähentäminen altistaa siirtolaisia ihmiskaupalle ja muille hyväksikäytön muodoille. Kriittisen journalismin täytyy tuoda esiin

tämä ristiriita ja kertoa, mitä ihmiskaupan uhreille tapahtuu. (Himänen & Könönen 2013, 125–126.)

Ihmiskaupasta uutisoidaan stereotyyppisesti ja uhriuttaen. Himasen ja Könösen (2013, 122–126) mukaan ihmiskauppakehitys asettaa vastakkain pahan ihmiskauppiaan ja tämän uhrin. Onkin totta, että ihmiskauppias kuvataan usein tuntemattomana pahana tai rikollisverkostona. Todellisuudessa hän on usein myös uhrin perheenjäsen tai tuttava (UNODC, 2010, 3). Himasen ja Könösen mukaan median tulisi vastakkainasettelun sijaan purkaa yleistä mielikuvaa ihmiskaupan kohteista avuttomina ja voimattomina uhreina. Useimmiten uhrit ovat tavallisia siirtolaisia, joiden on hyväksyttävä tietyt riskit ja heikot olot, jotta pakeneminen vielä heikoimmista oloista ja paremman elämän etsiminen olisivat mahdollisia. (Himänen & Könönen 2013, 122–126.)

Naisten sukupuoli painottuu ihmiskauppaa koskevissa uutisartikkeleissa. Uhrin sukupuoli mainitaan vain, jos uhri on nainen. Miesuhreja ja ryhmiä, joissa on sekä miehiä että naisia, kutsutaan vain uhreiksi tai esimerkiksi työntekijöiksi. (Tafari 2019, 2.) Naisuhrien korostuminen on tilastojen valossa ymmärrettävää, sillä esimerkiksi ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkaista oli kesäkuussa 2021 naisia ja tyttöjä 58 prosenttia (Ihmiskauppa b.), ja koko maailmassa kymmenestä ihmiskaupan uhrista arviolta seitsemän on naisia ja kaksi tyttöjä (UNODC 2020, 4).

Ihmiskaupasta tehdään usein mediassa maahanmuuttoon ja siirtolaisuuteen liittyvä kysymys. Tekijöiden etninen tausta tai se, että he olivat ulkomaalaisia, kerrotaan yleisesti artikkelien otsikoissa. Joissakin artikkeleissa maahanmuuttokysymyksiä korostetaan muiden näkökohtien edelle. (Tafari 2019, 2.) Ilman kontekstualisointia ihmiskauppaan liittyvä uutisointi luo yksipuolista ja vahvasti turvallisuuskysymyksiin liittyvää uhkakuvaa maahanmuutosta ja samalla leimaa etnisiä aloja, etenkin ravintolatoimintaa (Himänen & Könönen 2013, 125). Huoli etnisyyden käytöstä poliittisena aseena on ymmärrettävä ja aito. Journalistin ei pidä kuitenkaan vältellä kertomasta esimerkiksi ihmiskaupparikoksen uhriin tai tekijään liittyviä seikkoja, jotka ovat jutun kannalta relevanttia tietoa. Journalistin ohje numero 26. neuvoo, että henkilön etnistä taustaa tai kansalaisuutta ei saa tuoda esiin asiaankuulumattomasti tai halventavasti (Journalistin ohjeet 2014). Ihmiskauppaan liittyvissä journalistisissa sisällöissä nämä seikat voivat kuitenkin olla asiaankuuluvia. Uhrien ja tekijöiden lähtömaa, sekä sen olosuhteet on usein tärkeää tuoda esiin nimenomaan ilmiön kontekstin ja juurisyiden ymmärtämiseksi.

Mikäli kyseessä ei ole rikosprosessia käsittelevä artikkeli, toimittajat eivät juurikaan käytä viranomaislähteitä. Sen sijaan lähteinä käytetään esimerkiksi kansalaisjärjestöjä ja

teollisuuden edustajia. Ihmiskauppaa ei Suomen kontekstissa kuvata järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvänä asiana. (Tafari 2019, 2.)

Ihmiskauppaa käsittelevissä journalistisissa sisällöissä ei yleisesti käytetä sensaatiohakuista kieltä. Sitä käytetään hieman enemmän yleisemmin ihmiskauppaa käsittelevissä artikkeleissa kuin rikosprosessia käsittelevissä artikkeleissa. Ulkomailta poimitut uutiset ovat sen sijaan usein sensaatiohakuisia. Tafarin raporttiin valituissa ulkomaan uutisissa oli yleensä useita uhreja, jotka olivat naisia, lapsia tai vauvoja. Tämä on Tafarin mukaan omiaan vahvistamaan stereotyyppioita, sen sijaan että ulkomaisilla uutisilla voitaisiin tuoda esiin vähemmän tunnistettuja ihmiskaupan muotoja, kertoa uhrien tarinoita ja korostaa kontekstia, miten ja miksi ihmiskauppaa tapahtuu. (Tafari 2019, 2–3.)

2.6 Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan representaatio suomalaisessa mediassa

Salla Syväsen Pro-gradu -tutkielma vuodelta 2018 tutkii, miten seksuaaliseen hyväksikäyttöön kytkeytyvä ihmiskauppa kehystetään Ylen Verkkouutisissa. Syväsen mukaan Ylen Verkkouutiset kuvaa ilmiötä ensisijaisesti hallinnan ja rikollisuuden kehysten kautta. Ilmiö näyttäytyy yksittäisten tapahtumien ja viranomaisten toiminnan, kuten pidätysten, tuomioiden, selvitysten ja raporttien kautta. Keskiöön nousee ilmiön tunnistaminen, sen laajuuden hahmottaminen, sekä uhrien auttamisjärjestelmän rooli. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvaan ihmiskauppaan liittyvässä utisoinnissa korostuu ilmiötä kuvaavien termien hajanaisuus ja ilmiön vaikeasti hahmotettava luonne. (Syvänen 2018, 65–69.)

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan taustasyiksi nostetaan yksilön haavoittuvainen asema ja köyhyys. Ilmiön ongelmallisuutta perustellaan kertomalla hyväksikäytön vaikutuksia uhrille. (Syvänen 2018, 65.) Uhreja ja heidän kärsimyksiään kuvataan paljon, mutta he eivät itse pääse jutuissa ääneen (Syvänen 2018, 53). Se, että uhrin eivät itse ole äänessä, ei ole yllättävää. Trauman kokeneet uhrin eivät ymmärrettä halua antaa haastatteluja, saati että se olisi heille jotenkin voimauttava kokemus, kuten toimittaja saattaa virheellisesti luulla. Uhreja suojellakseen monet järjestöt kuvailevat uhrien kärsimyksiä mieluummin anonymien esimerkkitapausten kautta kuin välittävät haastattelupyynnöitä.

Ylen Verkkouutisisten uhrien kuvaukset ovat saman suuntaiset kuin Tafariin raportin ja Himasen ja Könösen artikkelin uhrien kuvaukset. Uhri kuvataan haavoittuvassa asemassa olevaksi köyhäksi naiseksi tai tytöksi, joka on tietämätön, viaton ja olosuhteidensa takia altis hyväksikäytölle. Uhrin sukupuoleksi määrittäytyäkin usein nainen, ja nuori ikä ja etnisyys

korostuvat usein. (Syvänen 2018, 53–54.) Prostituutioon pakotettujen uhrien kohdalla avuttomaksi kuvattu uhri on usein kaukana todellisuudesta. On tavallista, että uhrin liikkuvat vapaasti ja heidän tulee aktiivisesti ja avoimesti myydä seksiä kadulla ja seksikubeilla. Jos seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan uhri kuvataan aina tahdottomana ohjailtavana, eivät yleisö, saati seksinostajat kyseenalaista ja tunnista sitä, millainen uhri todellisuudessa useimmiten on. Samalla uhrin eivät tunnista itseään uhrin määritelmästä, eivätkä hae apua.

Ihmiskauppiat jäävät uutisissa usein kasvottomiksi olennoiksi. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa sekoittuu jutuissa usein prostituution kanssa. (Syvänen 2018, 65.) On totta, että toimittajan ei tulisi sekoittaa ilmiötä terminologian tasolla, esimerkiksi kutsumalla ihmiskaupan uhria prostituoiduksi, vaan esimerkiksi prostituutioon pakotetuksi. Toimittajan ei sen sijaan pidä välttää tuomasta esiin yhteyttä prostituution ja ihmiskaupan välillä. Ihmiskaupaa tapahtuu esimerkiksi seksikauppailmiön sisällä, jossa vapaaehtoiset seksityöläiset ja prostituutioon pakotetut ihmiskaupan uhrin löytyvät samoilta kaduilta, seksikubeilta tai seksiä myyviltä sivustoilta. Lisäksi vaihtoehtojen puutteen vuoksi monet ihmiskaupasta vapautuneet henkilöt jatkavat seksin myyntiä vielä vapauduttuaankin.

Suurimman osan uhreista kerrotaan olevan oman maan rajojen ulkopuolelta kotoisin (Syvänen 2018, 53). Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa yhdistetään maahanmuuttoon ja turvapaikanhakijoihin ja ilmiö määritellään usein ongelmaksi, jonka alkulähde on Euroopan ulkopuolella. Ostajista puhutaan melko usein ja ostajien vastuuta ilmiötä ylläpitävänä tekijänä korostetaan. (Syvänen 2018, 65.) Tässä tapauksessa toimittaja voi rakentaa sillan Eurooppaan ja kotimaahan kertomalla vetovoimatekijästä, joka on seksiä ihmiskaupan uhreilta ostavat eurooppalaiset tai suomalaiset.

Ylen Verkkouutisisten jutut tarjoavat ongelman ratkaisuksi viranomaistoiminnan tehostamista ja lakimuutoksia, joiden perusteella seksin ostajia rangaistaan tai uhreja tunnustetaan ja saatetaan auttamisjärjestelmän piiriin (Syvänen 2018, 65).

3 Tutkimuskysymykset, menetelmä ja aineisto

Tässä luvussa kerron tutkimuksen toteutumisesta ja oppaan kehittämisen eri vaiheista aloittaen suunnittelusta ja valinnoista. Kerron myös, mitkä ovat tutkimuksessa käyttämäni lähestymistapa sekä menetelmä, ja määrittelen ne. Työ etenee kohti käytäntöä, eli vertailemalla kansainvälisiä oppaita ja keräämällä tietoa haastattelemalla asiantuntijoita. Lopuksi kerron vielä, miten käsittelin keräämäni aineiston.

3.1 Tutkimuksen aihe ja tavoite

Tämän opinnäytetyöni kehittämistehtävän tavoitteena oli luoda helposti ymmärrettävä mutta kattava perusopas ihmiskauppaa käsittelevien journalististen sisältöjen tuottamiseen toimittajille, toimittajaopiskelijoille ja mediataloille. Pyrin siihen, että opas tarjoaisi työkaluja ammattieettisiä ohjeita noudattavan ja taustoittavan ihmiskauppaa käsittelevän journalismin tekemiseen. Oppaan tulisi tarjota työkaluja journalistiseen sisällöntuotantoon silloin, kun aiheena on ihmiskauppa.

Työn tarkoituksena on siis kehittää sisältöjen tuottamista ihmiskaupasta oppaan avulla.

Henkilökohtainen tavoitteeni oli jatkaa työskentelyä minulle tärkeän aiheen parissa, tällä kertaa opinnäytetyön muodossa. Opaskirjan luomisen lisäksi tavoitteenani oli oppia myös itse uutta, ja hyödyntää sekä oppaan materiaalia että oppimaani omassa työskentelyssäni.

3.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tämän kehittämishankkeen lähtökohta oli selvittää, miten suomalaisten toimittajien tuottamaa ihmiskauppaa käsittelevää journalismia voitaisiin kehittää. Kehittämishankkeen tutkimusongelma oli ihmiskauppaa käsittelevän journalismin tekeminen. Opinnäytetyön suunnittelu alkoi keskeisten tutkimuskysymyksien esittämisellä:

Miten toimittajan tulisi kehystää ihmiskauppa, jotta siitä tehdyt journalistiset sisällöt ovat sekä eettisiä että journalismin ammattieettisiä ohjeita noudattavia?

Miten haastatella ihmiskaupan uhria journalistisiin sisältöihin niin, että haastatteluprosessi on sekä eettinen että journalismin ammattieettisiä ohjeita noudattava?

Miten tuottaa journalistisia sisältöjä ihmiskaupasta niin, että työprosessi on sekä eettinen että journalismin ammattieettisiä ohjeita noudattava?

Hain vastauksia tutkimuskysymyksiin hankkimalla tietoa haastatellen Suomessa toimivia alan asiantuntijoita. Hankkimani uuden tiedon rinnalla käytin hyväkseni jo olemassa olevien, kansainvälisten oppaiden rakennetta ja sisältöä vertailemalla niitä benchmarkingin avulla.

3.3 Konstruktiivinen tutkimus

Tässä alaluvussa kerron konstruktiivisesta tutkimuksesta, joka oli lähestymistapani aiheeseen. Konstruktiivisessa tutkimuksessa kehitetään uusi konstruktio. Kehittämäni uusi konstruktio oli journalistin opas sisältöjen tuottamiseen ihmiskaupasta.

Ongelman luonne määrittää tutkimusotteen tai lähestymistavan valinnan (Kananen, 2017). Menetelmää valitessa tulee miettiä, mitkä menetelmävaihtoehdot tulevat kyseeseen ja tuovat parhaiten vastauksen asetettuun ongelmaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 115).

Konstruktiivisessa tutkimuksessa keskitytään tosielämän ongelmiin, joiden ratkaisu on tärkeää (Lukka 2006, 112). Uskoin konstruktiivisen otteen sopivan parhaiten tutkimukseeni, jossa tosielämän ongelmana oli se, miten toimittajat voisivat kehittää tuottamaansa ihmiskauppaa käsittelevää journalismia. Ratkaisuna oli kehittämäni opas, joka ohjaa toimittajaa tekemään eettisiä ja ammattieettisesti kestäviä sisältöjä ihmiskaupasta.

Konstruktiivisessa tutkimuksessa ratkaisuksi tuotetaan innovatiivinen konstruktio, ja tutkimuksella pyritään tuottamaan myös uutta tietoa (Lukka 2006, 112). Tutkimuksestani syntyvä uusi tieto julkaistaan kehittämänäni konstruktiona, joka on opas. Vastaavaa opasta ei ole Suomessa ja suomen kielellä julkaistu aiemmin. Oppaaseen kerätty, haastatteluilla saatu tieto on uutta. Toisaalta oppaan sisältö perustuu myös jo olemassa olevaan tietoon, jonka saavutan vertailemalla kansainvälisiä oppaita. Konstruktiivisen menetelmän ydinpiirteitä onkin, että ratkaisu on huolellisesti kytketty aikaisempaan tutkimusperustaan (Lukka 2006, 112).

Uskoin löytäväni vastauksen tutkimuskysymyksiini lähestymällä aihetta juuri konstruktiivisesta näkökulmasta. Se oli mielestäni tutkimukselleni parempi vaihtoehto kuin esimerkiksi tapaustutkimus eli case study. Tapaustutkimus on perinteinen tutkimusstrategia, jossa kerätään yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta toisiinsa suhteessa olevia tapauksia. Aineistoa kerätään useita metodeja käyttämällä, kuten tekemällä havaintoja, haastattelemalla ja tutkimalla

dokumentteja. (Hirsjärvi ym. 2004, 125–126.) Mediatutkimuksen kohdalla tapaustutkimus voi tutkia esimerkiksi eri medioiden tapaa käsitellä tiettyä henkilöä tai ilmiötä.

Tapaustutkimuksen avulla olisin voinut dokumentteja kuten lehtijuttuja tutkien vertailla eri medioissa julkaistuja ihmiskaupasta kertovia artikkeleita, ja analysoida niitä. Tämä lähestymistapa olisi tuottanut uutta tietoa siitä, miten media käsittelee ihmiskauppaa ilmiönä. Tapaustutkimus ei olisi kuitenkaan ratkaissut tutkimusongelmaa, eli miten ihmiskauppaa käsittelevää journalismia voisi kehittää.

3.4 Menetelmät

Tässä luvussa kerron käyttämästäni aineiston keruun menetelmistä, jotka olivat benchmarking ja haastattelu. Avaan benchmarking-prosessin vaihe vaiheelta. Kerron myös valitsemastani haastattelutyypistä ja muodosta, haastattelujen suunnittelusta, haastateltavien valinnasta, haastateltavista ja haastatteluiden kulusta. Lopuksi kerron, miten purin sekä analysoin haastattelut.

3.4.1 Benchmarking

Selvitän benchmarkingin avulla minkälaisia ovat kansainväliset oppaat sisältöjen tuottamiseen ihmiskaupasta, ja miten niitä voi hyödyntää suomenkielisen oppaan tekemisessä. Benchmarking, eli esikuva-analyysi, vertailukehittäminen tai kokemusten siirto, on menetelmä, jonka avulla pyritään oppimaan systemaattisesti hyviltä esikuvilta. Benchmarking on yritysmaailmassa syntynyt ja käytetty menetelmä, jossa kehittämistyö kohdistetaan yleensä johonkin tiettyyn liiketoiminnan osa-alueeseen. Omaa toimintaa verrataan tietyn osa-alueen suhteen tässä asiassa valioluokkaa edustaviin organisaatioihin. Tavoitteena ei ole kopiointi, vaan toisilta yrityksiltä opittujen asioiden, tietojen ja taitojen soveltaminen omassa toiminnassa. Nykyään benchmarkingia käyttävät yritysten lisäksi monet julkiset ja hyötyä tavoittelemattomat organisaatiot. (Vuorinen 2013, 158–159.)

Valitsin benchmarkingin yhdeksi menetelmäksi, koska kehitän uutta, tekstistä koostuvaa konstruktia. Uskoin benchmarkingilla saavutettavan tiedon tukevan ja täydentävän haastatteluilla keräämäni tietoa, ja kansainvälisten oppaiden toimivan esikuvina toteuttamalleni oppaalle.

3.4.2 Benchmarking-prosessi

Kuvaan seuraavaksi kehittämistyöni esikuvavertailun prosessia Vuorisen viisivaiheisen benchmarking-prosessin mukaisesti.

Kehitystarpeiden määrittely ja oman toiminnan kuvaaminen

Kehittämistyöni tarkoituksena oli kehittää ihmiskauppaan liittyviä journalistisia sisältöjä, ja luoda toimittajille, journalistiopiskelijoille ja mediataloille suunnattu selkeä perusopas sisällön tuottamiseen ihmiskaupasta. Vastaavaa opasta ei ole olemassa Suomessa ja suomen kielellä. Koin tarpeelliseksi luoda oppaan, sillä ihmiskauppa on kasvussa Suomessa (Ihmiskauppa.fi b.), jonka vuoksi siitä myös tuotetaan enemmän sisältöjä.

Kehittämiskohteen valinta ja esikuvien etsiminen

Halusin kehittää oppaan. Oppaan kehittämiskohde oli tekstin sisältö, tieto, ja siihen liittyvä rakenne. Olen kuitenkin käynyt myös ulkoasua ja muotoa jonkin verran läpi, sillä se määrittelee osaltaan oppaan rakennetta ja myös itse kontekstia. Halusin ottaa selvälle, millaisesta tiedosta vastaavat oppaat koostuvat ja mitkä seikat on tärkeitä nostaa esiin.

Ensimmäiseksi pohdin, minkä tahojen tuottamat oppaat olisivat kehittämiskohteeni kannalta parhaat valinnat vertailuun. Jotta oppaissa näkyisi journalistinen näkökulma, valintakriteerinä oli, että oppaan teossa oli ollut mukana journalistinen taho. Tämän vuoksi suljin vertailun ulkopuolelle sellaiset oppaat, joiden tekijöinä oli esimerkiksi järjestö. Lisäksi jätin vertailusta pois ne oppaat, jotka kertoivat siitä, mitä on ihmiskauppa, mutta eivät siitä, miten ihmiskaupasta tulisi tuottaa sisältöjä. Oppaita oli olemassa vain kourallinen, ja valitsemieni kriteerien jälkeen vertailuun valikoitui vain kolme opasta.

Valitsin vertailuun vuonna 2019 julkaistun, pdf-muodossa olevan oppaan *Media and trafficking in human beings (guidelines for editors and reporters)*. Oppaan ohjeet on muokattu Fight against Trafficking in Human Beings and Organised Crime – Phase 2 -projektissa tuotetusta julkaisusta, joka on laadittu Euroopan komission rahoittaman ja International Centre for Migration Policy Development ICMPD:n yhteistyössä toteuttaman hankkeen puitteissa. Julkaisu on tuotettu Euroopan unionin tuella, ja sen on toimittanut Aidan White Ethical Journalism Networkista. (White 2017.) Opas löytyy osoitteesta <https://cbss.org/wp-content/uploads/2020/03/Media-and-trafficking-in-human-beings.pdf>.

Toiseksi vertailukohteeksi valitsin www-sivusto *The Irina Projectin*, jota ylläpitää UNC-Chapel Hill Hussman School of Journalism and Media (The Irina Project).

Pohjoisamerikkalainen The Irina Project -sivusto opastaa journalistiseen sisällöntuotantoon seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvasta ihmiskaupasta. Sivua hallinnoivat journalistit, mutta ääneen pääsevät monipuolisesti eri asiantuntijat. Sivuston osoite on <http://www.theirinaproject.org>.

Kolmas analyysini esikuva oli Global Investigative Journalistic Networkin GIJN:n vuonna 2021 tuottama, tutkiva journalisti Martha Mendozan artikkeli *Investigating Human Trafficking, an Evil Hidden in Plain Sight*. Mendozan artikkeli on osa GIJN:n verkko-opasta, joka käsittelee järjestäytyneestä rikollisuudesta raportoimista (Mendoza 2021). Martha Mendoza on tutkiva journalisti, joka on saanut ihmiskauppaan liittyvistä tutkivista jutuistaan kahdesti Pulitzer-palkinnon. Mendozan artikkeli löytyy osoitteesta <https://gijn.org/2021/06/17/human-trafficking-investigating-an-evil-hidden-in-plain-sight/>.

Esikuvien toiminnasta oppiminen

Kumppanin, tässä tapauksessa kolmen esikuvan löytämisen jälkeen päästään varsinaiseen kehitystyöhön. Tavoitteena on tuoda ensin esille toiminnan keskeiset erot ja sen jälkeen syyt erojen taustalla. (Vuorinen 2013, 161.) Löydettyäni esikuvat vertailua varten, aloin systemaattisesti kerätä tietoa siitä, miten ne olivat onnistuneet oppaiden sisällössä. Esittelen nyt kunkin oppaan sisältöä tarkemmin. Oppaat on merkitty nimin O1, O2 ja O3.

Media and trafficking in human beings

O1 on 29-sivuinen opas, jossa on seitsemän kappaletta. Siinä on runsaasti kuvituskuvia, esimerkiksi koko sivun kokoinen kuva aina silloin, kun uusi kappale alkaa. Lisäksi valokuvausta käsittelevässä kappaleessa on esimerkkikuvia.

Introduction -kappale on nimensä mukaisesti johdanto, joka kertoo lyhyesti luvuista ihmiskaupan takana, ja siitä, mikä vaikeuttaa toimittajia uutisoimaan ihmiskaupasta, ja miten journalismia ihmiskaupasta pitäisi tehdä.

Newsroom strategies -kappaleessa on toimituksen strateginen lista ihmiskaupasta uutisoidessa. Seitsemän kohdan listasta löytyy lyhyesti juurisyyt, rakenteet, ihmiskaupan vastaisiin toimijoihin tutustuminen ja yhteistyön luominen, toimituksen sisäinen työskentely kuten tietoiskut ja riittävä ajankäyttö, yhteistyö ja tiedon jakaminen viranomaisten ja järjestöjen kanssa, sekä kampanjointi ja osallistuminen tietoisuuden lisäämiseksi.

Good practices -kappale käsittelee eettistä journalismia ihmiskaupasta. Se käsittelee niin journalismin peruseriaatteita, kuten tiedon oikeellisuutta, itsenäisyyttä ja puolueettomuutta, kuin haastattelutilannetta uhrin kannalta, anonymiteettiä ja humaaniutta. Tässäkin kappaleessa on listoja, sekä checklist -tyyppisiä kysymyslistoja, esimerkiksi ennen haastattelua -checklist.

Guidelines for photo journalism -kappale selvittää lyhyesti, millaisia kuvia tulee välttää, ja miten kuvaustilanteessa tulee toimia.

Bad practices -kappale pureutuu lyhyesti ilmiön yksinkertaistamiseen, uhrien asettamiseen yhteen muottiin sekä sukupuolittuneeseen tai stereotyyppiseen terminologiaan ja kuvastoon.

Links and contacts -kappale sisältää listan kansainvälisistä järjestöistä ja projekteista, joista saa lisätietoa ihmiskaupasta. Lisäksi kappaleessa esitellään joitain ihmiskaupasta kirjoitettuja artikkeleita ja raportteja.

References -kappaleesta löytyvät lähteet.

The Irina Project

The Irina Project -ankkuritekstin alta löytyy tietoa siitä, mistä projektissa on kyse, ja ketkä sen parissa työskentelevät.

Resources -ankkuritekstin takaa löytyvä *Tip-sheets* esittelee kattavasti seitsemän eri aihetta kuvien käytöstä selviytyjien haastatteluun. Ihmiskauppaa ja tutkimusta käsittelevällä *How to use sex trafficking research*-välilehdellä avataan sitä, miksi toimittajan tulisi suhtautua kriittisesti ihmiskaupasta tehtyyn tutkimukseen ja lukuihin. Aiheista löytyy myös Yhdysvaltoihin ja Amerikan mantereelle spesifejä aiheita, kuten latinoväestö ja ihmiskauppa, tai uhriaromassa olevien turvapaikanhakijoiden U-Visa -tietojen käyttö tutkimuksessa.

Toinen *Resources* -ankkuritekstin alaotsikko on *Language matters*, jossa pureudutaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan uutisoinnista käytettyyn kieleen. Välilehdelle on koostettu lista englanninkielisistä sanoista, joita ei tulisi käyttää, ja myöhemmin vaihtoehto, joka sen sijaan on sopiva. Lopussa on vielä selostus siitä, miksi käytetty sana on huono.

Kolmas alaotsikko, *Definitions*, määrittelee lyhyesti, mitä on ihmiskauppa USA:n lain sekä YK:n määritelmän ja Palermon sopimuksen mukaan. Lisäksi sivulta löytyy linkkejä sivustoille, joissa selvitetään, mitä on ihmiskauppa.

Perspectives -ankkuritekstistä pääsee *Blogs and news* -välilehdelle, josta löytyy journalistien ja ihmiskauppaa tuntevien asiantuntijoiden blogitekstejä aiheesta.

Perspectives -ankkuritekstistä pääsee myös *Experts'quick takes* -välilehdelle, josta löytyy useampi yhden kysymyksen haastattelu asiantuntijoille.

Perspectives -ankkuritekstin viimeinen alaotsikko on *Interviews*, jonka alta löytyy asiantuntijoiden audiohaastatteluja.

Investigating Human Trafficking, an Evil Hidden in Plain Sight

Tämän artikkelimuotoisen oppaan johdanto kertoo lyhyesti, mitä on ihmiskauppa ja miksi on tärkeää, että toimittaja on valveutunut siitä kirjoittaessaan.

Who to speak with -kappaleessa kerrotaan järjestöistä yhteistyötahoina, sekä kauppatavara- ja rahavirtojen seuraamisesta.

Case studies -kappaleessa on lyhyet selostukset ja linkit esimerkkitapauksina toimiviin artikkeleihin.

Tips and tools -kappale antaa viisi neuvoa ihmiskaupan tutkimiseen. Ohjeet vaihtelevat traumatisoituneen henkilön haastattelusta siihen, mistä voi hankkia kansainvälistä yritystietoa tai miten seurata tuotteen matkaa tuotantomaaasta kohtamaan. Lisäksi ohjeet neuvovat hakemaan rahoitusta ja yhteistyökumppaneita, sekä kyseenalaistamaan normaaleja käytäntöjä, joiden parista ihmiskauppaa voi usein löytää.

Be mindful -kappale käsittelee journalismin vaikuttavuutta uhreihin ja tapauksiin.

Tekstiosuuden jälkeen on kaksi Martha Mendozan videota ihmiskaupasta uutisoimisesta, sekä kolme linkkiä uutisoimista käsitteleville sivustoille.

Toiminnan erojen analysointi ja tavoitteiden asettaminen

Kun olin valinnut oppaat, analysoin niiden sisältöä ja rakennetta. Havainnoin oppaita pääasiassa niiden rakenteen ja tekstin sisällön osalta, mutta myös niiden ulkoasua ja muotoa.

Havainnoin, mitä teemoja oppaissa oli otettu esiin, ja miten ne oli esitetty. Asetin tavoitteekseni poimia oppaista ne aihealueet, jotka olivat mielestäni merkittäviä oman oppaani kannalta, ja joiden toteuttaminen oli realistista oppaan laajuuteen, muotoon ja aikatauluun suhteutettuna.

Oheisessa taulukossa olen vertaillut kolmea esikuvana toimivaa opasta. Kuvailen lyhyesti kunkin oppaan ja kerron kuka sen on tehnyt. Sen jälkeen vertaan oppaiden sisältöä ja rakennetta. Tutustuin oppaisiin lukemalla ne ja havainnoimalla niiden sisältöä ja rakennetta.

	O1	O2	O3
Opas	Media and trafficking in human beings	The Irina Project	Investigating Human Trafficking, an Evil Hidden in Plain Sight
Lyhyt kuvaus oppaasta	Ihmiskaupasta raportointiin ohjeita antava pdf-muotoinen opas.	Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvaan ihmiskauppauutisointiin perehtynyt www-sivusto.	Ihmiskaupasta uutisoimiseen opastava artikkeli, joka on osa laajempaa opasta.
Oppaan tekijä	Ethical Journalism Network	University of North Carolina Hussman School of Journalism and Media	Global Investigative Journalistic Network
Oppaan tekninen sisältö	Tekstiä, kuvia, linkkejä.	Tekstiä, kuvia, linkkejä, audiotiedostoja.	Tekstiä, videoita, linkkejä. Teksti on saatavilla kahdeksalla eri kielellä.
Oppaan kokonaisuus ja rakenne	Kattava perusopas. Tyypillinen kirjoitettu opas johdantoineen ja kappaleineen. Oppaassa on leipätekstiä, jonka sisällä on käytetty listoja ja luetteloita. Leipätestin lomassa on	Opas on alati laajentuva verkkosivu, jonne pysyvän materiaalin lisäksi päivitetään jatkuvasti uutta tietoa, kuten blogipostauksia ja asiantuntijoiden audiohaastatteluja. Tietoa esitetään monipuolisesti eri	Artikkelimainen, tiivistetty ja pitkälti kokemuksiin ja esimerkkitapauksiin pohjautuva opas. Oppaassa on leipätekstiä, jonka sisällä on yksi lista. Opas käyttää ensimmäisenä kuvana

	<p>toimittajien sitaatteja.</p> <p>Kuvituskuvina käytetty vahvasti graafiseksi muokattuja studiotyyppisiä kuvia henkilöistä. Kuvien päällä oli lisäksi tekstiä ja grafiikkaa.</p>	<p>formaateissa, kuten tekstinä ja audiona.</p> <p>Käyttää bannereissaan journalismiin liittyviä kuvituskuvia, kuten kyniä, lehtiöitä ja journalistien kuvia työssään.</p> <p>Oppaassa on leipätekstiä, jonka sisällä on käytetty listoja ja luetteloita.</p>	<p>kuvapankista otettua kuvaa, jossa naisen silhuetti heijastuu verkkoaitaan. Muut kuvat ovat ihmiskauppaa käsittelevistä artikkeleista, jotka oppaassa esitetään.</p>
Oppaan sisältö	<p>Sisällöltään laaja.</p> <p>Opas ei lähde tarkemmin selittämään mitä on ihmiskauppa.</p> <p>Opas käsittelee laajasti uhrien, selviytyjien, ja traumatisoituneiden henkilöiden lähestymistä ja haastattelua.</p> <p>Opas käsittelee ihmiskauppaa globaalisti.</p> <p>Opas käsittelee uutisoinnissa käytettyä kieltä.</p>	<p>Sisällöltään laaja.</p> <p>Opas määrittelee lyhyesti ihmiskaupan USA:n lainsäädännön, YK:n määritelmän ja Palermon sopimuksen kautta.</p> <p>Opas käsitteli laajasti uhrien, selviytyjien, ja traumatisoituneiden henkilöiden lähestymistä ja haastattelua.</p> <p>Opas on Yhdysvalloissa tuotettu sivusto, joka käsittelee seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvaa</p>	<p>Opas on suppea, mutta esimerkiksi sen <i>Tips and tools</i> -osio antaa vinkkejä verkostoitumisesta ja tutkivien projektien rahoituksesta, jota ei muista oppaista löydy. Lisäksi etenkin oppaan pidemmästä videosta löytyy runsaasti uutta tietoa.</p> <p>Oppaasta löytyy tiivistetyksi sama tieto mitä muista oppaista. Lyhyen muotonsa vuoksi se ei kuitenkaan</p>

	<p>Opas käsittelee ilmiötä myös kuvajournalismin kannalta.</p> <p>Opas pureutuu siihen, miten toimittajan kannattaa suhtautua ihmiskaupasta tehtyyn tutkimukseen.</p> <p>Opas korostaa rakenteiden ja juurisyiden paljastamisen tärkeyttä.</p>	<p>ihmiskauppaa globaalisti. Sivulta löytyy kuitenkin myös aiheita, joissa ilmiötä käsitellään kansallisesta, kuten maan latinoväestön näkökulmasta.</p> <p>Opas käsittelee uutisoinnissa käytettyä kieltä. Oppaassa on lista yleisimmin käytetyistä huonoista termeistä, ja niille korvaava käsite, ja selitys miksi termit ovat huonoja ja hyviä.</p> <p>Opas käsittelee ilmiötä myös kuvajournalismin kannalta.</p> <p>Opas käsittelee ihmiskaupasta tehtyä tutkimusta.</p> <p>Korostaa rakenteiden ja juurisyiden paljastamisen tärkeyttä.</p>	<p>analysoi mitään kovin syvällisesti.</p> <p>Opas kertoo lyhyesti mitä on ihmiskauppa lukujen ja esimerkkien kautta.</p> <p>Opas käsittelee uhrien, selviytyjien, ja traumatisoituneiden henkilöiden lähestymistä.</p> <p>Opas käsittelee ihmiskauppaa globaalisti.</p> <p>Opas korostaa rakenteiden ja juurisyiden paljastamisen tärkeyttä.</p>
--	--	--	---

Opitun soveltaminen, muutoksien toteutus ja uuden toiminnan arviointi

Toiminnallisten erojen löydyttyä organisaatio voi ryhtyä soveltamaan kumppanilta saatuja oppeja omassa toiminnassaan. Kehitykselle tulee asettaa realistiset tavoitteet ja mittarit. (Vuorinen 2013, 161.) Esikuvilta saadun tiedon perusteella kehitin oman oppaani sisältöä ja rakennetta, jota esittelen seuraavaksi.

Rakenne ja ulkoasu

Vertailemistani oppaista pdf-muodossa oleva O1 oli muodoltaan lähinnä sitä, mitä olin toteuttamassa minulla olevien resurssien, taitojen ja ajankäytön puitteissa. Päätin, että oppaani on pdf-muodossa oleva, tekstiä ja kuvia sisältävä opas. Ajatuksenani oli, että teksti koostuu eri kappaleiden alle sijoittuvasta leipätekstistä, faktalaatikoista ja listoista. Oppaan muoto olisi voinut olla myös O2:n kaltainen www-sivusto. Sivusto olisi ollut pysyvästi kaikkien saatavilla, ja sen tietoa olisi voinut myöhemmin lisätä tai muuttaa. Sivuston luominen vaatisi kuitenkin aikaa ja yhteistyökumppaneita, ja sen sisältöä pitäisi voida muuttaa ja lisätä. Minulla ei ollut tämän opinnäytetyön puitteissa aikaa tehdä tai ylläpitää tällaista sivustoa. Minulla ei myöskään ollut taitoja itse luoda verkkosivustoa. Sen sijaan minulla oli lähipiirissäni graafinen suunnittelija Rosalie Roukema, jota pyysin luomaan oppaasta PDF-tiedoston.

Kaikki oppaat esittivät tietoa listojen tai luetteloiden muodossa. Tiedon esittäminen listan muodossa oli mielestäni hyvä idea, jota halusin käyttää myös omassa oppaassani. Uskoin tekstiä nopeasti silmäilevän lukijan takertuvan tällaiseen entry pointiin, ja saavan sitä kautta nopeasti tärkeintä tietoa itselleen.

Mielestäni O2:n yleisesti journalismiin viittaava kuvitus ja O2:n graafiset henkilökuvat olivat neutraaleja ja onnistuneita kuvitusratkaisuja verrattuna O3:n kuvitukseen, joka korosti naisilhuettikuvallaan juuri niitä stereotyyppioita, joita ihmiskauppauutisoinnissa tulisi välttää. Koska olin saanut luvan käyttää kuvajournalisti Johanna Erjonsalon kuvia ihmiskaupasta, päätin käyttää niitä.

Sisältö

Esimerkkinä käyttämäni oppaat määrittivät vain vähän sitä, mitä ihmiskauppa ilmiönä on. Päätin, että avaan ihmiskaupan käsitteitä esimerkkejäni enemmän. Mielestäni perusteiden avaaminen oli tärkeää niitä lukijoita varten, jotka tietävät ihmiskaupasta vain hyvin vähän.

Kaikki oppaat käsittelivät laajasti uhrien, selviytyjien, ja traumatisoituneiden henkilöiden lähestymistä ja haastattelua, jonka päätin nostaa myös yhdeksi oppaani pääteemoista.

O1 ja O3 käsittelevät ihmiskauppaa globaalisti, ja O2 lisäksi joidenkin kansallisesti spesifien teemojen kautta. Päätin, että käsittelen globaalin näkökulman lisäksi myös pelkästään Suomeen liittyviä aiheita, mikäli sellaisia tulee vastaan.

O1 ja O2 oppaassa oli runsaasti linkkejä muihin tietolähteisiin, ja O3 oppaassakin muutama. Päätin tehdä oppaaseeni Lisää aiheesta -osion, johon keräisin ihmiskaupasta uutisoimisesta tehtyjä tallenteita, artikkeleita ja kirjallisuutta.

Kaikissa oppaissa kerrottiin yhteistyötahoista. Aioin myös tehdä omaan oppaaseeni osion siitä, miten järjestöjen ja viranomaisten kanssa voi tehdä yhteistyötä.

O1 ja O2 käsittelivät ihmiskauppautisoinnissa käytettyä terminologiaa. Koin tärkeäksi avata terminologiaa myös suomalaisessa oppaassa. Päätin myös avata muutamia yleisimpiä huonoja termejä ja niitä korvaavia sanoja.

Kaikissa oppaissa oli jonkin verran käsitelty sitä, miten ihmiskauppaa tutkitaan, ja miten siitä tehdään tutkivaa journalismia. Pidin tilan- ja ajankäytön kannalta realistisena vaihtoehtona sitä, että oppaani pysyy perusasioissa. Päätin, etten syvenny siihen, miten ihmiskauppaa tutkitaan. Oppaasta on kuitenkin hyötyä myös tutkiville journalisteillemme.

O1 ja O2 käsittelevät ilmiötä myös kuvajournalismin kannalta. Mielestäni kuvien osuus on tärkeä sillä ne luovat vahvasti mielikuvia siitä, mitä ihmiskauppa on, joten päätin käsitellä aihetta oppaassani myös valokuvaajan näkökulmasta.

O3 toisti, ehkä tiiviytensä takia, juuri niitä yleistyksiä, joita ihmiskaupasta kirjoittaessa tulisi välttää. Esimerkiksi ihmiskaupan eri muodot oli esitelty ainoastaan työ- tai seksikauppaan liittyvinä asioina. Päätin esitellä oppaassani kaikki ihmiskaupan muodot.

3.4.3 Haastattelu menetelmänä

Tavoitteenani oli, että kehittämishankkeeni tulokset nojaisivat kvalitatiiviseen tietoon. Uskoin laadullisen tutkimuksen sopivan parhaiten kehittämistyöhöni, sillä laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan esimerkiksi kuvaamaan jotain ilmiötä ja antamaan sille teoreettisesti mielekäs tulkinta (Tuomi & Sarajärvi 2008, 85). Kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä on, että tiedon keruun instrumentteina käytetään ihmisiä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositaan laadullisia metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja "ääni" pääsevät esille. Tällaisia metodeja ovat muun muassa teemahaastattelu ja ryhmähaastattelu. (Hirsjärvi ym. 2004, 155.)

Päätin, että paras tapa hankkia uutta tietoa eli aineistoa opasta varten, olisi haastattelut. Haastattelun idea on yksinkertainen. Kun haluamme tietää mitä joku ajattelee ja miksi hän toimii tietyllä tavalla, kysymme sitä häneltä. (Tuomi & Sarajärvi 2008, 72.) Halusin ottaa selvälle, mitä Suomessa vaikuttavat ihmiskaupan asiantuntijat ajattelevat, miten he toimivat ja millaisia kokemuksia heillä on ihmiskauppaa käsittelevistä journalistisista

sisällöistä. Jo olemassa olevan, kirjallisen aineiston lisäksi katsoin tärkeäksi haastatella eri sektoreilla vaikuttavia ihmiskaupan asiantuntijoita, joiden kokemuksiin oppaan tieto tulisi suurelta osin perustumaan, ja toisi vastaukset esittämiini tutkimuskysymyksiin.

Haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, jossa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Suurimpana haastattelun etuna pidetään yleensä aineiston keruun joustavuutta. Haastattelun etuja on myös se, että haastateltavat on mahdollista tavoittaa myöhemminkin, jos halutaan täydentää aineistoa tai tehdä vaikkapa seurantatutkimusta. Haastattelun huonoina puolina pidetään sen aikaa vievyyttä, sillä esimerkiksi haastattelun suunnittelu ja haastattelijan rooliin ja tehtäviin kouluttautuminen vievät aikaa. Haastatteluun katsotaan myös sisältyvän monia virhelähteitä, jotka voivat aiheutua esimerkiksi haastateltavasta, haastattelijasta tai haastattelutilanteesta. (Hirsjärvi ym. 2004, 193–195.)

Haastattelun eri tyyppejä ovat strukturoitu, puolistrukturoitu ja avoin haastattelu. Haastattelun muoto voi olla ryhmä-, asiantuntija- tai teemahaastattelu.

Valitsin menetelmäksi juuri haastattelun, sillä uskoin haastattelumenetelmän tuovan paremman lopputuloksen, kuin esimerkiksi kysely toisi. Survey-tutkimuksen keskeisenä menetelmänä tunnetussa kyselyssä aineisto kerätään standardoidusti, eli mikäli halutaan esimerkiksi selvittää mikä koulutus vastaajilla on, sitä kysytään kaikilta vastaajilta täsmälleen samalla tavalla. Kyselyssä kohdehenkilöt muodostavat otoksen tai näytteen jostakin tietyistä perusjoukosta, jossa voi olla paljon ihmisiä ja heiltä voidaan kysyä monia asioita. Kyselyn etuja onkin sen tehokkuus. Kyselytutkimuksen heikkouksia ovat puolestaan aineiston pinnallisuus ja se, että tutkimuksia pidetään teoreettisesti vaatimattomina. (Hirsjärvi ym. 2004, 182–184.) Uskoin haastattelun sopivan kyselyä paremmin aineiston keruu menetelmäksi sen joustavuuden vuoksi. Toisin kuin kyselyssä, haastattelussa vastauksia ei ole sidottu vastausvaihtoehtoihin, vaan haastateltava vastaa kysymyksiin omin sanoin. Uskoin, että haastattelulla keräisin parhaiten uutta tietoa ja vastauksia tutkimuskysymyksiini. Lisäksi haastattelukysymysten osittain kokemukselliset vastaukset palvelisivat parhaiten oppaan kohderyhmää ja olisivat kiinnostavia sekä käytännöllisiä.

3.4.4 Haastattelun lajin ja muodon valitseminen

Haastattelun lajina käyttämäni menetelmä on puolistrukturoitu haastattelu ja muoto teemahaastattelu. Puolistrukturoidussa haastattelussa valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole, vaan haastateltava vastaa omin sanoin (Eskola & Suoranta 1998, 86). Uskoin puolistrukturoidun haastattelun sopivan paremmin tutkimukseni tiedon keräämisen

menetelmäksi, kuin esimerkiksi strukturoitu haastattelu. Strukturoidussa haastattelussa kysymysten muotoilu ja järjestys on kaikille sama. Myös vastausvaihtoehdot ovat valmiit. (Eskola & Suoranta 1998, 86.) Koska haastateltavani tulivat eri taustoista ja he tarkastelivat ihmiskauppaa eri näkökulmista, jouduin muuttamaan kysymysten muotoilua eri haastateltavien kohdalla, jonka vuoksi strukturoitu haastattelu ei sopinut tutkimukseeni. Valmiiksi räätälöidyt vastausvaihtoehdot olisivat puolestaan jättäneet ulkopuolelle paljon uutta ja tärkeää tietoa.

Avoimessa haastattelussa tilanne muistuttaa eniten eri haastattelulajeista tavallista keskustelua. Haastattelija ja haastateltava keskustelevat tietyistä aiheista, mutta kaikkien kanssa ei käydä läpi kaikkia teema-alueita. (Eskola & Suoranta 1998, 86.) Koska tutkimukseni etsi vastauksia tiettyihin tutkimuskysymyksiin, en uskonut avoimen haastattelun olevan paras vaihtoehto niiden selvittämiseen, vaan haastattelussani oli olemassa tietty runko ja teemat.

Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit eli teemat on määritetty, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuu. Haastattelija varmistaa, että etukäteen määritellyt teemat käydään haastateltavan kanssa läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus vaihtelevat haastattelusta toiseen. (Eskola & Suoranta 1998, 86.) Koska haastateltavieni taustat ja näkökulma aiheeseen vaihtelivat, jouduin muuttamaan teemojen järjestystä ja laajuutta haastateltavan vaihtuessa.

3.4.5 Haastateltavien valinta

Koska aiheena on ihmiskauppa, ja tarkennetusti seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa, päätin haastatella henkilöitä, jotka olivat työskennelleet ilmiön parissa. Valitsin siis tutkimukseeni haastateltaviksi ihmiskauppaan perehtyneitä asiantuntijoita, koska uskoin heitä haastatteleamalla löytäväni vastaukset tutkimuskysymyksiini. Asiantuntijana pidetään henkilöä, jolla on tietystä aihealueesta sellaista tietoa, jota maallikolla ei ole. Asiantuntijuus ei ole yksilön kyky tai pysyvä ominaisuus, vaan määrittyy esimerkiksi ammatillisen tehtävän tai institutionaalisen aseman kautta. Asiantuntijoita on yleensä kuitenkin myös muissa kuin virallisissa instituutioissa. (Alastalo, Åkerman & Vaittinen 2017.)

Asiantuntijoita haastatellaan sen tiedon vuoksi, jota heillä uskotaan olevan tutkittavasta ilmiöstä. Vaikka asiantuntijat ovat tietynlainen erityisryhmä ja heidän haastatteluissaan on tiettyjä erityispiirteitä, Bognerin mukaan asiantuntijahaastattelu ei ole itsenäinen haastattelumenetelmä, vaan tutkijan on pohdittava, mikä menetelmä sopisi asiantuntijan haastatteluun. Usein asiantuntijahaastattelu on teemahaastattelun eli puolistrukturoidun

haastattelun muunnelma (Alastalo ym. 2017), joka valikoitui haastattelun lajiksi myös tähän tutkimukseen.

Asiantuntijahaastattelu on rajallinen aineiston keruun menetelmä. Asiantuntijatkaan eivät pysty tunnistamaan kaikkia vaikuttimiaan, ja etenkin rutinoituneen asiantuntijatiedon tai automatisoituneiden käyttäytymismallien tutkimisessa haastattelu ainoana menetelmänä ei riitä. (Alastalo ym. 2017.) Asiantuntijahaastatteluiden lisäksi päätinkin hankkia tietoa tutkimukseeni myös benchmarkingin eli vertailun avulla.

Asiantuntijahaastatteluihin sopii usein aktiivinen, argumentoiva tyyli, jotta haastattelija saa tarpeeksi yksityiskohtaista tietoa tutkittavasta ilmiöstä ja perusteluja haastateltavien kommenteille. Haastattelussa kannattaa kuitenkin luoda tilanne, jossa varsinainen tietäjän rooli pysyy haastateltavalla. Asiantuntijahaastattelut edellyttävät usein räätälöityjä kysymyksiä ja haastattelurungon muokkaamista tutkimuksen edetessä, joka vaatii paljon pohjatyötä. Haastattelujen tekoa ei kannata kuitenkaan pitkittää, vaikka haastattelija ei olisikaan täysin valmis. Haastattelu rakentuu vuorovaikutuksesta, ja myös asiantuntijahaastattelussa on tärkeää osata lukea tilannetta ja muokata omaa rooliaan niin, että haastattelu tuottaa tutkimukseen tarkoituksenmukaista tietoa. Kuten tutkimus ylipäänsä, myös asiantuntijoiden haastatteleminen on usein ennakoimatonta ja tilannesidonnaista, ja haastattelijan tulee varautua esiintymään myös itse asiantuntijana, kysymään täsmentäviä kysymyksiä, kyseenalaistamaan ja kannustamaan haastateltavaa esittämään perusteluita. (Alastalo ym. 2017.)

Alastalon ym. (2017) mukaan asiantuntijan haastattelu on aina tilanteista, paikannettua, vuorovaikutuksellista ja valtasuhteiden läpäisemää. Kosunen ja Kauko esittävät, että haastattelun luonne on neuvotteleva valtasuhde, jossa haastateltavan ja haastattelijan valtasuhteita tuotetaan sanavalintojen, keskeytysten, vaikenemisten ja kysymysten myötä haastattelun aikana (Alastalo ym. 2017). Tutkijan tulee tiedostaa, että toisinaan asiantuntijahaastateltavat voivat pyrkiä käyttämään tutkijaa tai tutkimusta oman agendansa ajamiseen. Alastalon ja Åkermanin mukaan asiantuntijatieta hyödyntävän tutkimuksen ei tule nojata naiiviin käsitykseen tiedon objektiivisuudesta, vaan tutkijan tulee tunnistaa asiantuntijatiedon tilanteinen, arvosidonnainen ja yhdessä tuotettu luonne (Alastalo ym. 2017).

Alun perin harkitsin kansainvälisen oppaan tekemistä, jossa haastattelisin asiantuntijoita kansainväliseltä sektorilta. Koska kansainvälisiä oppaita oli jo kuitenkin olemassa ja suomalaista opasta ei, päätin tehdä oppaan suomalaisille toimittajille, jotka työskentelevät pääasiassa suomen kielellä ja suomalaiselle yleisölle. Päätin, että haastateltavien asiantuntijoiden olisi hyvä olla pääasiassa Suomessa vaikuttavalta kentältä. Vaikka

ihmiskauppa on globaalia, on jokaisella maalla ilmiöön liittyvät erityispiirteensä. Suomi on esimerkiksi pääasiassa kohde- ja kauttakulkumaa, jossa uhrit ovat pääasiassa ulkomaan kansalaisia, joiden hyväksikäyttö on tapahtunut ulkomailla. Uskoin Suomessa vaikuttavien asiantuntijoiden osaavan kertoa parhaiten juuri Suomen tilanteesta ja toimintakulttuurista, sekä journalistihaastateltavien kohdalla myös suomalaisista journalistisista toimintatavoista ja Journalistin ohjeista.

Laadullisessa tutkimuksessa on periaatteessa tärkeää, että haastateltavat tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta.

Haastateltavien henkilöiden valinnan ei siis pidä olla satunnaista, vaan harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. (Tuomi & Sarajärvi 2008, 85.) Minulle oli alusta saakka selvää, että en valitse haastateltaviksi ainoastaan toimittajia, vaan eri ihmiskaupan vastaisen työn sektoreilla vaikuttavia toimijoita. Ilmiöön perehtyneet toimittajat eivät ole ihmiskaupan ainoita asiantuntijoita, joten mielestäni oli tärkeää tuoda esiin myös viranomaisten ja järjestöjen ääni, ja heidän neuvonsa ja vinkkinsä toimittajille. Päätin valita aina yhden haastateltavan, joka edusti eri ammattialaa ja näkökulmaa, ja joka työskenteli tai joka oli muuten tekemisissä seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan vastaisen työn parissa. Sen lisäksi että uskoin saavani parhaan tuloksen valitsemalla asiantuntijoita eri aloilta, yhden haastateltavan valinta alla kohti liittyi ajankäyttöön. Haastattelu on aikaa vievä menetelmä (Tuomi & Sarajärvi 2008, 74.), ja koin että ajankäytön ja oppaan laajuuteen suhteutettuna en voi paisutella haastateltavien määrää.

Journalistien ammattialaa edustavaksi haastateltavaksi valikoitui vapaa toimittaja ja kirjailija Kristiina Markkanen. Hän on työskennellyt muun muassa Helsingin Sanomissa ja MeNaisissa. Markkanen on kirjoittanut artikkeleita ja kerronnallisen tietokirjan ihmiskaupasta. Halusin haastatella juuri Markkasta, sillä hän on tehnyt sekä lyhyitä että pitempiä projekteja sekä ihmiskaupan eri muodoista että seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvasta ihmiskaupasta. Markkasella on myös pitkä työura Suomen suurimmissa mediataloissa vakituisena toimittajana ja freelancerina. Lisäksi hän on toiminut kansainvälisissä ihmisoikeusjärjestöissä viestintätehtävissä.

Viranomaisista haastateltavaksi valitsin valtion ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän ylitarkastaja ja tiiminvetäjä Terhi Tafariin. Oikeustieteilijä ja yhteiskuntatieteilijä Tafari on opiskellut lisäksi journalismia Laajasalon opistossa ja työskennellyt toimittajana. Hän on ollut järjestäjänä journalistiopiskelijoiden ihmiskauppaa käsittelevissä koulutuksissa ja raportoinut ihmiskaupasta suomalaisessa mediassa.

Ihmiskaupan uhrien ja selviytyjien ääntä oppaassa edustaa ihmisoikeusaktivisti Itohan Okundaye. Hänet tuotiin Nigeriasta Italiaan vuonna 2006, jolloin hän oli 15-vuotias.

Italiassa Okundaye pakotettiin prostituutioon kahdeksan vuoden ajan, jonka jälkeen hän muutti Suomeen hakeakseen turvapaikkaa. Pian Suomeen muuton jälkeen alkoi Okundayen aktivismi ihmiskauppaa vastaan. Okundaye on osallistunut lukuisiin ihmiskaupan vastaisiin tiedotuskampanjoihin ja konferensseihin. Hänet on valittu Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (OSCE) ihmiskaupasta selviytyneiden valtuustoon.

Halusin kertoa oppaassa myös ihmiskaupasta valokuvaajan silmin. Lisäksi työhön oli saatava haastateltavaksi järjestön edustaja. Anna Kuokkanen täytti molemmat vaatimukset. Kuokkanen toimii FinnWID -Naiset kehitystyössä ry:n puheenjohtajana ja on freelance-valokuvaaja. Lisäksi hän työskentelee Kalevi Sorsa -säätiössä viestinnän asiantuntijana. Kuokkanen on muun muassa kuvannut pitkää valokuvaprojektia Itohan Okundayesta ja hänen aktivismistaan ihmiskauppaa vastaan. Hän on toiminut myös muun muassa FinnWID:in kehitysviestintähankkeessa koordinaattorina, jossa viestittiin rakentavasti ihmiskaupan juurisyyistä. Ihmiskauppaa ehkäisevä järjestötyö on vienyt Kuokkasen myös Nigeriaan.

Lähestyin suurinta osaa haastateltavista sähköpostitse. Yhdelle lähetin haastattelupyynnön Facebookin kautta, koska en löytänyt hänen sähköpostiosoitettaan. Haastattelujen käynnistyttyä voi tutkija hyödyntää lumipallomenetelmää, eli kysellä haastateltavilta ehdotuksia muista haastateltavista (Alastalo ym. 2017). Yhtä haastateltavaa suosittelikin mukaan jo valitsemani haastateltava. Erään haastateltavan yhteystiedot, eli sähköpostiosoitteen, sain toisen haastateltavan kautta. Harveyn mukaan yhden haastateltavan kautta voikin avautua kokonainen kontaktiverkosto, mikäli haastateltava lupautuu esittelemään tutkijan muille toimijoille (Alastalo ym. 2017).

Kaikki mukaan pyytämäni haastateltavat lupasivat antaa haastattelun, ja kertoivat olevansa mielellään mukana oppaan synnyssä.

Kaikki asiantuntijat olivat myös valmiita antamaan haastattelun omalla nimellään. Uskon tämän tuovan lisäarvoa oppaalle, sillä haastatellut edustavat alojensa kärkeä ja ovat tehneet merkittävää työtä ihmiskauppaa ehkäisevässä toiminnassa.

3.4.6 Haastattelujen suunnittelu ja toteutus

Jaoin haastattelut teemoihin, joiden alla oli teemaan liittyvät kysymykset. Varioin ja muokkasin yli kahdenkymmenen kysymyksen kysymyspatteria kullekin haastateltavalle tämän aiheeseen lähestymisen näkökulmaan sopivaksi. Esimerkiksi valokuvaajalta kysyin saman tyyppisen kysymyksen valokuvaajan lähtökohdista, kuin toimittajalta toimittajan lähtökohdista. Koska tapa työskennellä ja rooli esimerkiksi haastattelutilanteessa on

valokuvaajalla ja toimittajalla erilainen, täytyi myös kysymyksiä hieman muuttaa. Haastateltavat vastasivat kysymyksiin avoimesti omista lähtökohdistaan ja kokemuksiinsa perusteella.

Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina verkkokokoustyökalu Zoomilla. Uskoin yksilöhaastattelun olevan ryhmähaastattelua parempi vaihtoehto, sillä haastateltavat olivat eri lähtökohdista ja muokkasivat kysymyksiä jokaisen ammattialan ja aiheen lähestymistavan mukaan. Ryhmähaastattelu olisi voinut synnyttää erilaista, rikkaampaa vuorovaikutusta ja dialogia, mutta uskoin yksilöhaastattelun tuovan paremman lopputuloksen. Ryhmähaastattelua ei olisi voinut toteuttaa fyysisesti, sillä haastateltavat asuivat eri maissa. Yksi haastateltavista ei puhu suomen kieltä, joten ryhmähaastattelu olisi pitänyt toteuttaa englanniksi, joka olisi voinut rajoittaa kommunikaation sujuvuutta ja sitä myöten tärkeän tiedon saamista. Mielestäni Zoom oli esimerkiksi nauhoitettua puhelinkeskustelua parempi vaihtoehto sen vuoksi, että tunsin, että videohaastattelussa haastattelijan ja haastateltavan yhteys on voimakkaampi kuin pelkässä puhelinhaastattelussa. Teemahaastattelut on tärkeää saada sujumaan nopeasti ja katkoitta (Hirsjärvi & Hurme 2008, 92), jonka vuoksi Zoom oli myös sopivin vaihtoehto.

Rajasin kysymykset käsittelemään keskeisesti toimittajan tarvitsemia ennakkotietoja ja taitoja, kun hän tekee juttua ihmiskaupasta, haastatteluun valmistautumista ja haastattelutilannetta, sekä sitä, millaisia juttuja ihmiskaupasta pitäisi tehdä ja mitä elementtejä jutuista pitäisi löytyä. Varioin kysymykset haastattelemieni neljän eri asiantuntijan lähtökohtiin sopiviksi. Liitteissä on esimerkkinä toimittajalle suuntaamani kysymysrunko.

Lähetin kysymykset haastateltaville silmäiltäväksi etukäteen. Osa heistä tutustui niihin ennakkoon, osa ei. Toteutin haastattelut marraskuussa 2021. Haastattelin ensin Itohan Okundayeta, ja seuraavana päivänä Anna Kuokkasta. Samalla viikolla haastattelin vielä Kristiina Markkasta. Terhi Tafariin haastattelu meni hänen kiireisen aikataulunsa vuoksi kahden viikon päähän muista haastatteluista.

Haastattelujen kesto vaihteli vajaasta tunnista yli kahteen ja puoleen tuntiin. Okundayen haastattelu kesti hieman yli 40 minuuttia, Kuokkasen ja Tafariin tunnin, ja Markkasen haastattelu lähes kaksi ja puoli tuntia. Nauhoitin haastattelut.

Esitin haastateltaville suunnitellut kysymykset, ja tein tarvittaessa täydentäviä- tai lisäkysymyksiä. Kaikki haastateltavat toivat ajatuksiaan esille niin omatoimisesti, että useimmat kysymykset olivat ainakin osittain saaneet vastaukset jo ennen kuin olin ehtinyt niitä esittää.

Kaikki haastateltavat vastasivat kaikkiin kysymyksiin, ja tunsin saavani kattavasti tietoa.

En ollut puhunut haastateltavien kanssa opinnäytetyöni ja oppaan sisällön tarkistamisesta ennen julkaisua. Työn edetessä koin kuitenkin, että olisi hyvä, jos he voisivat vielä tarkistaa sitaattinsa ja kommentoida sisältöä yleisesti. Kun sain oppaan valmiiksi, tarkastutin sen haastateltavilla.

3.5 Aineiston analysointi

Valitsin haastatteluilla saamani aineiston analyysimenetelmäksi sisällönanalyysin. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jossa tarkastellaan tekstiä tai sellaiseksi muutettua aineistoa. Aineistoa tarkastellaan eroja ja yhtäläisyyksiä etsien, eritellen ja tiivistäen. Sisällönanalyysin avulla tutkittavasta ilmiöstä pyritään muodostamaan tiivistetty kuvaus, joka kytkee ilmiön laajempaan kontekstiin ja muihin aiheesta tehtyihin tutkimuksiin. Yleensä sisällönanalyysissä tukeudutaan joko teemoitteluun, kategorisointiin, tyyppittelyyn tai luokitteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–94.)

Sisällönanalyysi sopi työni analyysimenetelmäksi ensinnäkin siksi, että kyseessä oli tekstiksi litteroitu aineisto. Toiseksi, sisällönanalyysiin soveltuen tarkoitukseni oli tarkastella aineiston yhtäläisyyksiä, sekä tiivistää sitä. Tutkijan tuleekin selvittää itselleen, hakeeko hän aineistosta samanlaisuutta vai erilaisuutta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Kolmanneksi, sisällönanalyysi oli tutkimukseeni soveltuva menetelmä, sillä tavoitteenani oli tehdä tiivistetty kuvaus keräämästäni aineistosta, joka linkittyisi laajempaan kontekstiin, eli ihmiskauppaan ilmiönä sekä aiheesta aiemmin tehtyyn tutkimukseen.

Tutkimuksessani seurasin Jyväskylän yliopiston filosofian laitoksen tutkija Timo Laineen laatimaa runkoa laadullisen tutkimuksen analyysin etenemisestä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Tuomen ja Sarajärven hieman muokattu kuvaus rungosta kehottaa ensimmäisenä päättämään, mikä aineistossa kiinnostaa, ja sen jälkeen tekemään vahvan päätöksen. Sen jälkeen aineisto tulee läpikäydä, ja tutkija erottelee ja merkitsee ne asiat, jotka sisältyvät hänen kiinnostukseensa. Kaikki muu jää pois kyseisestä tutkimuksesta. Päätin jättää aineiston ulkopuolelle kaiken haastattelumateriaalin, joka ei koskettanut varsinaisia teemoja ja kysymyksiäni. Näitä olivat esimerkiksi yleisesti journalismia käsittelevät prosessit, kuten jutun pitchaaminen asiakkaille. Aineiston läpikäyminen tarkoitti tässä tutkimuksessa litteroimista, ja sen jälkeen litteroidun aineiston erottelua. Purin haastattelut nauhoittamiltani Zoom-videoilta tekstitiedostoon. En litteroinut haastatteluja aivan sanasta sanaan, mutta kirjoitin ylös suurimman osan, sillä mukana oli paljon sellaista kiinnostavaa materiaalia, jossa oli ainesta mahdolliseksi suoriksi sitaateiksi.

Kun olin purkanut aineiston, alkoi materiaalin jäsenysprosessi tulevan oppaan alustava rakenne mielessäni.

Seuraava vaihe tutkimuksessa on kerätä merkityt asiat yhteen ja erilleen muusta aineistosta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–92). Tässä vaiheessa nostin esiin aineistossa esiintyneitä merkittävyksiä.

Laineen runko kehottaa seuraavaksi luokittelemaan, teemoittelemaan tai tyypittelemään aineiston (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92). Tapani analysoida aineistoa oli teemoittelu. Teemoittelussa on kyse laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92). Tuomen ym. mukaan teemoittelussa painottuu, mitä kustakin teemasta on sanottu. Jos aineiston keruu on tapahtunut teemahaastattelulla, on aineiston pilkkominen helppoa, sillä haastattelun teemat jäsentävät osaltaan jo aineistoa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 93.) Olin jakanut haastattelut teemoihin jo niitä suunnitellessani. Teemoiteltu kysymysrunko määritteli jo alustavasti oppaan sisältöä, joka helpotti aineiston myöhempää teemoittelu. Jatkoin teemoittelua järjestämällä purettu haastattelut osiin teemoittain, ja etsin vastauksia esittämiini tutkimuskysymyksiin. Keräsin haastateltavien vastauksia eri teemojen alle, ja hain niistä toistuvuutta.

Varsinaisen analyysin, eli tässä tapauksessa teemoittelun jälkeen Laineen runko kehottaa kirjoittamaan yhteenvedon (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93). Yhteenvedossa aloin kirjoittamaan keräämästäni aineistosta yleistyksiä ja samankaltaisuuksia, mutta myös toiminnan logiikkaa ja haastateltavien sitaateissa tyypillisiä kertomuksia.

Tekemäni aineiston analyysin pohjalta aloin kirjoittamaan journalistin opasta ihmiskaupasta uutisoimiseen.

4 Aineiston analyysi

Tässä luvussa analysoin kehittämistehtäväni tuloksia purkamalla haastatteluanalyysit ja havainnoimalla aineistoa. Haastattelin hanketta varten neljää ihmiskaupan asiantuntijaa, jotka olivat Anna Kuokkanen, Kristiina Markkanen, Itohan Okundaye ja Terhi Tafari. Esitän haastatellut tuloksissa heidän sukunimillään.

4.1 Valmistautuminen ihmiskaupasta uutisoimiseen

Kuten muussakin journalismissa, myös ihmiskaupasta uutisoitaessa toimittajan tulee ymmärtää ilmiö, josta hän on uutisoimassa. Tafarin (29.11.2021) mukaan toimittajan tulee perehtyä ihmiskaupan eri muotoihin, ja ymmärtää, ettei se ole pelkästään seksikauppaa tai pakkotyötä. Toimittajan on myös hyvä ymmärtää, että ihmiskauppa on eri asia kuin ihmissalakuljetus tai paritus. Tafarin neuvot saattavat tuntua itsestäänselvyyksiltä sellaiselle toimittajalle, joka tuntee ihmiskauppaa. On kuitenkin totta, että työvoiman hyväksikäyttöön liittyvä, sekä seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa ovat yleisimpinä ihmiskaupan muotoina luultavasti tunnetuimpia myös journalistien keskuudessa. Ihmissalakuljetus ja ihmiskauppa puolestaan menevät termien tasolla sekaisin etenkin käännettäessä juttuja muista kielistä. Toisaalta, ihmissalakuljetus ja ihmiskauppa, sekä paritus ja ihmiskauppa, ovat toisiinsa usein linkittyviä ilmiötä, joten niiden sekoittaminen on inhimillistä.

Kun juttuaiheena on ihmiskauppa, toimittajan tulee valmistautua huolella uhrin haastatteluun. Kuokkasen (16.11.2021) mukaan ihmiskauppa on aiheena niin sensitiivinen, että Journalistin ohjeita pitäisi miettiä vielä askeleen pidemmälle. Vaikkei uhri joutuisikaan haastattelua antaessaan suoranaiseen vaaraan, se voi vaikuttaa häneen haitallisesti. Myös Markkasen (18.11.2021) mukaan 2010-luvun alussa päivitetty Journalistin ohjeet eivät ota tarpeeksi huomioon haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä.

On totta, että yleiselle tasolle jäävät ja tulkinnan varaa antavat Journalistin ohjeet eivät ota kantaa juuri haavoittuvassa asemassa olevan henkilön haastatteluun. Journalistin ohje numero 28. kuitenkin kehottaa, että rikosten uhreista tietoja hankittaessa ja uutisoitaessa on aina noudatettava hienotunteisuutta (Journalistin ohjeet, 2014), joka pätee myös ihmiskaupan eli rikoksen uhreihin.

Yhteistyö eri toimijoiden kanssa on tärkeää

Useimmat haastatellut ovat yhtä mieltä siitä, että yhteistyö viranomaisten, järjestöjen ja tutkijoiden kanssa on ihmiskaupasta uutisoivalle toimittajalle tärkeää. Asiantuntijoiden

kuunteleminen auttaa toimittajaa ymmärtämään ilmiötä, josta hän uutisoi. Tutkijoita ja järjestöjä kannattaa jututtaa myös taustatiedon saamiseksi. Ulkomailla liikuttaessa järjestöjen apu ja kontaktit ovat usein ratkaisevia.

Markkanen (18.11.2021) muistuttaa, että järjestöt ajavat omaa agendaansa, ja heillä on vaihteleva käsitys toimittajan roolista. Järjestö voi kuvitella, että toimittaja tekee juttua antaakseen julkisuutta heidän projektilleen.

Toimittajilla ei ole yksinoikeutta kehystämiseen, vaan monet muutkin yhteiskunnalliset toimijat pyrkivät määrittelemään aiheita omasta näkökulmastaan. Niiden toimintakyky riippuu olennaisesti siitä, miten ne saavat näkökulmansa yleiseen tietoisuuteen ja hyväksytyiksi. (Seppänen & Väliverronen 2013, 98.)

Journalistin ohjeet kehottavat tekemään tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut journalistisin perustein. Journalistista päätösvaltaa ei saa missään oloissa luovuttaa toimituksen ulkopuolelle. Journalistilla on myös oikeus ja velvollisuus torjua painostus tai houkuttelu, jolla yritetään ohjata, estää tai rajoittaa tiedonvälitystä. (Journalistin ohjeet 2014.)

Sen lisäksi että toimittaja saa järjestöiltä viimeisintä tietoa sekä käytännön tuntumaa kentältä, järjestöjen kautta toimittajalle voi järjestyä myös yhteistyötaho ulkomailla.

”Yleltä Antti Kuronen oli tekemässä Nigeriasta dokumenttia ja hän otti meihin yhteyttä, niin tarjottiin meidän nigerialaisten kumppanijärjestöjen kontakteja, ja hän sitten haastattelikin yhden meidän kumppanijärjestön koordinaattoria.” (Kuokkanen 16.11.2021)

Toimittajalle saattaa järjestyä järjestön kautta myös kokijahaastateltava, mutta viranomaisia sitoo vahva salassapitovelvollisuus. Tamarin (29.11.2021) mukaan ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä ei yleensä välitä toimittajien haastattelupyyntöjä asiakkailleen, eikä voi antaa toimittajille tietoa esimerkiksi siitä, onko joku heidän asiakkaana vai ei. Tapauksista voidaan puhua yleisellä tasolla, mutta jos asiakasta koskee turvauhka, tai rikosentutkinta on kesken, sitä ei voida vaarantaa.

Omasta turvallisuudesta huolehdittava etenkin ulkomailla

Toimittajan tulee haastateltavien turvallisuuden lisäksi huomioida myös oma ja kuvaajan turvallisuus, etenkin ulkomailla liikuttaessa. Kuokkasen (16.11.2021) ja Markkasen (18.11.2021) mukaan ulkomaille juttukeikalle lähtiessä kannattaa tehdä hyvä taustatutkimus, kiinnittää huomiota maan yleiseen turvallisuustilanteeseen sekä

turvallisuuteen alueilla, joissa aikoo liikkua. Toimittajan kannattaa luottaa paikallisten tuntemukseen, ja tehdä yhteistyötä paikallisten järjestöjen kanssa.

”Mä en ainakaan menisi, vaikka Ballarossa, joka on sellainen ihmiskaupan keskus Palermossa. Niin mä oon ollut siellä vain päiväsaikaan ja silloinkin aina muiden ihmisten seurassa. Kyllä toimittajan ja kuvaajan turvallisuus pitää aina ehdottomasti ottaa huomioon. Tärkeätä on liikkua paikallisten kanssa.” (Markkanen 18.11.2021)

4.2 Ihmiskauppaa käsittelevän uutisen elementit

Jutun kehystäminen

Lähes kaikki haastateltavat korostivat, että ihmiskauppaa käsittelevässä uutisoinnissa on tärkeää tuoda esiin ilmiön laajempi yhteiskunnallinen merkitys. Kuokkanen (16.11.2021) toivoo, että ihmiskauppa esitettäisiin yhteiskunnallisena ilmiönä ja globaalien eriarvoisuuden ilmentymänä, ja että esiin tuotaisiin taustatekijöitä, jotka liittyvät köyhyyteen, eriarvoisuuteen, toimeentulon mahdollisuuksien vähäisyyteen ja naisten asemaan eri puolilla maailmaa. Markkanen (18.11.2021) toivoo juttuja, joissa käsiteltäisiin ilmiötä faktojen ja tilastojen kautta, sekä filosofisemmalla ja abstraktimmalla tavalla. Tafarin (29.11.2021) mukaan jutuissa voisi esimerkiksi tuoda esiin niitä, jotka ostavat seksiä ihmiskaupan uhrilta. Hänen mielestä olisi myös mielenkiintoista nähdä juttuja loverboy metodista, jossa hyväksikäyttö tapahtuu parisuhteessa. Tai nähdä tutkivaa journalismia seksuaalivähemmistöihin kohdistuvasta ihmiskaupasta.

Tarinallisuutta on useamman haastateltavan mielestä nähty jo tarpeeksi. Kuokkasen (16.11.2021) mukaan yksittäisillä henkilöillä on ehkä tärkeä rooli tehdä ilmiötä näkyväksi, mutta yksilöitten tasolle jäävät tarinat eivät auta ketään.

Markkasen (18.11.2021) mukaan uhrin näkökulma on kiinnostava ja toimittajat ovat luonnostaan pienemmän puolella. Hän kuitenkin epäilee, osaavatko suomalaistoimittajat kertoa tarinaa nigerialaisen nuoren tytön näkökulmasta. Hän muistuttaa, että uhrin, järjestön tai poliisin näkökulma ei riitä, vaan myös ihmiskauppaa ylläpitävät rakenteet on jollain tavalla tuotava näkyviksi.

Jutun näkökulma

Useamman haastateltavan mukaan ihmiskauppaa käsittelevien juttujen ongelmana on se, että katse on aina rikkaasta pohjoisesta köyhään etelään ja ylhäältä alas. Markkasen (18.11.2021) mukaan aihetta katsotaan aina suomalaisesta näkökulmasta, ja suomalaisen kokemuksen kautta. Hän sanoo, että suomalaiset ovat sokeita oman yhteiskuntansa

vapaudelle, ja heidän on vaikea ymmärtää esimerkiksi sitä, kuinka paljon ihmiskaupan uhreilla on tietoa toimintansa perusteeksi ja kuinka tietoista heidän päätösten tekonsa on. Hän ehdottaa haastateltaviksi esimerkiksi afrikkalaisia asiantuntijoita. Heillä saattaa olla aivan erilainen näkökulma siihen, miksi joku lähtee Afrikasta Eurooppaan prostituutioon.

Uutiskriteerien varjossa on kuitenkin ymmärrettävää, että asiaa tarkastellaan suomalaisesta näkökulmasta. Maantieteellisesti tai henkisesti läheiset asiat kiinnostavat lukijaa.

Tafarin (29.11.2021) mukaan toimittajan täytyy punnita, tehdäänkö ihmiskaupasta esimerkiksi vain maahanmuuttoon liittyvä asia, tai seksityöhön liittyvä asia. Näillä valinnoilla on suuri vaikutus siihen, miten asiat nousevat poliittiselle agendalle.

Kuokkanen (16.11.2021) välttäisi henkilötarinoita, joilla ei ole sen suurempaa merkitystä, jotka jäävät henkilötasolle, eivätkä lisää ymmärrystä ilmiöstä ja sen taustatekijöistä millään tavalla. Ihmiskauppa-aiheessa haastateltava ottaa usein riskin antaessaan haastattelun, joten jos jutulla ei ole laajempaa yhteiskunnallista merkitystä, on riski otettu turhaan.

Toimittajan kannalta yksilön kokemus on houkutteleva tapa kertoa tarina, koska se on helppoa ja se vetoaa parhaiten yleisön tunteisiin ja empatiaan. Jos haastateltavana on tutkija, on aineisto haaleampaa ja abstraktimpaa. Tämä johtaa mediassa epätasapainoisiin esityksiin, joissa yksilön dramaattinen kokemus vetoaa tunteisiin vahvemmin. (Lassila-Merisalo 2020, 109.)

Tarinallista journalismia ja kokijan haastattelemista ei pidä kuitenkaan unohtaa, sillä ne ovat tehokkaita tapoja lähestyä yleisöä. Tarinan taika on inhimillisessä toiminnassa, eli tarina etenee lähes poikkeuksetta henkilöiden kautta, vaikka toimittaja kertoisikin kylästä, onnettomuudesta tai yrityksestä (Lassila-Merisalo 2020, 37–38).

Jutun sävy

Ihmiskaupaa käsittelevää juttua ei tarvitse dramatisoida tai liioitella. Markkasen (18.11.2021) mukaan aihe on sinällään jo dramaattinen ja vakava, eikä ylimääräisiä tunteita herättäviä termejä tai adjektiiveja tarvita. Tilanteita ei kannata maalaila, eikä toimittajan tarvitse sanoittaa lukijan, tai varsinkaan haastateltavan tunteita. Markkasen mielestä suora ja rehellinen, hyvä kirjoittaminen koskettaa.

Toimittajan sudenkuoppa etenkin tarinallisessa kirjoittamisessa on tunteiden tuputtaminen. Tunteet kuuluvat tarinaan, mutta taitava kirjoittaja kirjoittaa ne osoittelematta, että ne heräävät vasta lukijan mielessä. (Lassila-Merisalo 2020, 111.)

Uhrin ei pidä uhriuttaa. Markkasen (18.11.2021) mukaan se, että jonkun ihmisen ihmisarvo tunnustetaan ja nostetaan samalle tasolle lukijoiden kanssa, herättää samaistumista ja tunteita.

Toisaalta uhrista ei pidä väkisin vääntää sankaria ja selviytyjää. Kärsimys ei välttämättä jalosta eikä vastoinkäymisistä aina kuoriudu voittajaa. Positiivisen lopetuksen pakottaminen juttuun voi tuottaa makaaberin lopputuloksen. (Lassila-Merisalo 2020, 83).

Useimmat haastateltavat mainitsivat, että sensationalismiin pyrkiviä juttuja pitäisi välttää.

Markkasen (18.11.2021) mukaan ilmiötä ei saa myöskään mystifioida. Ihmiskauppaa tapahtuu päiväsaikaan, koko ajan ympärillämme, joten ilmiön demystifioimista kannattaa ajatella.

”Mäkin oon puhunut jostain noitatohtoreista, jotka mä oon vaan suoraan englannista kääntänyt. Enkä ole ajatellut, että eihän tällaisia sanoja enää käytetä.” (Markkanen 18.11.2021)

Markkanen (18.11.2021) kehottaa luettamaan juttuja kollegoilla, jotka voivat arvioida onko sävy oikea. Myös jutun editoijien tulisi ymmärtää mitä on ihmiskauppa.

”Yksi juttu mikä oli taitettu ja mä sain pdf:n, mulle lähetettiin sellainen katsottavaksi. Niin kaikki kuvatekstit ja nostot oli tehty sillä lailla, kaikki vaihdettu vähän sellaisiin räväkempiin, joista paljastui, että se editori ei ymmärtänyt tai halunnut ymmärtää, tai katsoi sitä liikaa suomalaisen naisen näkökulmasta. Se ei ollut tahallista klikkijournalismia, mutta sen jutun sävy muuttui. Jos sä katsoit niitä entry pointeja, ne lähti viemään sitä väärille urille.” (Markkanen 18.11.2021)

Journalistin ohjeiden mukaan otsikoille, ingresseille, kansi- ja kuvateksteille, myyntijulisteille ja muille esittelyille on löydyttävä sisällöstä kate (Journalistin ohjeet 2014). On kuitenkin muistettava, että journalistisen sisällön tulee olla kiinnostavaa. Lassila-Merisalo kertoo esimerkiksi jutun aloittamisesta sitaatilla, että sen on oltava aidosti merkittävä, kiinnostava, provosoiva tai joillakin muulla tapaa perusteltu (Lassila-Merisalo 2020, 65). Ammattitaitoisen toimittajan tai jutun editoijan tulisikin osata tasapainoilla kiinnostavan sisällön tuottamisen ja eettisten kysymysten välillä.

Jutussa käytetty kieli

”Kyllä se pitää itsellä käydä mielessä, että muistaa se jutun ihminen on ihminen eikä mikään jutun kohde tai esimerkki, vaan sillä on oikeudet ja arvo. Ja tämä liittyy tosi paljon

niihin sanoihin mitä käytetään, että ne on kunnioittavia. Ja se, että puhutaanko jostain modernista orjuudesta.” (Markkanen 18.11.2021)

Kaikkien haastateltavat korostavat ihmiskaupasta käytetyn terminologian tärkeyttä. Jutuissa käytetty kieli voi olla ylilyövää ja termit vääriä. Esimerkiksi orjuus tai moderni orjuus saattaa olla tunteisiin vetoava sana, mutta Tafari (29.11.2021) mukaan se vääristää ja supistaa sitä mitä ihmiskauppa Suomen rikoslain mukaan on, ja miltä se näyttää.

Metaforan voima perustuu sen kykyyn tiivistää merkityksiä ja saada ihmisen tunteet liikkeelle (Seppänen & Väliverronen 2013, 100). Modernin orjuuden tyyppinen metafora eli kielikuva on tehokas tapa herättää lukijan huomio, ja sen käyttäminen on journalismissa melko tavallista. Toimittajan tehtävänä on jälleen tasapainoilla kiinnostavan sisällön ja eettisten ja oikeellisten termien välillä.

Tafari (29.11.2021) mukaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan uhrien kohdalla ei tule puhua seksityöntekijöistä tai seksityöläisistä. Sen sijaan termit kuten joutui työskentelemään prostituoituna, prostituutioon pakotettu, hyväksikäytetty tai riistetty prostituutiosta, ovat oikeita. Lisäksi lapsi ei ole koskaan seksityöläinen, vaan kyseessä on aina lapsen seksuaalinen riisto. Myös lapsiporno on aina lapsen seksuaalista riistoa. Tafari luettelemat ohjeet ovat yhdensuuntaiset esimerkiksi journalistisen, englanninkielisen The Irina Project verkkosivuston suositteleman sanaston kanssa. Pelkästä seksityöstä tai prostituutiosta puhuminen luovat kuvaa vapaaehtoisuudesta, jota ihmiskauppa ei uhreilleen ole.

Tafari (29.11.2021) sanoo, että ulkomailta poimituissa ja käännettyissä jutuissa sanasto menee usein pieleen. Juttuja kääntävät toimittajat sekoittavat usein esimerkiksi ihmissalakuljetuksen ja ihmiskaupan.

Parhaat jutut syntyvät ajan kanssa

Parhaat jutut ihmiskaupasta syntyvät, kun niihin on käytetty aikaa, toteavat useimmat haastateltavat. Kuokkasen mukaan pitkien, taustoittavien ja monisyisten juttujen tekeminen ei onnistu päivässä eikä viikossa.

Jutuntekoa tulee pohtia aina myös eettisestä näkökulmasta. Kuokkanen (16.11.2021) muistuttaa, ettei sensitiivisen aiheen käsittely saa olla sen varassa, että siitä saa helposti jutun. Henkilöhaastattelua ei voi tehdä vain siksi, että se myy ja saa klikkejä.

”Mitä syvemmälle siihen aiheeseen haluaa mennä, sitä pitempään siihen pitää käyttää aikaa. Se voi olla viikkoja, kuukausia tai jopa vuosia. Mä en ole aivan varma, että ne jutut, jotka tehdään tosi nopeasti, että onko ne sen tekemisen arvoisia ylipäätään. Tuleeko niistä sellainen lopputulos, joka on sen arvoinen, että on asetettu se haastateltava hankalaan tilanteeseen ja tietynlaiseen riskiin.” (Kuokkanen 16.11.2021)

Kuokkasen mukaan on kuitenkin tärkeää, että juttuja ylipäänsä tehdään. Markkasen mukaan ihmiskaupasta voi tehdä myös nopeita uutisia kuten rikosjuttuja, mutta myöhemmin taustat pitää selittää laajemmissa jutuissa.

Journalistin ohjeet ovat samoilla linjoilla. Niiden mukaan uutisen voi julkaista rajallistenkin tietojen perusteella, mutta raportointia asioista ja tapahtumista on syytä täydentää, kun uutta tietoa on saatavissa. Jos tutkintapyyntöä, syytteestä tai tuomiosta julkaistaan uutinen, asiaa on mahdollisuuksien mukaan seurattava loppuun saakka. (Journalistin ohjeet 2014.)

Tilastot ja faktat

Ihmiskauppaan liittyy paljon tutkimuksia, tilastoja ja lukuja. Markkasen ja Tafarin (29.11.2021) mukaan toimittajan on hyvä ymmärtää lukuja ja suhtautua niihin skeptisesti. Tafarin (29.11.2021) mukaan monet luvut ovat arvioita, eivätkä perustu empiiriseen laskentaan. Toisinaan asiantuntijan antama arvio lähtee elämään omaa elämäänsä, ja media alkaa toistaa sitä faktana.

Myös journalistin ohjeiden mukaan tietolähteisiin on suhtauduttava kriittisesti. Journalistin on hyvä muistaa, että tietolähteellä voi olla hyötymistarkoitus (Journalistin ohjeet 2014).

”Tilastojen ja faktojen kohottamisessa pyritään saamaan lisää rahoitusta, lisää huomiota. Lisää poliittista vaikutusvaltaa tietyille asialle. Tavoitteet voi olla tosi hyviä, mut ne tuottaa tällaisia arveluttavia numeroita.” (Tafari 29.11.2021)

”Ainahan järjestöjen kanssa pitää muistaa se, että järjestöt mielellään liioittelee saadakseen rahaa. Ei pidä mennä sen pahimman luvun mukaan.” (Markkanen 18.11.2021)

4.3 Ihmiskaupan uhrin tai selviytyjän haastatteleminen

Useiden haastateltujen mielestä uhrin tai selviytyjän haastattelu on silti yksi vaikuttavimmista tavoista kertoa ihmiskaupasta. Haastattelua tehdessä tulee kuitenkin ottaa huomioon monia sensitiivisyyteen ja turvallisuuteen liittyviä seikkoja.

Okundayen (18.11.2021) mielestä tarinalla on enemmän uskottavuutta ja vaikuttavuutta, mikäli toimittaja haastattelee uhria. Kun Okundaye alkoi kampanjoimaan ihmiskaupasta, hän huomasi yleisön haluavan kohdata ihmisen, jolla on ilmiöstä suoria kokemuksia.

Myös Markkasen mukaan tehokkainta on se, kun uhri tai selviytyjä puhuu. Markkanen (18.11.2021) painottaa sanaa selviytyjä, sillä hän haluaa haastatella uhrien sijaan selviytyjiä, joiden kokemukset ihmiskaupasta ovat päättyneet ja jotka ovat päässeet traumasta eteenpäin.

Yllättäen useimmat haastatelluista pohtivat, kannattaako ihmiskaupan uhria haastatella ollenkaan, ja miettivät vaihtoehtoisia tapoja tehdä juttu. Haastatellut pohtivat paljon haastattelun etiikkaa, ja ymmärsivät, että haastattelu saattaa olla trauman kokeneelle uhrille haitallista. Lisäksi kaikki haastatellut korostivat sitä, että haastattelun antaminen saattaa asettaa uhrin vaaraan.

”Että miksi pitäisi ylipäättään ihmiskaupan uhria haastatella, se on jo se ensimmäinen ja tosi tärkeä kysymys. Että tuoko se siihen jotain lisäarvoa ottaen huomioon nämä riskit. Mutta sen jälkeen, jos siihen päädytään ja jos on haastateltava, tottakai sit pitää vielä tosi tarkkaan miettiä, toimittajan käyttää omaa harkintakykyä, että onko se sen haastateltavan etujen mukaista. Eihän keskiverto ihminen ylipäättään välttämättä ymmärrä kaikkea sitä mitä mediassa esillä oleminen voi merkitä. Ja sit jos on haavoittuvassa asemassa oleva ihminen, kyl siinä pitäis aika paljon harkintaa sit käyttää”. (Kuokkanen 16.11.2021)

Kuten aiemmin mainitsin, kokijan haastatteleminen on journalismissa käytetty yleinen normi ja tehokas keino herättää yleisön kiinnostus. Toimittajan tulee kuitenkin noudattaa erityistä huolellisuutta haavoittuvassa asemassa olevaa tai rikoksen uhria haastatellessaan.

Markkasen mukaan ihmiskaupan uhri saattaa antaa haastattelun kiitollisuudenvelasta häntä auttavaa järjestöä kohtaan, tai koska hän uskoo haastattelun auttavan jotenkin hänen asiaansa. Markkasen mukaan haastateltavalle pitää tehdä selväksi, ettei toimittaja voi vaikuttaa esimerkiksi haastateltavan oleskeluluvan saamiseen.

Haastateltavan turvallisuus on toimittajan vastuulla

Vaikka uhri suostuisi haastatteluun, on toimittajan vastuulla arvioida, onko henkilö henkisesti valmis antamaan haastattelun, tai onko se hänelle turvallista, Markkanen (18.11.2021) toteaa.

Kaikkien haastateltavien mielestä uhrin anonymiteetti on suositeltavaa hänen turvallisuutensa takaamiseksi. Vaikka haastateltava suostuisi haastatteluun omalla nimellään ja kasvoillaan, toimittajan tulee harkita, onko se turvallista.

Journalistin ohjeiden mukaan toimittajalla on oikeus ja velvollisuus pitää tietoja luottamuksellisesti antaneen henkilöllisyys salassa siten kuin lähteen kanssa on sovittu (Journalistin ohjeet 2014). Journalistin ohjeet ei ota suoraan kantaa haastateltavan anonymiteettiin silloin, kun haastateltava ei ole sitä itse vaatinut. Ihmiskaupan uhrin anonymiteettiä puoltaa vahvasti Journalistin ohje numero 34, jonka mukaan arkaluonteisen rikoksen uhrin henkilöllisyys on suojattava, ellei sillä ole poikkeuksellista yhteiskunnallista merkitystä (Journalistin ohjeet 2014).

Lehtijutuissa ja digitaalisessa mediassa näkee usein päädytyn anonyymiyteen, mikäli haastatellaan esimerkiksi väkivallan kokenutta, mielenterveyden ongelmista kärsivää, tai mahdollisesti vaarassa olevaa henkilöä.

”Mä tein viimeksi sellaisen ratkaisun, että puhutaan etunimillä, eikä puhuta mitään siitä paikasta. Ne tytöthän ei olisi sellaista ikinä itse osanneet päättää. Kyllä se oli mun ja järjestön turvallisuusratkaisu. Ei sitä voi jättää sille haastateltavalle, että sen pitäisi päättää mikä on turvallista ja mikä ei.” (Markkanen 18.11.2021)

Markkasen ja Tafarin (29.11.2021) mukaan pelkkä nimen vaihtaminen ei välttämättä riitä. Onkin totta, että jutut käännetään eri kielille ja ne ovat verkossa kaikkien saatavilla. Haastateltu uhri ei välttämättä ymmärrä, että suomalaiseen lehteen painettu juttu voi saavuttaa hänen toisella mantereella asuvan perheenjäsenensä tai ihmiskauppiansa.

”Voi olla, että kyseessä on vaikka ulkomaalainen ihmiskaupan uhri. Tekijän suku tai oma suku saattaa saada sen tiedon käsiinsä, hänet saatetaan tunnistaa joittenkin ekspatriaattien joukossa tai kotiseudulla. Kun juttuja käännetään, ne saattaa liikkua ympäri maailmaa, eli paikallislehden juttu ei välttämättä olekaan paikallinen. Uhri ei aina välttämättä hahmota sitä, jos ei sitä hänelle kerrota suoraan.” (Tafari 29.11.2021)

Markkanen (18.11.2021) kehottaa käyttämään tulkkia, sillä parhaan haastattelun saa, kun haastateltava voi puhua omalla äidinkielellään. Tafari (29.11.2021) muistuttaa käyttämään luotettavaa tulkkia.

”Käytä virallisia tulkkeja, kaveritulkit ei ole turvallisia näissä asioista, vaan voivat vuotaa sen jutun. Tulkkien luotettavuus ja turvallisuus kannattaa myös tarkastaa. Esimerkiksi jossain nepalin kielessä meillä on yksi tai kaksi tulkkia joita saatetaan käyttää, koska

kaikki muut saattaa olla jotenkin verkostoitunut siihen vastapuoleen, eli se anonymiteetti ei kestä siellä jutussa.” (Tafari 29.11.2021)

Markkasen ja Okundayen (18.11.2021) mielestä on tärkeää, että haastateltava voi tarkistaa valmiin jutun. Molemmat vinkkaavat, että mikäli jutun tarkistuttaminen jälkikäteen ei ole mahdollista, haastattelun pääpiirteet kannattaa käydä läpi jo paikan päällä.

Journalistin ohjeet kehottavat suostumaan haastateltavan pyyntöön tarkastaa lausumansa ennen julkaisemista, jos julkaisuaikataulu sen mahdollistaa. Tarkastamisoikeus koskee vain haastateltavan omia lausumia, eikä sillä saa luovuttaa journalistista päätösvaltaa toimituksen ulkopuolelle. Haastateltavalla on kuitenkin oikeus saada tietää, millaiseen kontekstiin hänen lausumaansa asettuu. (Journalistin ohjeet 2014.)

Haastateltavan kanssa kannattaakin käydä läpi, onko toimittaja varmasti ymmärtänyt kaiken oikein, ja voiko kaiken haastateltavan sanoman julkaista. Osan materiaalista joutuu ehkä jättämään turvallisuussyistä tausta-aineistoksi. On hyvä pitää mielessä, että mitättömän oloinen yksityiskohta saattaa rikkoa haastattelun anonymiteetin.

”Joskus sinä voit esittää yhden kysymyksen, mutta he kertovatkin sinulle kaiken. He eivät välttämättä halua, että se julkaistaan, mutta he haluavat saada sinut ymmärtämään paremmin mitä he tarkoittavat. Joten on tärkeää tietää, mikä on tarpeen julkaista ja mikä ei.” (Okundaye 15.11.2021)

Haastattelutekniikat

Markkanen (18.11.2021) ja Okundaye (18.11.2021) kehottavat haastattelussa malttiin. Uhria ei saa painostaa, eikä toimittajan kannata olla liian tungetteleva. Kyseessä ei ole revolverihaastattelu tai poliitikkohaastattelu. Jos haastateltava ei halua vastata tai käsitellä jotain asiaa, anna sen olla.

Markkasen mukaan tarkentavia kysymyksiä kuitenkin saa ja pitää esittää. Hankalan kysymyksen voi alustaa sanomalla, että ”sinun ei tarvitse vastata, jos et halua”, ”tämä saattaa, vaikuttaa tungettelevalta, mutta”.

Markkanen (18.11.2021) kehottaa jättämään reportteriasenteen kotiin, ja ikään kuin mennä tapaamaan uutta ystävää. Aluksi kannattaa yrittää tutustua niin kuin tutustuisi keneen tahansa. Sen sijaan, että uhria tai selviytyjää haastattelee järjestön toimistossa, olisi parempi, jos hänen kanssa voisi tehdä jotain yhdessä, tai mennä jonnekin, mikä on haastateltavan omaa territoria. Markkanen (18.11.2021) korostaa kuuntelemisen taidon merkitystä.

Auta uhria

Kaikki haastateltavat ovat sitä mieltä, että toimittaja voi ja toisinaan hänen myös tulee auttaa uhria. Mikäli uhri on akuutissa vaarassa tai hädässä, hänet tulee ohjata viranomaisen tai järjestön huomaan. Mikäli uhri ei tunne oikeuksiaan tai tarvitsee muuta apua, kuten ruoka-apua, psykologista apua tai apua oleskeluluvan hankkimisessa, toimittaja voi ohjata hänet järjestöjen piiriin.

Kuvaa ja kuvita kunnioittaen

Journalistin ohje numero 27 käsittelee yksityiselämän suojaa, joka on otettava huomioon myös kuvattaessa. Toisaalta ohje numero 29. toteaa, että julkisella paikalla tapahtuvaa toimintaa on yleensä lupa selostaa ja kuvata ilman asianosaisten suostumusta.

(Journalistin ohjeet, 2014.) Tämä voi näkyä esimerkiksi kadulla kuvatussa kuvamateriaalissa, jossa ihmiskaupan uhreja on kuvattu esimerkiksi alusvaatteisillaan, ja niin että heidät voidaan tunnistaa. Tunnistettavat kuvat voivat kuitenkin vaarantaa niissä esiintyvän ihmiskaupan uhrin turvallisuuden ja ihmisarvon. Journalistin ohje numero 26. muistuttaa, että jokaisen ihmisarvoa on kunnioitettava (Journalistin ohjeet, 2014). CBSS:n ohjeet journalistille ihmiskaupasta uutisoimiseen kehottavat kysymään kuvaamiseen aina luvan, vaikka kuvaaminen tapahtuisi julkisessa paikassa (White 2019).

Kuvia julkaistaessa voikin ottaa harkintaan ohjeen numero 30, joka toteaa, että julkistakin aineistoa julkaistaessa pitää ottaa huomioon yksityiselämän suoja. Kaikki julkinen ei välttämättä ole julkaistavissa. Ohjeen mukaan erityistä varovaisuutta on noudatettava, kun käsitellään alaikäisiä koskevia asioita. (Journalistin ohjeet, 2014.) Onkin hyvä muistaa, että ihmiskaupan uhrien joukossa on myös alaikäisiä, joiden on käsketty esiintyä täysi-ikäisinä (Beltran & Erjonsalo 2021, 36). Journalisti tai kuvaaja ei voi siis kysyessäkään olla varma, ovatko haastatellut tai kuvassa esiintyvät uhrin täysi-ikäisiä vai ei.

Kuokkasen, Markkasen ja Tafariin (29.11.2021) mukaan ihmiskauppaa käsittelevissä jutuissa käytetään usein kuvia, jotka vahvistavat väärää tai kapeaa mielikuvaa ilmiöstä, sekä vaarantavat uhrien turvallisuuden ja yksityisyyden. Kuokkanen (16.11.2021) ja Markkanen (18.11.2021) pohtivat, kannattaako uhreja kuvata ollenkaan. He kehottavat kuvaamaan mieluummin selviytyjiä kuin uhreja. Lisäksi Kuokkanen (16.11.2021) kehottaa suosimaan pitkiä projekteja, joissa voi rakentaa luottamusta kuvattavan kanssa.

”En itse kauhean mielelläni ylipäättään ottaisi sellaista toimeksiantoa, että pitäisi kuvata ihmiskaupan uhri vaan tästä näin, että se pitäisi vaan tehdä. Varmaan parhaat jutut ja kuvajournalistiset esitykset tästä aiheesta syntyvät sitä kautta, että siellä kentällä käytetään

tosin pitkään aikaa, eikä ne ole vaan sellaisia liukuhihnajuttuja mitä voi vaan tuottaa.”
(Kuokkanen 16.11.2021)

Tafarin (29.11.2021) mukaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan kuvittaminen on haastavaa. Milloin kuvaaja sortuu kliseisiin, milloin vahvistaa stereotypiaa. Toisaalta se mikä näyttää kliseeltä, voi ollakin hyväksikäytön maailmassa arkipäivää.

”Kuvitus, jossa käytetään vaikka viivakooditatskoja, kahlittuja käsivarsia, ja nurkassa istuvia pieksettyjä naisia, jotka on nuoria ja yleensä kauniita. Nämä kaikki supistavat ja vääristävät sitä käsitystä mikä ihmisille muodostuu ihmiskaupasta.” (Tafari 29.11.2021)

Jotkut haastateltavista ehdottivat, että jutussa voisi käyttää valokuvien sijasta esimerkiksi animaatiota tai uhrin tekemiä piirustuksia.

Kuokkanen (16.11.2021) pohtii, pitääkö uhria kuvata ollenkaan, vai voiko kuvat toteuttaa jollain toisella tavalla. Luovatko kasvottomat henkilökuvat vain toiseutta ja vievät ilmiötä kauemmas lukijan käsityspiiristä. Hän kehottaa miettimään, tarvitaanko kuvia ollenkaan, varsinkin jos niitä ei voida ottaa ilman riskejä.

”Jos on kyseessä henkilöjuttu, jossa voi kuvata ihmistä omilla kasvoillaan, niin onko se tarkoituksenmukaista? Luoko se sille ihmiselle kuitenkin ahdistusta se kuvaaminen? Vaikka sanottaisiin, että sun kasvot eivät näy? Sellainen ihminen, joka ylipäättään ei luota ihmisiin kauhean hyvin sen jälkeen mitä kaikkea hänelle on tapahtunut, niin onko se tavallaan perusteltua saattaa hänet sellaiseen tilanteeseen, että hän ei tiedä mihin, ei pysty luottaan mihin ne päättyy, ja näkyvätkö hänen kasvonsa kuitenkin ja onko hän kuitenkin tunnistettavissa.” (Kuokkanen 16.11.2021)

Haastateltavat pohtivat myös esimerkiksi kuvattavan vaatetuksen tunnistettavuutta. Vaatetuksen lisäksi kuvattava voi olla tunnistettavissa esimerkiksi tatuoinnista, arvesta tai paikasta, jossa häntä hyväksikäytetään.

Kuokkanen (16.11.2021) neuvoo etenemään kuvattavan ehdoilla.

”Kaikki pitäisi tehdä täysin sen haastateltavan ja kuvattavan henkilön ehdoilla. Ja tavallaan just pitää se koko ajan ilmassa, että tämän voi keskeyttää koska tahansa, ja tästä on jälkikäteenkin vielä oikeus perääntyä. Jos tulisi tunne, että voi johtaa haastateltavan vaaraan tai muuhun hankalaan tilanteeseen.” (Kuokkanen 16.11.2021)

Kuokkasen mukaan pitää kunnioittaa sitä, että kuvattava saa keskeyttää ja perua osallistumisensa koska tahansa. Uhri voi suostua kuviin, koska tuntee kiitollisuutta avustusjärjestöä kohtaan, tai koska hän ei halua tuottaa pettymystä.

”Siinä on iso hyväksikäytön riski, ettei siinä tavallaan vaan tule se asetelma, että se haastateltava suostuu niihin kuviin ja videoihin, koska täällä sattuu olla tämä iso kuvausryhmä paikalla. Ettei hänelle tule olo, että jos tämä peruuntuu, niin kaikkia ärsyttää ja se menee pieleen. Että se mahdollisuus perääntyä tulisi olla koko ajan. Riippumatta siitä minkälainen ryhmä siellä on.” (Kuokkanen 16.11.2021)

Journalistin ohjeiden mukaan haastateltavan kieltoon julkaista lausumansa tulee suostua vain, jos olosuhteet ovat haastattelun antamisen jälkeen muuttuneet niin olennaisesti, että julkaiseminen olisi selvästi kohtuutonta (Journalistin ohjeet 2014). Haastateltavan joutuminen vaaraan tai hankaluuksiin voidaan mielestäni katsoa tällaisiksi seikoiksi. Myös traumatisoituneelle henkilölle julkaisusta aiheutuva henkinen kuormitus voisi täyttää kohtuuttomuuden perusteet.

5 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

5.1 Tulosten arviointia

Kehittämishankkeeni tarkoituksena oli kehittää ihmiskaupasta uutisoimisista oppaan avulla. Hankkeen tavoitteena oli tarjota työkaluja ihmiskauppaa käsittelevään journalistiseen sisällöntuotantoon. Tavoitteena oli luoda selkeä ja kattava perusopas ihmiskaupasta uutisoimiseen toimittajille, toimittajaopiskelijoille ja mediataloille. Pyrin siihen, että opas tarjoaisi työkaluja Journalistin ohjeisiin nojaavan, eettisen ja taustoittavan ihmiskauppaa käsittelevän journalismin tekemiseen.

Opinnäytetyöni viimeisessä luvussa pohdin, millainen opas minun kannattaa tulosluvussa esittelemieni tulosten pohjalta tehdä. Suunnitteluun vaikuttavat paitsi benchmarkingilla ja haastatteluilla saavutetut tulokset, myös tässä luvussa esittelemäni oppaan testaaminen. Saavutettujen tulosten perusteella on mahdollista kehittää opas ihmiskaupasta uutisoimiseen.

Suunnitteluun vaikuttavat myös omat kokemukseni ihmiskaupasta uutisoineena ja tietokirjan kirjoittaneena toimittajana. Empiiriset havaintoni olivat loppujen lopuksi melko samansuuntaisia sekä vertailulla että haastattelulla saamieni tulosten kanssa.

Benchmarkingilla ja haastatteluilla saavuttamani tulokset vastaavat hyvin asettamiini tutkimuskysymyksiin. Vertailemieni oppaiden ja haastattelujen avulla sain vastauksen siihen, miten toimittajan tulisi kehystää ihmiskauppa, jotta siitä tehdyt journalistiset sisällöt ovat sekä eettisiä että journalismin ammattieettisiä ohjeita noudattavia. Vastaus siihen, miten toimittaja kehystää jutun, eli valitsee näkökulman, sanat ja sävyn, on oikeastaan kehittämäni opas kokonaisuudessaan. Sekä benchmarkingin että haastattelujen tulokset korostivat sitä, että uutisilla tulee olla laajempi yhteiskunnallinen kehys. Opas myös vastaa siihen, millaisia käytetty kieli, terminologia ja jutun sävy voivat parhaimmillaan olla.

Haastatteluilla selvitin myös sen, miten haastatella ihmiskaupan uhria journalistisiin sisältöihin niin, että haastatteluprosessi on sekä eettinen että journalismin ammattieettisiä ohjeita noudattava. Haastateltujen vastauksissa korostui haastattelun eettisyys. Peilasin vastauksia Journalistin ohjeisiin, joka toi puolestaan esiin ammattieettiset ohjeet.

Kolmas tutkimuskysymykseni oli, miten tuottaa journalistisia sisältöjä ihmiskaupasta niin, että työprosessi on sekä eettinen että journalismin ammattieettisiä ohjeita noudattava. Siihenkin vastaus oli oikeastaan opas kokonaisuudessaan, johon vastaukset olivat löytyneet sekä esikuvien vertailun että haastattelujen tuloksena.

5.2 Oppaan testaaminen

Kehittämishankkeessa käyttämäni tutkimusmenetelmä oli konstruktivinen tutkimusote. Konstruktivisessa tutkimuksessa ratkaisuksi tuotetaan innovatiivinen konstruktio, ja tutkimuksella pyritään tuottamaan myös uutta tietoa (Lukka 2006, 112). Kehitin hankkeessani uuden konstruktion eli oppaan, jossa oli uutta, tutkimusmenetelmillä saavutettua tietoa. Kehitetyn konstruktion hyödyllisyys on konstruktivisessa tutkimuksessa oleellista, joten opas täytyi testata ennen lopullista julkaisua. Opasta arvioivat Viestintä ja kehitys -säätiö Vikesin hankekoordinaattori Hanna Jäppinen ja viestinnän asiantuntija Esa Salminen. Molemmilla haastatelluilla on järjestötyön lisäksi journalistinen tausta.

Viestintä ja kehitys -säätiö Vikes on journalistien solidaarisuussäätiö, joka tukee sananvapautta Suomessa ja maailmalla. Vikesin hankkeet liittyvät lehdistönvapauteen, moninaisempaan mediaan, toimittajien oikeuksiin ja viestintään. (Vikes.) Tunsin Vikesin ennalta, sillä olen osallistunut säätiön koulutuksiin. Valitsin juuri Vikesin arvioimaan opasta, sillä tiesin heiltä löytyvän sekä journalistista osaamista, että kykyä arvioida produktiani eettisestä näkökulmasta.

Lähetin arvioitsijoiden tarkasteltavaksi oppaan word-muodossa olevan raakaversio. Pyysin heitä arvioimaan sisältöä, ja miettimään muun muassa sitä, pitäisikö oppaaseen heidän mielestään lisätä jotain. Pyysin heitä myös miettimään, ovatko kaikki termit ja asiat ymmärrettäviä, vai pitäisikö jotain asiaa avata enemmän. Vai kertooko opas liiankin perusasioista, joita olisikin hyvä karsia. Sovimme käyvämmä läpi palautetta oppaasta Zoom-verkkokokoustyökalun välityksellä. Katsoin parhaaksi keskustella molempien arvioitsijoiden kanssa samanaikaisesti. Uskoin näin voivani saavuttaa monipuolisempaa dialogia ja kehitysideoita, kuin jos tapaisin arvioijat yksi kerrallaan. Arvioitsijat kertoivatkin käyneensä sisältöä paljon yhdessä läpi.

Keskustelussa tuli esille, että oppaan alkusivuilla teksti vaikutti lähtevän liian perusteista. Siitä sai vaikutelman, että opas olisi kiinnostavampaa opiskelijoille kuin jo työelämässä oleville toimittajille. Salminen (25.2.2022) pohti, onko esimerkiksi ensimmäisen luvun asiantuntijoiden ja järjestöjen kanssa toimimista käsittelevä asia liian perustietoa. Mutta pidemmälle lukiessaan hän havaitsi sisällöt hyviksi, ja itselleenkin mielenkiintoisiksi ja uusiksi. Mielenkiintoisina sisältöinä hän nostaa esiin esimerkiksi kolmannen luvun jutun näkökulmaa ja sävyä käsittelevät alaluvut. Myös kuvausvinkit ja millä muilla tavoilla ihmiskauppaa voi kuvittaa, olivat niin ikään uusia asioita Salmiselle. Hän kertoo tehneensä kuvatoimittamista, ja sai oppaasta siihen uusia oivalluksia.

Olin itsekin pohtinut, että oppaan rakenne tuntui epätasaiselta. Alkupuoli lähti hyvinkin perusteista, kun loppupuoli oli taas spesifimpää tietoa. Kysyin Salmiselta, pitäisikö minun yrittää tasoittaa kuilua alun ja lopun välillä, ja tehdä oppaasta ehkä enemmän loppupuolen kaltainen. Salminen (25.2.2022) totesi kuitenkin, että jo perustiedot omaava toimittaja voi hypätä sisällysluettelon avulla kohtaan, josta hän löytää tarvitsemaansa tietoa.

Arvioitsijat jäivät esimerkiksi jutun sävyä käsittelevässä alaluvussa kaipaamaan esimerkkijuttuja, jotka näyttäisivät, mikä toimii ja mikä ei. Esimerkkijutut olivatkin nousseet sekä minun että asiantuntijahaastateltavien mieleen. Ihmiskaupasta on Suomessa kirjoitettu todella taitavia, mutta myös sensaatiohakuista juttuja. Päätin, että en tuo esimerkkijuttuja tässä työssä esiin, koska juttujen etsiminen ja analysoiminen olisi vienyt aikaa, ja siirtänyt oppaan valmistumista. Jos tekisin myöhemmin oppaasta verkkoversion, ne voisivat sopia siihen.

Keskustelussa nousi esiin, olisiko oppaassa pitänyt antaa vielä enemmän ääntä toimittajille, jotka ihmiskaupasta uutisoivat. Nyt haastateltavissa on yksi toimittaja, yksi kuvajournalisti ja lisäksi olen itse oppaan tekijänä toimittaja. Opinnäytetyötä aloittaessani minun oli tehtävä päätös haastateltavien rajaamisesta. Päätin silloin, että en haastattele pelkästään journalisteja, ja että yksi journalisti ja kuvajournalisti riittävät antamaan kuvan journalistisesta puolesta.

Toisaalta arvioitsijoiden mielestä oli hyvä, että oppaassa kuului ihmiskaupasta selviytyneen Itohan Okundayen ääni. Olen myös tyytyväinen siitä, että oppaassa on muidenkin, kuin journalistien vinkkejä.

Arvioitsijoiden mukaan opas on todella tiivis paketti. He kehottavat pohtimaan, voisiko se olla laajempi. Osassa opasta asioita on selitetty erittäin tiiviisti, ja niitä voisi avata lisää.

Opas on toki tiivis, mutta en halunnut tehdä siitä järkälettä, jonka lukemiseen menisi liian paljon aikaa. Päätin kuitenkin avata joitain tiiviisti selitetyjä asioita lisää.

Keskustelussa tuli ilmi, että esimerkiksi lukua kaksi, jossa käsitellään ihmiskaupasta uutisointiin valmistautumista, voisi avata lisää. Lukuun voisi lisätä vinkkejä, mistä tietoa voisi lähteä etsimään ja esimerkkejä siitä, mitä järjestöjä on Suomessa ja kansainvälisesti. Konkreettisempi tieto terävöittäisi lukua. Yhteistyötahot voisi listata tietolaatikkoon. Arvioitsijat sanoivat, etteivät itsekään suorilta tietäisi, minne ottaa yhteyttä, vaan joutuisivat etsimään yhteistyötahoja hakukoneella. Neuvo oli hyvä, ja päätin tehdä listan yhteistyötahoista. Ylipäätään päätin käydä oppaan ajatuksella läpi, ja miettiä mitä konkreettista tietoa voisin vielä lisätä siihen.

Sama ajatus aiheen enemmän avaamisesta arvioitsijoille tuli tilastoja ja tutkimusta käsittelevästä alaluvusta. Siihenkin olisi hyvä antaa esimerkkejä siitä, mistä tilastoja löytyy ja kuka niitä on tuottanut. Lisäksi voisin avata myös sitä, mitkä voisivat olla niitä tilastoja, jotka eivät ole kaikkein luotettavimpia. Päätin lisätä lukuun luotettavan tutkimuksen ja tilastojen lähteitä. Epäluotettavien lähteiden listaamisesta totesin kuitenkin, että toimittajan täytyy tehdä faktantarkistus kulloisenkin lähteen kohdalla itse.

Oppaan arvioijat eivät nostaneet eettisiä kysymyksiä suuremmin esiin. Keskustelua syntyi ainoastaan siitä, ettei uhria tule aliarvioida. On hyvä, että haastateltavalle kerrotaan missä juttu julkaistaan ja mitä seurauksia sillä voi olla. Toimittajan tulee kuitenkin olla tarkkana sen suhteen, ettei hän suomalaisena tai länsimaalaisena tunne itseään yliverlaiseksi ja kuvittele, ettei haastateltava tiedä, mikä on lehtijuttu.

Samoin kehottaessani toimittajia ohjaamaan uhrin tarvittaessa järjestöjen piiriin, tulee muistaa, että paikalliset tuntevat tarjolla olevan avun paremmin kuin paikalla vieraileva toimittaja. Huomio on hyvä. Olin ajatellut asiaa vain siltä kannalta, että toimittaja ohjaa järjestön avun piiriin Suomessa, eli paikassa, joka on yleensä toimittajalle uhria tutumpi.

Lisäksi oppaan arvioijilla oli muutamia huomioita kielestä ja käytetystä terminologiasta. Näitä olivat muun muassa passiivi jota käytin ihmiskauppiasta, vaikka neuvon itse oppaassa välttämään passiivia. Arvioijat pohtivat myös sitä, onko benefit fraud - ihmiskaupalle suomenkielistä termiä. Ilmiön englanninkielinen nimi kokonaisuudessaan on *human trafficking for benefit fraud*, eli etuuspetoksiin perustuva ihmiskauppa. Suomessa ilmiö ei kuitenkaan ole vielä kovin tunnettu, eikä termille siksi ole suomenkielistä nimeä. (Ihmiskauppa.fi. e.)

Oppaassa neuvotaan olemaan käyttämättä ihmiskaupan uhreista sanaa seksityöläinen. Keskustelussa nousi ilmi, pitäisikö avata miten tämä ilmiö eroaa vapaaehtoisesta seksityöstä. Arvioijat muistuttivat, että seksialan aktivistit eivät halua itseään kutsuttavan prostituoiduiksi, vaan puhuvat seksityöstä. Pohdin, pitäisikö asia mainita jotenkin. Lopulta kuitenkin koin, että seksityötä koskevien termien avaaminen ei liittynyt oppaan teemaan suoranaisesti. Oppaan ihmiskauppaa määrittelevästä osiosta puolestaan selviää, mitä on seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa, ja mikä tekee siitä ihmiskauppaa.

Lisäksi Salmisen (25.2.2022) mielestä voisi avata koko ihmiskauppa termiä, joka on hänen mielestään harhaanjohtava, sillä se käsittää muutakin kuin ihmisten myymistä ja ostamista, jolloin osa toimittajistakin ymmärtää sen väärin. Salminen ehdottaa, että voisin alleviivata, että se on muutakin. Ihmiskauppa on terminä vakiintunut suomen kieleen ja on journalistien käytössä, joten päätin, etten lähde avaamaan sitä enempää. Lisäksi oppaan

alussa on ihmiskaupasta ja sen eri muodoista kertova osio. Oppaan lopussa on lista kirjallisuudesta, tutkimuksesta ja sivustoista, joista lisätietoa löytyy.

Lisäksi arvioijat kehottivat miettimään sitaatteja. Ne kannattaa arvioitsijoiden mielestä siistiä puhekielestä lehtijuttutyypiksi. Tämä oli hyvä huomio. Olin jättänyt sitaatit vielä puhekielisiksi, koska ne olivat tutkimuksen tuloksissa sellaisina. Oppaan ei kuitenkaan tarvitse noudattaa tutkimuksen periaatteita, joten siistin sitaatit.

5.3 Käytettyjen menetelmien arviointia

Käytin kehittämistehtäväni aineistonkeruumenetelminä benchmarkingia ja haastattelua. Näiden menetelmien avulla pyrin saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiini ja tietoa opasta varten. Vertailemieni kansainvälisten oppaiden tieto oli samansuuntaista asiantuntijoiden haastatteluilla saamani tiedon kanssa, jonka vuoksi käyttämäni menetelmät tukivat hyvin toisiaan. Sain tavallaan asetettua suomalaisten asiantuntijoiden haastatteluilla saavuttamani aineiston ulkomaisten oppaiden rakenteeseen. Siinä missä benchmarkingin tulokset viitoittivat enemmänkin oppaan rakennetta ja sisältökokonaisuuksia, haastattelujen tulokset määrittivät itse sisältöä. Tarkkaa jakoa kahden aineistonkeruumenetelmän välille ei kuitenkaan voinut tehdä. Lopullisen oppaan tiedonhankinnan prosessin näkyväksi tekeminen olikin haastavaa juuri siksi, että tietoa kertyi benchmarkingin ja haastattelujen avulla, sekä lisäksi olemassa olevan tiedon ja oman tietoni ja kokemukseni pohjalta.

Tutkimusmenetelmieni rajoituksena koin, että haastattelu on menetelmänä aikaa vievä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74). Ajankäyttö rajoitti esimerkiksi useampien haastateltavien valitsemista tutkimukseen. Sopivan haastatteluajankohdan löytäminen ja litterointi veivät aikaa. Toisaalta nykyteknologia ja mahdollisuus toteuttaa haastattelut verkkokokoustyökalulla säästivät aikaa.

Lisäksi tiedostin, että asiantuntijahaastattelulla on aineiston keruun menetelmänä omat rajoituksensa. Asiantuntijatkaan eivät pysty tunnistamaan kaikkia vaikuttimiaan, ja etenkin rutinoituneen asiantuntijatiedon tai automatisoituneiden käyttäytymismallien tutkimisessa haastattelu ainoana menetelmänä ei riitä (Alastalo ym. 2017). Uskon kuitenkin, että asiantuntijahaastatteluiden rajoittuneisuutta täydensi tutkimuksessani se, että keräsin tietoa myös toisella menetelmällä, joka oli benchmarking.

5.4 Benchmarkingin ja haastatteluiden tuloksista oppaaksi

Kehittämishankkeeni perusteella ihmiskauppaan perehtyneillä eri alan asiantuntijoilla on melko saman tyyppiset näkemykset ilmiöön liittyvän uutisoinnin kehittämisestä.

Haastattelujen tulokset olivat samansuuntaiset myös vertailemieni kansainvälisten oppaiden tulosten kanssa.

Osa haastateltavien vastauksista oli hyvin konkreettisia ja jo lähes valmiissa neuvon muodossa oppaaseen. Haastatteluilla saavuttamieni tulosten haasteena oli se, että haastateltavat lähestyivät aihetta usein kritiikin kautta. He kertoivat esimerkkejä siitä, miten media on toiminut väärin, tai miten sen ei tulisi toimia. Koska opas ei voinut olla pelkkä kieltolista, minun tuli kääntää ainakin osa kritiikistä kehotuksien ja ohjeiden muotoon. Tämä onnistui muun muassa listoja tekemällä.

Käyn seuraavassa kappale kappaleelta läpi sitä, miten benchmarkingilla ja haastatteluilla saavuttamani aineisto muuntautui oppaaksi. Benchmarkingiin eli vertailuun valitsemani oppaat toimivat esikuvina sekä rakenteen että sisällön pääpiirteiden puolesta, joten oppaan rakenne on sisällään benchmarkingin tulos.

Johdanto

Johdanto kertoo, mistä oppaassa on kyse, miksi se on tärkeä, kenelle se on tarkoitettu, ja keitä sen tekemisessä on ollut mukana. Johdannon lopussa yksi haastatelluista kertoo sitaatissa, miksi toimittajien on tärkeää kirjoittaa ihmiskaupasta.

Mitä on ihmiskauppa

Ensimmäinen luku kertoo tiiviisti, mitä ovat ihmiskauppa, ihmiskauppa Suomessa ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa. Ihmiskaupan muodot luetellaan listassa. Tieto on peräisin Ihmiskauppa.fi -sivustolta.

Tiedonhaku

Toinen luku kertoo, mistä ja keneltä hakea tietoa. Tilastot ja tutkimus -alaluku valottaa tilastoja ja niiden luotettavuutta. Haastateltavan sitaatti kertoo esimerkin toimittajan ja järjestön yhteistyön tuloksesta.

Haastatteluaineistossa oli runsaasti materiaalia siitä, miten valmistautua ihmiskaupasta uutisoimiseen tutustumalla ilmiöön. Ilmiöön tutustuminen tuntui sinänsä itsestäänselvyydeltä, että jätin sen pois oppaasta. Sen sijaan jätin tiedonhakua käsittelevään lukuun tietoa aineistossa esiin tulleista yhteistyötahoista, alan tutkimuksesta ja tilastoista.

Lisäksi lisäsin lukuun vinkin kansainvälisestä verkostoitumisesta. Se mainittiin vertailemassani O3 -oppaassa ja se liittyy omaan empiiriseen kokemukseeni ilmiöstä kirjoittaneena toimittajana.

Ihmiskauppajutun elementit

Kehyttäminen

Lähes kaikki haastateltavat toivat esiin rakenteiden ja juurisyiden esiintuomisen tärkeiden. Tähän alalukuun tein listan haastateltavan H1 luettelemista taustatekijöistä. Lisäksi tein vinkkilaatikkoon ehdotuksia haastateltavan H4 mainitsemista vaihtoehtoisista ilmiöistä, joista on uutisoitu vähemmän tai ei ollenkaan.

Jutun näkökulma

Tässä alaluvussa tein listan haastateltavien esiin tuomista vaihtoehdoista jutun näkökulmaksi. Lisäsin myös muutamia näkökulmia, jotka olivat tulleet esiin vertailemissani oppaissa. Laitoin lisäksi lukuun yhden haastateltavan sitaatin.

Jutun sävy

Tässä alaluvussa oli melko suoraan haastateltavien konkreettisia neuvoja jutun sävystä. Laitoin lisäksi lukuun yhden haastateltavan sitaatin ja nostoksi vinkin, jonka yksi haastateltavista oli sanonut.

Jutun kieli ja termit

Tein tähän lukuun listan termeistä, joita ei tulisi käyttää. Avasin myös, mikä olisi hyvä vaihtoehto käytettäväksi. Lähes kaikki termit ovat suoraan haastateltavan H4 ehdotuksia. Suurin osa niistä löytyi samantyyllisinä vertailemistani oppaista englannin kielellä. Lisäsin haastateltavan sitaatin.

Uhrin haastatteleminen

Kaikilla asiantuntijahaastateltavilla oli paljon sanottavaa uhrin tai selviytyjän haastattelemisesta, joten siihen kertyi runsaasti materiaalia. Lisäksi haastattelusta ja ylipäättään uhrin kohtaamisesta löytyi paljon tietoa vertailemistani oppaista.

Haastattelua käsittelevään lukuun lisäsin myös vinkkilaatikon siitä, miten toimittaja voi ohjata uhrin tarvittaessa avun piiriin.

Valmistaudu haastatteluun

Valmistautumista käsittelevään alalukuun tein leipätekstiä ja lyhyen listan haastateltavien antamista neuvoista.

Haastateltavan turvallisuus

Tähän alalukuun sain haastateltavilta konkreettisia neuvoja esimerkiksi anonymiteetistä ja tulkin käyttämisestä. Nämä neuvot oli helppo käyttää lähes sellaisenaan oppaassa.

Toimittajan turvallisuus

Turvallisuuteen liittyvät neuvot olivat hyvin konkreettisia, ja soveltuivat oppaaseen lähes sellaisenaan.

Haastattelu

Tähän alalukuun sain haastatteluilla keräämästäni aineistosta neuvoja itse haastattelun luonteesta ja konkreettisia esimerkkejä siitä, miten kysymys kannattaa muotoilla. Sen lisäksi kirjoitin tähän lukuun tietoa siitä, mitä toimittajan on hyvä läpikäydä haastateltavan kanssa ennen haastattelua. Nämä tiedot olin löytänyt vertailemistani oppaista, ja ne perustuivat myös empiiriseen kokemukseeni.

Jutun tarkistaminen

Jutun tarkistamista käsittelevä alaluku oli haastateltavien konkreettisia ohjeita ja omaan empiiriseen kokemukseeni perustuvaa. Viittaan tekstissä myös journalistin ohjeisiin. Lisäksi arvioimistani oppaista löytyi hyvin samantapaista tietoa. Lisäsin alalukuun haastateltavan H3 sitaatin, joka käsitteli taustatietoa.

Kuvaa kunnioittaen

Viimeinen luku käsitteli kokijahaastateltavien kuvaamista, ja jutun kuvittamista ylipäätään. Lähes kaikilla haastateltavilla oli runsaasti sanottavaa jutun kuvittamisesta, joka koettiin usein tärkeäksi mutta ongelmalliseksi. Käytinkin tässä luvussa runsaasti haastateltavien antamia konkreettisia neuvoja ja sitaatteja. Tein listan vaihtoehtoisista tavoista toteuttaa kuvitus.

Linkkejä

Viimeiseltä sivulta löytyy linkkejä ihmiskaupasta kertoville sivustoille ja ihmiskaupasta uutisoinnista kertoville sivustoille. Lisäksi listassa on kirja- ja elokuvavinkkejä. Osa linkeistä oli haastateltavien suosittamia, osa oli omia ideoitani.

5.5 Arvio omasta oppimisestani

Yhtenä tavoitteenani oli oppaan luomisen lisäksi jatkaa työskentelyä minulle tärkeän aiheen parissa, oppia uutta, ja hyödyntää sekä oppaan materiaalia että oppimaani omassa työskentelyssäni. Kehittämishanke vahvisti tietämystäni ihmiskaupasta uutisoimisesta melko paljon. Tiedonhaku, ulkomaisten oppaiden vertailu, ja tietenkin tutkimukseen tekemäni asiantuntijahaastattelut toivat minulle paljon uutta asiantuntijatietoa ihmiskaupasta uutisoimisesta. Journalistina minulle on aina avartavaa kuulla, kuinka toiset journalistit työskentelevät erilaisissa vaativissa tilanteissa. Toisaalta järjestö- ja viranomaisen ja selviytyjän näkökulma avasi ilmiön käsittelyä toiselta kantilta.

Oppaan teon aikana luomieni uusien kontaktien kanssa ilmaan virisi keskustelua myös tietotaidon vaihtamisesta, mahdollisista yhteistyöprojekteista sekä luennoimistilaisuuksista.

Opin kehittämistyöni aikana myös oppaan tekemisestä. Opas poikkeaa muodoltaan ja rakenteeltaan minulle tutuista sanomalehtiartikkeleista tai tietokirjoista.

5.6 Johtopäätökset

Opas ihmiskaupasta uutisoimiseen on nyt valmis ja odottaa jakelua mediataloille ja journalisteille. Aion itse olla yhteydessä toimituksiin ja lähettää oppaan niihin. Lisäksi Viestintä ja kehitys -säätiö Vikes aikoo levittää sitä omassa kanavissaan. Myös Migrin Terhi Tafari ehdotti tiedottavansa oppaasta Migrin Twitter-tilillä. Hankkeen konkreettinen lopputulos, *Ihmiskauppa ja journalismi - Toimittajan opas*, on sähköisessä muodossa, ja sen voi tarvittaessa tulostaa. Oppaasta löytyy uutta, suomen kielellä julkaistua tietoa siitä, miten ihmiskaupasta tulisi uutisoida. Se vastaa kysymyksiin mitä on ihmiskauppa, miten ihmiskauppa tulisi kehystää niin, että sisällöt ovat sekä eettisiä että journalismin ammattieettisiä ohjeita noudattavia, miten ihmiskaupan uhria voi haastatella eettisesti ja ammattieettisiin ohjeisiin nojaten, ja miten ihmiskaupasta uutisoidaan sekä eettisesti että Journalistin ohjeita noudattaen. Kehittämistehtäväni lopputulosta, eli opasta, voi hyödyntää kuka tahansa ihmiskaupasta uutisoiva journalisti, journalistiopiskelija tai mediatalo. Oppaan hyödyllisyys mitataan todellisuudessa kuitenkin vasta silloin, kun se on ihmiskaupasta kirjoittavien toimittajien käsissä.

Oppaan tulevat vaiheet ja sen mahdollinen jatkokehitys jäävät tämän kehittämishankkeen ulkopuolelle. Uskon oppaan kuitenkin jakelukanavien ansiosta löytävän sellaisten toimittajien luo, jotka ovat kiinnostuneita uutisoimaan ihmiskaupasta. Näin tutkimustuloksia päästään soveltamaan käytännössä.

Viestintä ja kehitys -säätö Vikesin ja viestinnän arvioitsijoiden mukaan opas sopii teemansa puolesta hyvin Vikesin toimintaan, ja voimme oppaan ilmestyttyä tehdä sen tuloksista jutun. Vikes voi samalla levittää opasta omissa kanavissaan. Lisäksi arvioitsijoiden mukaan Vikes voisi kutsua minut puhumaan ihmiskaupasta uutisoimisesta, mikäli se sopii johonkin heidän tilaisuuteensa. Otin ehdotukset tyytyväisenä vastaan, sillä suunnittelin oppaan mielessäni juuri se, että siinä oleva tieto leviää ja se omaksutaan toimittajien keskuudessa. Vikesin kaltaisen järjestön kanavissa opas saa enemmän huomiota, kuin jos jakelen sitä vain itse.

5.7 Jatkotutkimusideoita

Ihmiskauppaa tapahtuu Suomessa yhä enemmän ja siitä myös uutisoidaan kasvavassa määrin, joten uutisoinnin painopisteistä, laadusta ja kehittämisestä tullaan luultavasti näkemään tulevaisuudessa lisää tutkimusta. Ihmiskauppaa käsitteleviä artikkeleita analysoivien tutkimusten ja raporttien julkaisusta on jo vuosia, joten uusi aihetta käsittelevä tutkimus olisi paikallaan. Olisi kiinnostavaa saada tutkittua tietoa esimerkiksi siitä, mihin suuntaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan uutisointi on mennyt sitten vuoden 2018, jolloin Syvänen tutki aihetta pro gradu -tutkielmassaan. Ihmiskauppa on lisääntynyt ja muuttanut muotoaan, ja esimerkiksi Suomen sisällä on tullut julki työvoiman hyväksikäyttöön liittyviä ihmiskauppatapauksia, joista on uutisoitu laajasti. Olisi siis kiinnostavaa tietää, millaista uutisointia ihmiskaupan eri muodoista tehdään. Suomessa on jo ihmiskaupaan erikoistuneita toimittajia, joten kenttä ja uutisointi on muuttunut muutamassa vuodessa paljon. Olisi mielenkiintoista nähdä tutkimusta tästä muutoksesta.

Tekemäni opas on muodoltaan sähköinen PDF-opas, jonka voi myös tulostaa. Ihmiskaupasta uutisoimisesta voisi opastaa monella muullakin tapaa. Oppaan muoto olisi voinut olla pdf-tiedoston sijaan WWW-sivusto. Benchmarkingissa yhtenä esikuvana käyttämäni The Irina Project -sivusto on pysyvästi kaikkien saatavilla, ja toimittaja löytää sieltä tietoa vain parilla klikkauksella. WWW-sivujen tietoa voidaan jatkuvasti päivittää ja sinne voidaan lisätä uutta tietoa, kuten haastatteluja. Sivuston luominen ja ylläpitäminen olisi kuitenkin vaatinut aikaa ja yhteistyökumppaneita. Minulla ei ollut tämän opinnäytetyön puitteissa aikaa tehdä tai ylläpitää WWW-sivustoa. Oppaani näkökulma oli seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa. Sivuston puitteissa journalistin opasta ihmiskaupasta uutisoimisesta voisi myös laajentaa kertomaan enemmän ihmiskaupan eri muodoista, ja kerätä tietokantaa ilmiötä käsittelevistä artikkeleista.

Oppaan arvioineet Sanna Jäppinen ja Esa Salminen Viestintä ja kehitys -säätö Vikesistä esittivät minulle joitain jatkokehitysideoita. Heidän mukaansa oppaasta saisi toimivan

verkkoversion tai PowerPoint -esityksen luentoja varten, jos sitä haluaisi jotenkin kehittää. Molemmat ideat ovat hyviä. Koska taustatyö on tehty ja materiaali olemassa, esityksen ympärille saisi helposti rakennettua luennon ihmiskaupasta uutisoimisesta. Luentoön voisi samalla sisällyttää yksityiskohtia, jotka eivät oppaaseen sopineet.

Jäppisen ja Salmisen arvioidessa opasta esiin nousikin kehitysehdotuksia, joita minulla ei ollut mahdollisuutta toteuttaa PDF-oppaassa. Ne voisi kuitenkin toteuttaa, mikäli tulevaisuudessa tekisin oppaasta verkkoversion. Esimerkiksi ehdotus esimerkkijuttujen analysoinnista oli mielestäni toteuttamisen arvoinen. En laittanut esimerkkijuttuja oppaaseen, koska juttujen etsiminen ja analysoiminen olisi vienyt aikaa, ja siirtänyt oppaan valmistumista. Jos tekisin myöhemmin oppaasta verkkoversion tai luennoisin aiheesta esimerkiksi opiskelijoille, artikkeleiden esittely ja analyysi sopisivat siihen. Arvioitsijoiden mukaan opas oli myös todella tiivis, ja se olisi voinut olla laajempi. Halusin pitää oppaan tiivinä pakettina, mutta pohdin, onko se liiankin tiivis. Arvioitsijoiden neuvojen mukaan avasin joitain teemoja lisää. Tulevaisuudessa oppaan verkkoversiosta voisi tehdä PDF-versiota laajemman.

Ehdotus useamman journalistin haastattelemisesta oli niin ikään hyvä. Haastattelun heikkoutena ovat aika ja raha, sillä se on kallis ja aikaa vievä aineistonkeruumuoto (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74). Ajankäytön vuoksi useamman journalistin haastattelu ei enää ollut toteutettavissa tähän oppaaseen. Mahdollisen verkkoversion kohdalla yhteistyötä voisi tehdä useamman journalistin kanssa. Alasuutarin mukaan on syytä varoa kriittikömmästi omaksumasta käsitystä, että yksilö on inhimillisen todellisuuden keskiössä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72). On totta, että useampien äänien kuuleminen ja journalistien sekä myös muiden asiantuntijoiden haastattelemisen olisi lisännyt tutkimuksen luotettavuutta. Toisaalta haastattelujen rinnalla käytin aineistonkeruun menetelmänä benchmarkingia. Näiden kahden menetelmän tulokset tukivat osaltaan toisiaan.

Lähteet

Aaltola, J., Valli R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus. Jyväskylä.

Alastalo M., Åkerman M., Vaittinen T. Asiantuntijahaastattelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Aho, A., Nikander, P., Ruusuvuori, J., 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. E-kirja. Vastapaino. Tampere.

Beltran, K., Erjonsalo, J. 2021. Kadonneet tytöt – Aurinkorannikon seksikaupan uhrin haavoittuneet. Atena. Jyväskylä.

Conboy, M., 2007. The language of the news. Routledge. New York.

Erho, N., 2022. Julkisen sanan neuvosto esittää Journalistin ohjeiden päivittämistä. Journalisti. Luettavissa: <https://journalisti.fi/uutiset/2022/03/julkisen-sanan-neuvosto-selvittaa-journalistin-ohjeiden-paivittamista/> Luettu: 18.3.2022.

Eskola, J., Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.

Hirsjärvi, S., Remes, P. Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. painos. Gummerrus, Jyväskylä.

Hirsjärvi, S. Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus. Helsinki.

Huovila, T., 2004. Toimittaja – tiedon etsijä ja vaikuttaja. WSOY. Helsinki.

Ihmiskauppa.fi a. Mitä on ihmiskauppa? Luettavissa: <https://www.ihmiskauppa.fi/ihmiskauppa>. Luettu: 10.11.2021.

Ihmiskauppa.fi b. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, puolivuotiskatsaus 1.1.–30.6.2021. Luettavissa: https://www.ihmiskauppa.fi/files/542/Ihmiskaupan_uhrien_auttamisjarjestelman_puolivuotiskatsaus_1.1.-_30.6.2021.pdf. Luettu: 10.11.2021.

Ihmiskauppa.fi c. Ihmiskauppa Suomessa. Luettavissa: https://www.ihmiskauppa.fi/ihmiskauppa/ihmiskauppa_suomessa. Luettu: 10.01.2022.

Ihmiskauppa.fi d. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa. Luettavissa: https://www.ihmiskauppa.fi/ihmiskauppa/ihmiskaupan_muodot/seksuaalinen_hyvaksikaytto o. Luettu: 12.1.2022.

Ihmiskauppa.fi e. Benefit fraud -ihmiskauppa. Luettavissa:
https://www.ihmiskauppa.fi/ihmiskauppa/ihmiskaupan_muodot/benefit_fraud_-ihmiskauppa Luettu: 2.3.2022.

Ihmiskauppa.fi f. Ihmiskauppiaan toiminta. Luettavissa:
https://www.ihmiskauppa.fi/ihmiskauppa/ihmiskauppiaan_toiminta Luettu: 9.3.2022.

International Labor Organization ILO, Walk Free Foundation, International Organization for Migration IOM 2017. More than 40 Million in Modern Slavery, 152 Million in Child Labour Around the World. Luettavissa: <https://www.iom.int/news/more-40-million-modern-slavery-152-million-child-labour-around-world>. Luettu: 11.11.2021.

Julkisen sanan neuvosto 2014. Journalistin ohjeet. Luettavissa:
https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/. Luettu: 24.9.2021

Kananen, J., 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylä.

Koivisto, H., 2008. Perinteiset uutiskriteerit pysyvät tiukassa. Suomen tietotoimiston ulkomaan uutisten sisällön erittelyä. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto. Tampere. Luettavissa: <https://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-19363> Luettu: 1.1.2022

Kunelius, R., 2009. Viestinnän vallassa. 5.–7. painos. WSOY. Helsinki.

Kuokkanen, A., 16.11.2021. Järjestötyöntekijä, viestinnän asiantuntija ja freelance-valokuvaaja. FinnWID -Naiset kehitystyössä ry. Haastattelu. Verkkotyökalu.

Jäppinen, H., Salminen, E., 25.2.2022. hankekoordinaattori ja viestinnän asiantuntija. Viestintä ja kehitys -säätiö Vikes. Haastattelu. Verkkotyökalu.

Könönen, J., Himanen, M. 2013. Pukumiehiä ja kalliita autoja: ongelmakohtia ihmiskauppauutisoinnissa. Teoksessa Kurvinen, H. (toim.). Journalismikritiikin vuosikirja 2013, s. 121–127. Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus. Tampere. Luettavissa:
https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/68074/journalismikritiikin_vuosikirja_2013.pdf?sequence=1. Luettu: 1.1.2022

Lassila-Merisalo M., 2020. Tarinallinen journalismi. Vastapaino, Tampere.

Lukka, K., 2006. Konstruktiivinen tutkimusote: luonne, prosessi ja arviointi. Gaudeamus. Helsinki.

Markkanen, K., 18.11.2021. Vapaa toimittaja ja tietokirjailija. Haastattelu. Verkkotyökalu.

Marttinen M., 2016. Milloin etninen tausta on syytä kertoa? Journalisti. Luettavissa: <https://journalisti.fi/artikkelit/2016/02/milloin-etninen-tausta-on-syyt-kertoa/>. Luettu: 15.2.2022.

Mendoza, M., 2021. Human trafficking – Investigating an evil hidden in plain sight 2021. Luettavissa: <https://gijn.org/2021/06/17/human-trafficking-investigating-an-evil-hidden-in-plain-sight/>. Luettu: 11.1.2022.

Okundaye, I., 15.11.2021. Ihmisoikeusaktivisti. Haastattelu. Verkkotyökalu.

Reunanen, E., Koljonen K., 2014. Toimittajan sanansijat. Tampere university press. Tampere.

Seppälä, J., Väliverronen E., 2013. Mediayhteiskunta. Vastapaino, Tampere.

Syvänen, S., 2018. Ideaalit uhrin vahvojen organisaatioiden käsissä - Seksuaaliseen hyväksikäyttöön kytkeytyvän ihmiskaupan tulkintakehykset Ylen Verkkouutisissa. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto. Tampere. Luettavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/102969/1519299673.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu: 1.1.2022

Tafari, T., 2019. Review of media framing of human trafficking in Finnish news media. Luettavissa: https://cbss.org/wp-content/uploads/2020/09/Review_Finland.pdf. Luettu: 11.1.2022.

Tafari, T., 29.11.2021. Valtion ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän ylitarkastaja ja tiiminvetäjä. Migri. Haastattelu. Verkkotyökalu.

The Irina Project a. <http://www.theirinaproject.org/language-matters.html>. Luettavissa: <http://www.theirinaproject.org>. Luettu: 1.11.2021.

The Irina Project. Let's change the way we talk about sex trafficking. Luettavissa: <http://www.theirinaproject.org>. Luettu: 1.11.2021.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Jyväskylä.

UNODC United Nations Office on Drugs and Crime 2020. Global report on trafficking in persons 2020. Luettavissa: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf. Luettu: 30.10.2021.

UNODC United Nations Office on Drugs and Crime 2010. Trafficking in persons to Europe for sexual exploitation. Luettavissa: ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/trafficking_in_persons_to_europe_for_sexual_exploitation_1.pdf,
Luettu: 30.10.2021.

Viestintä ja kehitys -säätiö Vikes. Vikes lyhyesti. Luettavissa: <https://vikes.fi/meista> Luettu: 23.2.2022.

Vuorinen, T., 2013. Strategiakirja : 20 työkalua. Talentum. Helsinki.

White, A., 2019. Media and trafficking in human beings (guidelines for editors and reporters), Luettavissa: <https://cbss.org/publications/media-and-trafficking-in-human-beings/>. Luettu: 24.9.2021

Yhdistyneet Kansakunnat 2006. Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta (71/2006). Luettavissa: https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2006/20060071/20060071_2.
Luettu: 8.11.2021.

Liitteet

Liite 1. Kysymykset toimittajalle

Esittele itsesi

Jutun suunnittelu:

- Mistä lähteä liikkeelle, kehen ottaa yhteyttä? Millaisia ovat hyvät yhteistyötahot, järjestöt, haastateltavat, ym. ja niiden valinta ja löytyminen.
- Millaisia tarinoita ihmiskaupasta tulisi kertoa, mikä näkökulma valita?
- Mistä osista juttu rakentuu? Mitkä pointit on tärkeä tuoda esiin? (esim. uhrin/selviytyjän ääni, lainsäädäntö, osa suurempaa kontekstia kuten siirtolaisuus, etc)
- Miten valmistautua haastatteluun? Kysymykset, paikan valinta, mitä kertoa ennakkoon haastateltavalle haastattelun kulusta ja juttuprosessista.

Haastattelu

- Miten haastatella henkilöä, joka voi olla traumatisoitunut?
- Miten rakentaa luottamus ja turvallinen ympäristö?
- Millaisia ovat hyvät kysymykset?
- Entä huonot kysymykset?
- Valokuvaaja tai kuvausryhmä haastattelutilanteessa. Mitä ottaa huomioon?
- Mitä tulee ottaa huomioon, kun haastateltava on haastatteluhetkellä hyväksikäytön uhri? (Haastattelu kadulla etc)
- Miten käsitellä haastateltavan uskottavuutta? (Esim. asioiden oikeellisuutta mahdoton tarkistaa, haluavat jättää kertomatta esim. häpeää tai ahdistusta aiheuttavia asioita etc)
- Mitkä ovat haastateltavan oikeudet? Onko niissä jotain erityistä huomioon otettavaa, kun kyseessä ihmiskaupan uhri? (Esim. kielimuuri, jutun tarkistaminen ennen julkaisua, oikeus vetäytyä jutun tekemisestä haastattelun jälkeen, anonymiteetti, kuvan käyttö etc).

Juttuprosessi

- Miten taata haastateltavan yksityisyys, ihmisarvo ja turvallisuus?

- Miten taata toimittajan oma turvallisuus?
- Toimittajan suhde haastateltavaa, järjestöihin ym. Henkilökohtaista vai ei?
- Miten toimia eettisesti ja huolellisesti, kun on kiire?
- Ihmiskauppaan liittyvät faktat ja luvut. Luotettavia lähteitä?
- Ajankäyttö juttua suunniteltaessa, haastateltaessa, etc.

Muuta huomioon otettavaa? Onko sinulla kommentoitavaa seuraavista teemoista?
Oletko juttuprosessia varten miettinyt journalistin ohjeita, ottanut selvää traumalta suojautumisesta etc.

- Toimittajan etiikka, journalistin ohjeet.
- Toimittajan suojautuminen traumalta.
- Jutussa käytetty terminologia.
- Jutussa käytetyt kuvat.
- Juttuprosessin avaaminen lukijalle, yleisölle (esim. haastateltavan luotettavuus, anonymiteetti).

Huonoja käytäntöjä?

- Esim. kliseet ja stereotypiat, seksualisointi (kuvissa) tai uhriuttaminen, kiire.

Muuta tärkeää, joka pitäisi mainita! Ehdota!

Liite 2. Ihmiskauppa ja journalismi – Toimittajan opas

IHMISKAUPPA JA JOURNALISMI TOIMITTAJAN OPAS

Kaisa Beltran

IHMISKAUPPA JA JOURNALISMI TOIMITTAJAN OPAS

Tämä ohjekirja on toteutettu Haaga-Helian ammattikorkeakoulun Uudistuvan journalismin master-ohjelman opinnäytetyönä.

Toimittanut: *Kaisa Beltran*

Asiantuntijat: *FinnWID -Naiset kehitystyössä ry:n puheenjohtaja, viestinnän asiantuntija ja freelance-valokuvaaja Anna Kuokkanen, toimittaja ja kirjailija Kristiina Markkanen, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (OSCE) ihmiskaupasta selviytyneiden valtuuston jäsen, ihmisoikeusaktivisti Itohan Okundaye, sekä Migrin ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän ylitarkastaja ja tiiminvetäjä Terhi Tafari.*

Kuvat: *Johanna Erjonsalo*

Taitto: *Rosalie Roukema*

TOIMITTAJIEN TULISI TIETÄÄ, ETTÄ HEIDÄN TYÖNSÄ ON HYVIN TÄRKEÄÄ TAISTELUSSA IHMISKAUPPAA VASTAAN. TOIMITTAJIEN TULISI MYÖS TIEDOSTAA, ETTÄ HE VOIVAT JOKO VAARANTAA JONKUN ELÄMÄN, TAI PELASTAA SEN. TÄMÄN PITÄISI OLLA LÄHTÖKOHTANA.
- ITOHAN OKUNDAYE

SISÄLLYS

1	Mitä on ihmiskauppa	4
2	Tiedonhaku	5
2.1	Tilastot ja tutkimus	7
3	Ihmiskauppaa käsittelevän jutun elementit	8
3.1	Kehystäminen	9
3.2	Jutun näkökulma	10
3.3	Jutun sävy	10
3.4	Jutun kieli ja termit	11
4	Uhrin haastattelemisen	12
4.1	Valmistaudu haastatteluun	13
4.2	Haastateltavan turvallisuus	13
4.3	Toimittajan turvallisuus	14
4.4	Haastattelu	15
4.5	Jutun tarkistaminen	15
5	Kuvaa kunnioittaen	16
6	Linkkejä	19

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkaana oli kesäkuussa 2021 lähes tuhat henkilöä. Maahanmuuttoviraston hallinnoiman järjestelmän asiakasmäärä oli korkeampi kuin koskaan aikaisemmin, ja luku on yli kolminkertaistunut viime vuosien aikana. Vaikka harva suomalainen joutuu ihmiskaupan kanssa henkilökohtaisesti kosketuksiin, on ilmiö kasvussa myös Suomessa, ja siitä myös uutisoidaan päivä päivältä enemmän.

Tämän oppaan tarkoitus on ohjeistaa journalisteja ihmiskauppaa käsittelevän jutun teossa. Opas on tehty seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan näkökulmasta, mutta se avaa myös ihmiskaupan muita muotoja, ja sitä voi hyödyntää journalistisen sisällön tuottamiseen myös niistä.

Toimittajien rooli ihmiskaupan representaatioissa julkisessa keskustelussa on merkittävä. Media ei ainoastaan tee ilmiötä tunnetuksi ja tunnistettavaksi, vaan on osaltaan luomassa siihen liittyvää terminologiaa ja mielikuvia. Ihmiskauppa ja siihen kytkeytyvät ilmiöt toimivat myös politiikan tekemisen välineinä. Ei siis ole yhdentekevää, millaisia mielikuvia media ihmiskaupasta luo.

Pahimmassa tapauksessa journalistiset sisällöt voivat vahvistaa stereotyyppioita ja luoda ihmiskaupan uhreista yksipuolisen kuvan, joka tekee heidän tunnistamisestaan yhä vaikeampaa. Parhaimmillaan ihmiskauppaa käsittelevät jutut ovat huolella taustoitettuja, ne puuttuvat rakenteisiin ja tarjoavat ratkaisuja.

Opasta kirjoittaessani olen hyödyntänyt ihmiskaupan parissa työskentelevien asiantuntijoiden neuvoja, kansainvälisiä oppaita sekä omaa kokemustani ihmiskauppaan perehtyneenä toimittajana ja tietokirjailijana. Opas noudattaa Journalistin ohjeita.

Tämä ohjekirja opastaa toimittajaa juttuprosessin eri vaiheissa suunnittelusta haastatteluun ja julkaisuun. Opas tarjoaa perustiedot ihmiskaupasta ja siitä uutisoimisesta. Mikäli toimittaja haluaa syventää osaamistaan, oppaan lopusta löytyy vinkkejä alan suomalaisiin ja kansainvälisiin julkaisuihin.

Toimittaja ja tietokirjailija Kaisa Beltran

1

MITÄ ON IHMISKAUPPA

Ihmiskauppa on vakava rikollisuuden muoto ja ihmisoikeusrikkomus, jossa rikoksen tekijä saattaa uhrinsa alisteiseen asemaan ja hyväksikäyttää tätä saadakseen taloudellista tai muuta hyötyä. Samalla uhrin vapautta tehdä päätöksiä omasta elämästään ja toiminnastaan rajoitetaan.

Ihmiskaupan muotoja ovat:

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa

Työvoiman hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa

Avoliittoon pakottaminen

Kerjäämisessä tai rikollisessa toiminnassa hyväksikäyttö

Ihmiselin ja -kudoskauppa

Benefit fraud -ihmiskauppa, eli etuuspetoksiin liittyvä ihmiskauppa

Ihmiskauppa Suomessa

Suomen arvioidaan olevan ihmiskaupan kauttakulku- ja kohdemaana, joka tarkoittaa, että uhreja tuodaan Suomeen hyväksikäytettäväksi, sekä kuljetetaan Suomen läpi hyväksikäytettäväksi johonkin muuhun maahan. Valtaosa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkaista on ulkomaalaisia, jotka ovat joutuneet hyväksikäytetyiksi muualla kuin Suomessa. Ihmiskauppaa esiintyy kuitenkin myös kokonaan Suomen rajojen sisällä, ja sekä tekijä että uhri voivat olla suomalaisia.

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa

Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa on työperäisen ihmiskaupan ohella yksi tunnetuimmista ihmiskaupan muodoista. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva ihmiskauppa voi liittyä esimerkiksi prostituutioon, seksiteollisuuteen tai seksiorjuuteen.

Uhri saatetaan hyväksikäytön kohteeksi käyttämällä hyväksi hänen haavoittuvaa asemaansa. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvaan ihmiskauppaan liittyy usein erehdyttäminen, mutta myös alun perin prostituutioon suostunut henkilö voi olla uhri. Tilanne muuttuu ihmiskaupaksi silloin, kun henkilöä painostetaan tai pakotetaan myymään seksiä, hän ei voi valita mitä, missä ja kenelle hän myy, tai hän ei voi lopettaa seksin myyntiä ilman vakavia seuraamuksia.

(Lähde: Ihmiskauppa.fi)

2

TIEDONHAKU

YLELTÄ ANTTI KURONEN OLI TEKEMÄSSÄ NIGERIASTA DOKUMENTTIA JA HÄN OTTI MEIHIN YHTEYTTÄ. TARJOSIMME HÄNELLE MEIDÄN NIGERIALAISTEN KUMPPANIJÄRJESTÖJEN KONTAKTEJA, JA HÄN SITTEN HAASTATTELIKIN YHDEN KUMPPANIJÄRJESTÖMME KOORDINAATTORIA.
- ANNA KUOKKANEN

Ihmiskaupan arvioidaan olevan huume- ja asekaupan ohella yksi maailman tuottavimmista järjestäytyneen rikollisuuden muodoista. Se ei kuitenkaan lähes aina ole järjestäytyneenä rikollisuutta, ja voi linkittyä suomalaiseen arkeen niin vaateteollisuuden, konfliktia pakenevien siirtolaisten kuin ruoantuotannonkin kautta. Ihmiskauppa on kompleksinen ilmiö, jota ymmärtäkseen toimittajan kannattaa kuulla asiantuntijoita. Tutkijoita ja järjestöjä kannattaa jututtaa myös taustatiedon saamiseksi. Ulkomailla liikuttaessa järjestöjen apu ja kontaktit ovat usein ratkaisevia.

Sen lisäksi että toimittaja saa järjestöiltä viimeisintä tietoa sekä käytännön tuntumaa kentältä, järjestöjen kautta toimittajalle voi järjestyä myös haastateltava tai yhteistyötaho ulkomailla. Viranomaisia sen sijaan sitoo vahva salassapitovelvollisuus. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä ei yleensä välitä toimittajien haastattelupyynnöitä asiakkailleen, eikä voi antaa toimittajille tietoa esimerkiksi siitä, onko joku heidän asiakkaana vai ei.

Järjestöjä ja viranomaisia Suomessa:

- Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä
- FinnWID - Naiset kehitystyössä ry
- Rikosuhripäivystys
- Samaria ry
- Pro-tukipiste

Lisäksi monet kehitysyhteistyöjärjestöt toimivat ihmiskauppaa ehkäisevissä projekteissa ympäri maailmaa. Järjestöjen lisäksi toimittajan kannattaa verkostoitua ihmiskaupan parissa työskentelevien ulkomaalaisten kollegojen kanssa.

Tiedosta, että järjestöt ajavat omaa agendaansa, ja niillä on vaihteleva käsitys toimittajan roolista. Järjestö voi kuvitella, että toimittaja tekee juttua antaakseen julkisuutta heidän projektilleen.

2.1 Tilastot ja tutkimus

Toimittajan on hyvä ymmärtää ihmiskauppaa käsittelevän tutkimuksen, tilastojen sekä lukujen erityispiirteitä. Ihmiskauppa on piilorikollisuutta, joten esimerkiksi uhrien todellista määrää on mahdotonta sanoa tarkasti. Monet luvut ovat arvioita, eivätkä perustu empiiriseen laskentaan. Ole läpinäkyvä lähteittäsi suhteen. Avaa jutussa, mistä luvut ovat peräisin ja mihin ne perustuvat.

Lähteitä:

- Maahanmuuttoviraston Ihmiskaupan uhrien järjestelmän tilastot ja tilannekatsaukset
- Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutti Heuni
- Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM
- YK:n huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaavan yksikön, UNODC:n raportit

3

IHMISKAUPPAJUTUN ELEMENTIT

CC

EMME USEIN NÄE SITÄ, MITEN VAPAASTA YHTEISKUNNASTA ME ITSE TULEMME. KUVITELLAAN, ETTÄ JOKU VIISITOISTAVUOTIAS TYTTÖ ON HALUNNUT MENNÄ NAIMISIIN JA LUONUT ITSE ONGELMANSA. TÄMÄN ASIAN YMMÄRTÄMINEN, ETTÄ SE TYTTÖ JOSSAIN SYYRIALAISELLA PAKOLAISLEIRILLÄ ON IHAN PUUN JA KUOREN VÄLISSÄ, EIKÄ VAIHTOEHTOJA OLE. ON MAHDOLLISTA VALITA VAIN HUONOISTA JA VIELÄ HUONOMMISTA VAIHTOEHDOISTA.
- KRISTIINA MARKKANEN

3

IHMISKAUPPAJUTUN ELEMENTIT

3.1 Kehystäminen

Ihmiskaupasta voi kertoa niin henkilökuvan, reportaasin kuin tutkivan journalismin keinoin. Juttutyypistä ja lajista riippumatta toimittajan tulee avata ihmiskaupan taustalla vaikuttavia juurisyitä ja rakenteita, ja tuoda esiin ilmiön laajempi yhteiskunnallinen merkitys.

Erilaiset sosiaaliset, taloudelliset ja poliittiset ongelmat altistavat hyväksikäytölle ja ihmiskaupalle. Niihin kuuluvat muun muassa maahanmuuttopolitiikka, köyhyys, rasismi, sukupuolinen syrjintä ja ihmiskaupalle altistava lainsäädäntö.

Tutustu uhrien lähtömaan tilanteeseen ja järjestelmiin, jotka liittyvät oikeuteen matkustaa, asua ja työskennellä ulkomailla. Tutki, mikä on kohdemaan vetovoimatekijä ja yhteys ihmiskauppaan. Selvitä, mikä on kohde-, kauttakulku- ja lähtömaiden kyky tunnistaa ihmiskauppaa ja auttaa sen uhreja.

Tuo esiin taustatekijöitä kuten:

- Köyhyys
- Eriarvoisuus
- Toimeentulon mahdollisuuksien vähäisyys
- Naisten asema eri puolilla maailmaa
- Rasismi
- Korruptio

Pitkien, taustoittavien ja monisyisten juttujen tekeminen ei onnistu päivässä. On kuitenkin tärkeää, että juttuja ylipäänsä tehdään. Ihmiskaupasta voi tehdä myös nopeita rikosuutisia, mutta myöhemmin taustat täytyy selittää laajemmissa jutuissa.

Tartu vähemmän käsiteltyihin ihmiskaupan muotoihin ja aiheisiin, kuten seksuaalivähemmistöihin kohdistuvaan ihmiskauppaan tai loverboy metodiin, jossa hyväksikäyttö tapahtuu parisuhteessa.

3.2 Jutun näkökulma

Tarkastele, onko juttusi näkökulma rikkaasta pohjoisesta köyhään etelään ja ylhäältä alas. Haasta itsesi ja mieti vaihtoehtoisia näkökulmia.

Punnitse, tekeekö juttusi ihmiskaupasta esimerkiksi vain maahanmuuttoon tai seksityöhön liittyvän ilmiön.

Vältä tarinoita, jotka jäävät henkilötasolle, eivätkä lisää ymmärrystä ilmiöstä ja sen taustatekijöistä.

Ymmärrä ihmiskaupan kompleksisuus. Yksipuolinen uutisointi antaa kuvan pahasta tekijästä heikosta uhrista. Monesti esimerkiksi ihmiskaupan uhrien fyysistä liikkumista ei rajoiteta. Ihmiskauppias voi puolestaan olla uhrin lähisukulainen tai yhteisönsä arvostettu jäsen.

Kerro, miksi ihmisiä ostetaan ja kuka heitä ostaa. Näytä, ettei ilmiö ole ainoastaan lähtömaiden aiheuttama ongelma, vaan markkinoita ei olisi olemassa, ellei kohdemaissa olisi kysyntää.

Tuo esille myös ihmiskauppiaiden motiiveja ja taustoja haastatteleamalla heitä.

Rakenna toivoa. Esitä ratkaisuja, kerro selviytymistarinoita ja näytä, että elämä voi jatkua ihmiskaupan jälkeen.

Haastattele esimerkiksi afrikkalaisia asiantuntijoita. Heillä saattaa olla aivan erilainen näkökulma siihen, miksi joku lähtee Afrikasta Eurooppaan prostituoitioon.

3.3 Jutun sävy

Ihmiskauppaa käsittelevässä jutussa suora ja toteava, hyvä kirjoittaminen koskettaa. Juttua ei tarvitse dramatisoida tai liioitella. Aihe on sinällään jo dramaattinen, eikä tunteita herättäviä termejä tai adjektiiveja tarvita. Toimittajan ei tarvitse sanoittaa lukijan, tai varsinkaan haastateltavan tunteita.

Vältä sensationalismiin pyrkiviä juttuja. Ihmiskauppaa tapahtuu päiväsaikaan, koko ajan ympärillämme, joten sitä on turha mystifioida.

Lueta juttusi kollegoilla, jotka voivat arvioida onko sävy oikea. Myös jutun editoijien tulisi ymmärtää, mitä on ihmiskauppa.

3.4 Jutun kieli ja termit

KANNATTAA MUISTUTTAA ITSEÄN SIITÄ, ETTÄ IHMINEN ON IHMINEN, EIKÄ PELKÄSTÄÄN JUTUN KOHDE TAI ESIMERKKI. HÄNELLÄ ON OIKEUDET JA IHMISARVO. TÄMÄ LIITTYY TODELLA PALJON SIIHEN, ETTÄ JUTUSSA KÄYTETYT SANAT OVAT KUNNIOITTAVIA. ESIMERKIKSI SANAPARIA MODERNI ORJUUS KÄYTETÄÄN PALJON, MUTTA MÄ EN KÄYTÄ SITÄ.
- KRISTIINA MARKKANEN

Median rooli ihmiskauppaan liittyvän terminologian vakiinnuttajana julkisessa keskustelussa on merkittävä. Sensaatiohakuinen kieli ja virheellisten termien luomat mielikuvat vievät ilmiötä kauas todellisuudesta. Moderni orjuus saattaa olla tunteisiin vetoava sana, mutta se vääristää mitä ihmiskauppa Suomen rikoslain mukaan on, ja miltä se näyttää.

- Älä sekoita termejä prostituutio ja ihmiskauppa, mutta älä myöskään epäröi tuoda esille yhteyttä prostituution ja ihmiskaupan välillä.
- Älä puhu seksityöntekijöistä tai seksityöläisistä. Termi seksityö luo kuvaa vapaaehtoisuudesta, jota ihmiskauppa ei uhreilleen ole.
- Termit kuten joutui työskentelemään prostituoituna, prostituoitioon pakotettu, hyväksikäytetty tai riistetty prostituutiossa, ovat sopivia.
- Asiakkaan sijaan käytä sanaa seksinostaja.
- Älä koskaan syyllistä tai stigmatisoi uhria sana- tai kielivalinnoillasi.
- Lapsi ei ole koskaan seksityöläinen, vaan kyseessä on aina lapsen seksuaalinen riisto. Myös "lapsiporno" on aina lapsen seksuaalista riistoa.
- Suosi passiivimuotoisen lauseen sijasta aktiivia. Käytä "Jaana pakotettiin" sijaan lausetta "Kari pakotti Jaanan". Passiivi vähättelee ihmiskauppiaan roolia ja ihmiskaupan hallitsevaa ja vahingoittavaa luonnetta.
- Ole tarkkana kääntäessäsi ulkomaan uutisia. Älä sekoita esimerkiksi termejä ihmiskuljetus ja ihmiskauppa.

4

UHRIN HAASTATTELEMINE

BB

**MÄ TEIN VIIMEKSI SELLAISEN RATKAISUN,
ETTÄ PUHUTAAN ETUNIMILLÄ, EIKÄ KERROTA
MITÄÄN SIITÄ PAIKASTA, MISSÄ HAASTATTELUT TEHTIIN.
SE OLI MUN JA JÄRJESTÖN TURVALLISUUSRATKAISU.
EI SITÄ VOI JÄTTÄÄ HAASTATELTAVALLE, ETTÄ HÄNEN
PITÄISI PÄÄTTÄÄ MIKÄ ON TURVALLISTA JA MIKÄ EI.
- KRISTIINA MARKKANEN**

4

UHRIN HAASTATTELEMINEN

4.1 Valmistaudu haastatteluun

Uhrin tai selviytyjän haastattelu on yksi vaikuttavimmista tavoista kertoa ihmiskaupasta. Toimittajan tulee kuitenkin valmistautua huolellisesti kokijahaastateltavan kohtaamiseen. Vaikkei uhri joutuisikaan haastattelua antaessaan suoranaiseen vaaraan, se voi vaikuttaa häneen negatiivisesti.

Muista, että rikosten uhreista tietoja hankittaessa ja uutisoitaessa on aina noudatettava hienotunteisuutta.

Punnitse, onko haastattelu trauman kokeneelle uhrille haitallista.

Tiedosta, että haastattelun antaminen saattaa asettaa uhrin vaaraan.

Ihmiskaupan uhri saattaa antaa haastattelun kiitollisuudenvelasta häntä auttavaa järjestöä kohtaan, tai koska uskoo haastattelun auttavan hänen asiaansa. Haastateltavalle täytyy tehdä selväksi, ettei toimittaja voi vaikuttaa esimerkiksi haastateltavan oleskeluluvan saamiseen.

KYSEESSÄ ON VAIKKA ULKOMAALAINEN IHMISKAUPAN UHRI. TEKIJÄN SUKU TAI OMA SUKU SAATTAA SAADA SEN TIEDON KÄSIINSÄ, HÄNET SAATETAAN TUNNISTAA EKSPATRIAATTIEN JOUKOSSA TAI KOTISEUDULLA. KUN JUTTUJA KÄÄNNETÄÄN, NE SAATTAVAT LIIKKUA YMPÄRI MAAILMAA, ELI PAIKALLISLEHDEN JUTTU EI VÄLTÄMÄTTÄ OLEKAAN PAIKALLINEN. UHRI EI AINA VÄLTÄMÄTTÄ HAHMOTA SITÄ, JOS EI SITÄ HÄNELLE KERROTA SUORAAN.

- TERHI TAFARI

4.2 Haastateltavan turvallisuus

Toimittajan tulee arvioida, onko haastattelun antaminen uhrille turvallista. Uhri ei välttämättä osaa itse arvioida mediahuomion laajuutta.

Uhrin anonymiteetti on suositeltavaa hänen turvallisuutensa takaamiseksi. Vaikka haastateltava suostuisi haastatteluun omalla nimellään ja kasvoillaan, toimittajan tulee harkita, onko se turvallista.

Nimen muuttaminen ei vielä välttämättä suojaa uhria, jos jutussa kerrotaan yksityiskohtia esimerkiksi siitä, missä uhria hyväksikäytettiin ja kenen toimesta. Haastateltavan kanssa on tärkeätä käydä läpi, keneltä hänen henkilöllisyytään pitää suojata ja mitkä tekijät sen voivat paljastaa. Mieti näitä seikkoja myös silloin, kun kirjoitat rikosuutista eikä uhria ole haastateltu.

Parhaan haastattelun saa, kun haastateltava voi puhua omalla äidinkielellään. Muista käyttää luotettavaa tulkkiä.

KÄYTÄ VIRALLISIA TULKKEJA. KAVERITULKIT EIVÄT OLE TURVALLISIA NÄISSÄ ASIOISSA, VAAN VOIVAT VUOTAA SEN JUTUN. TULKKIEN LUOTETTAVUUS JA TURVALLISUUS KANNATTAA MYÖS TARKASTAA. ESIMERKIKSI JOSSAIN NEPALIN KIELESSÄ MEILLÄ ON YKSI TAI KAKSI TULKKIÄ JOITA KÄYTÄMME, KOSKA KAIKKI MUUT SAATTAVAT OLLA VERKOSTOITUNEET SIIHEN VASTAPUOLEEN, ELI SE ANONYMITEETTI EI KESTÄ SIELLÄ JUTUSSA.
- TERHI TAFARI

4.3 Toimittajan turvallisuus

Toimittajan tulee huomioida myös oma turvallisuus etenkin ulkomailla liikuttaessa. Juttukeikalle lähtiessä kannattaa tehdä hyvä taustatutkimus ja kiinnittää huomiota maan yleiseen turvallisuustilanteeseen sekä turvallisuuteen alueilla, joissa aikoo liikkua. Hyödynnä paikallisten tuntemusta ja tee yhteistyötä kohdemaan järjestöjen kanssa.

MÄ OLEN OLLUT ESIMERKIKSI BALLAROSSA, JOKA ON PALERMOSSA SIJAITSEVA IHMISKAUPAN KESKITTYMÄ, VAIN PÄIVÄSAIKAAN JA SILLOINKIN AINA MUIDEN IHMISTEN SEURASSA. KYLLÄ TOIMITTAJAN JA KUVAAJAN TURVALLISUUS PITÄÄ AINA EHDOTTOMASTI OTTAA HUOMIOON. TÄRKEÄTÄ ON LIIKKUA PAIKALLISTEN KANSSA.
- KRISTIINA MARKKANEN

4.4 Haastattelu

Ennen haastattelun aloittamista toimittajan on hyvä kertoa haastateltavalle, millaisessa yhteydessä hänen sanomaansa käytetään, missä ja koska se julkaistaan ja millä kielellä. Kerro myös, mikäli juttu julkaistaan verkossa. Käy läpi, voiko juttu vaikuttaa hänen yksittäiseen prosessiinsa. Haastateltavan on hyvä tietää, millaisia asioita hänen odotetaan kertovan ja onko jutussa muitakin haastateltavia.

Haastateltavan kanssa on syytä käydä läpi myös turvallisuuteen liittyvät seikat. Kerro, voidaanko jutusta poistaa osia, jos haastateltava ei haluaakaan jotain sanomaansa julkaistavaksi. Kerro, miten hänen henkilöllisyytensä suojataan.

Uhria ei saa painostaa, eikä toimittajan kannata olla liian tungetteleva. Kyseessä ei ole revolverihaastattelu tai poliitikkohaastattelu. Jos haastateltava ei halua vastata tai käsitellä jotain asiaa, anna sen olla.

Tarkentavia kysymyksiä kuitenkin saa ja pitää esittää. Hankalan kysymyksen voi alustaa sanomalla, että *”sinun ei tarvitse vastata, jos et halua”*, tai *”tämä saattaa vaikuttaa tungettelevalta, mutta”*.

4.5 Jutun tarkistaminen

Haastateltavalle tulee antaa mahdollisuus tarkistaa valmis juttu, mikäli olosuhteet sen sallivat. Jos jutun tarkistuttaminen jälkikäteen ei ole mahdollista, haastattelun pääpiirteet kannattaa käydä läpi jo paikan päällä.

Haastateltavalla on oikeus saada tietää, millaiseen kontekstiin hänen lausumansa asettuu. Haastateltavan kanssa kannattaa käydä läpi, onko toimittaja varmasti ymmärtänyt kaiken oikein, ja voiko kaiken haastateltavan sanoman julkaista. Toimittajan on tiedostettava, että mitättömän oloinen yksityiskohta saattaa rikkoa haastateltavan anonymiteetin.

JOSKUS TOIMITTAJA VOI ESITTÄÄ VAIN YHDEN KYSYMYKSEN, MUTTA HE KERTOVATKIN KAIKEN. HE EIVÄT VÄLTTÄMÄTTÄ HALUA, ETTÄ SE JULKAISTAAN, MUTTA HE HALUAVAT SAADA SINUT YMMÄRTÄMÄÄN PAREMMIN MITÄ HE TARKOITAVAT. JOTEN ON TÄRKEÄÄ TIETÄÄ, MIKÄ ON TARPEEN JULKAISTA JA MIKÄ EI.

- ITOHAN OKUNDAYE

Mikäli uhri on akuutissa vaarassa tai hädässä, hänet tulee ohjata viranomaisten tai järjestön huomaan. Mikäli uhri ei tunne oikeuksiaan tai tarvitsee muuta apua, kuten ruoka-apua, psykologista apua tai apua oleskeluluvan hankkimisessa, toimittaja voi ohjata hänet järjestöjen piiriin.

5

KUVAA KUNNIOITTAEN

5

KUVAA KUNNIOITTAEN

KUVITUS, JOSSA KÄYTETÄÄN VAIKKA VIIVAKOODITATUOINTEJA, KAHLITTUJA KÄSIVARSIA JA NURKASSA ISTUVIA PIEKSETTYJÄ NAISIA, JOTKA ON NUORIA JA YLEENSÄ KAUNIITA. NÄMÄ KAIKKI SUPISTAVAT JA VÄÄRISTÄVÄT SITÄ KÄSITYSTÄ MIKÄ IHMISILLE MUODOSTUU IHMISKAUPASTA.
- TERHI TAFARI

Ihmiskaupan kuvittaminen on haastavaa. Milloin kuvaaja sortuu kliseisiin, milloin vahvistaa stereotypiaa. Toisaalta se mikä näyttää kliseeltä, voi olla hyväksikäytön maailmassa arkipäivää. Älä vahvista kuvillasi väärää tai kapeaa mielikuvaa ilmiöstä, äläkä vaaranna uhrien turvallisuutta tai yksityisyyttä.

Journalistin ohjeiden yksityiselämän suoja on otettava huomioon myös kuvattaessa. Kysy kuvaamiseen aina lupa, vaikka kuvaaminen tapahtuisi julkisessa paikassa. Noudata erityistä varovaisuutta, kun käsittelet alaikäisiä koskevia asioita. Muista, että uhrit voivat olla alaikäisiä, vaikka esiintyvätkin täysi-ikäisinä. On turvallisempaa kuvata selviytyjiä kuin uhreja.

- Suosi pitkiä projekteja, joissa voit rakentaa luottamusta kuvattavan kanssa
- Pohdi, voiko jutussa käyttää valokuvien sijasta esimerkiksi animaatiota tai selviytyjän tekemiä piirroksia.
- Punnitse, pitääkö uhria kuvata ollenkaan, vai voiko kuvat toteuttaa jollain toisella tavalla.
- Käännä kameran linssi uhreista heitä ympäröivään todellisuuteen.

VARMAAN PARHAAT JUTUT JA KUVAJOURNALISTISET ESITYKSET TÄSTÄ AIHEESTA SYNTYVÄT SITÄ KAUTTA, ETTÄ SIELLÄ KENTÄLLÄ KÄYTETÄÄN TOSI PITKÄÄN AIKAA, EIKÄ NE OLE VAAN SELLAISIA LIUKUHIHNAJUTTUJA MITÄ VOI VAAN TUOTTA.
- ANNA KUOKKANEN

Suojele uhrin anonymiteettiä myös kuvissa. Vaatetuksen lisäksi kuvattava voi olla tunnistettavissa esimerkiksi tatuoinnista, arvesta tai miljööstä, jossa häntä hyväksikäytetään.

Etene kuvattavan ehdoilla. Ihmiskaupan uhrin ovat menettäneet oikeuden hallita omaa elämäänsä. Uhrin kuvaaminen saattaa voimistaa tätä tunnetta. Hän saattaa miettiä ja pelätä, mitä kuvissa näkyy, ja mihin kaikkialle kuvat leviävät. Tiedosta, että uhri voi suostua kuvaan vain siksi, että tuntee kiitollisuutta avustusjärjestöä kohtaan, tai ei halua tuottaa pettymystä.

LUOKO SE KUVAAMINEN HAASTATELTAVALLE KUITENKIN AHDISTUSTA, VAIKKA SANOTTAISIIN, ETTÄ SUN KASVOT EIVÄT NÄY? KUN KYSEESSÄ ON HENKILÖ, JOKA YLIPÄÄTÄÄN EI LUOTA IHMISIIN KAUHEAN HYVIN SEN JÄLKEEN MITÄ KAIKKEA HÄNELLE ON TAPAHTUNUT, TULEE MIETTIÄ, ONKO PERUSTELTUA SAATTAA HÄNET TILANTEESEEN, JOSSA HÄN EI PYSTY LUOTAMAAN SIIHEN, MIHIN NE KUVAT PÄÄTYVÄT, JA ONKO HÄN KUITENKIN TUNNISTETTAVISSA.

- ANNA KUOKKANEN

Sivustoja, oppaita ja webinaareja:

Ihmiskauppa.fi

The Irina Project
www.theirinaproject.org

Human trafficking – An evil hidden in plain sight
<https://gijn.org/2021/06/17/human-trafficking-investigating-an-evil-hidden-in-plain-sight/>

Human trafficking resources: Best Practices in Reporting- Covering human trafficking and slavery: a guide to resource materials (Global Investigative Journalistic Network) <https://gijn.org/human-trafficking-resources-best-practices-in-reporting/>

Media and trafficking in human beings
<https://cbss.org/wp-content/uploads/2020/03/Media-and-trafficking-in-human-beings.pdf>

Ihmiskauppa ja journalismi – miten uutisoida ihmiskaupasta <https://www.youtube.com/watch?v=Kz2S9IZhfvk>

Kirjallisuutta:

Kadonneet tytöt – Aurinkorannikon seksikaupan uhrit ja haavoittuneet
Kaisa Beltran & Johanna Erjonsalo

Musta, kaunis ja kaupan – Euroopan uudet orjat
Laura Maragnani & Isoke Aikpitanyi

Nimeni on Itohan
Kristiina Markkanen & Itohan Okundaye

Ihmiskaupan kasvot
Pia Rendic

Elokuvia, reportaaseja:

Joy

Òlötùré

Ulkolinja: Naiskaupan ytimessä
<https://areena.yle.fi/1-4518040>

